

Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinė ataskaita Europos Komisijai

Parengė:

Valstybinė energetikos reguliavimo taryba

Vilnius, 2022

TURINYS

1. PRATARMĖ	7
2. PAGRINDINIAI POKYČIAI DUJŲ IR ELEKTROS SEKTORIUOSE.....	9
2.1. Rinkos plėtra ir priežiūra	9
• Elektros energetikos rinka	9
• Gamtinių dujų rinka.....	10
2.2. Švarios energijos paketo įgyvendinimas	11
3. ELEKTROS RINKA	14
3.1. Tinklo reguliavimas ir techninis funkcionavimas	14
• Veiklų atskyrimas.....	14
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies j punktas: Kryžminis subsidijavimas 14	
• Tinklo plėtra ir optimizavimas.....	14
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies k punktas: Investicijų planai.....	14
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies l punktas: Išmaniojo tinklo plėtra	16
• Tinklų tarifai	17
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: tinklų tarifų nustatymo raida	17
• Saugumo ir patikimumo reguliavimas	22
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies m punktas: Saugumo ir patikimumo standartai.....	22
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 10 dalis: Perkrovų valdymas	24
• Paklausos ir pasiūlos balanso stebėseną	25
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies v punktas: Investicijos į gamybos ir saugojimo pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu	25
• Tarpvalstybiniai klausimai	28
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies w punktas: Techninis bendradarbiavimas tarp ES ir trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatorių	28
• Tinklo kodeksų ir gairių įgyvendinimas.....	28
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 7 dalis: Tinklų kodeksai	29
• Apkrovos prijungimas	29
• Reikalavimai generatoriams	29
• Aukštos įtampos nuolatinės srovės jungtys	29
• Eksploatavimas	29
• Avarijų šalinimas ir veikimo atkūrimas.....	29
• Prognozuojamo pralaidumo paskirstymas.....	29
• Pajėgumų paskirstymas ir perkrovų valdymas.....	30
• Elektros energijos balansavimas	30
3.2. Konkurencijos skatinimas ir rinkos funkcionavimas.....	32
3.2.1. Didmeninė rinka	32
• Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra	32
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies n ir o punktai	32
3.2.2. Mažmeninė rinka.....	36
• Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra	36
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Rinkos atvėrimas ir konkurencija	36

• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Kainos buitiniams vartotojams	37
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Išankstinio apmokėjimo sistema	39
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Dinaminės kainos sutartys	40
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Išmaniųjų skaitiklių naudojimas	40
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Elektros energijos tiekėjo keitimo indeksas	40
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Mokesčiai už techninės priežiūros paslaugas.....	41
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Elektros energijos kainos buitiniams vartotojams ir didmeninės elektros energijos kainos ryšys	42
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Konkurencijos iškreipymas ar apribojimas.....	43
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies s punktas, 5 straipsnio 1 dalis: Konkurencingos kainos.....	44
• VARTOTOJŲ APSAUGA IR KREIPIMŪSI NAGRINĖJIMAS	44
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Namų ūkio vartotojų skundai	44
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Vartotojų atjungimas nuo elektros energijos tinklo.....	45
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies p punktas: Konkurenciją ribojanti sutartinė praktika	45
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 2 dalis ir 59 straipsnio 1 dalies s punktas: Pažeidžiamų ir energijos nepriteklių patiriančių vartotojų apsauga	45
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 3, 4 dalis ir 59 straipsnio 1 dalies s punktas: Intervencija nustatant pažeidžiamų namų ūkio vartotojų elektros energijos kainas ...	47
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies t punktas: Duomenys apie klientų suvartojimą.....	47
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies y punktas ir 14 straipsnis: Tiekėjų pasiūlymų palyginimo priemonės prieinamumas	48
• Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies z punktas: Kliūtys ir apribojimai savo pasigamintos elektros energijos vartojimui ir piliečių energetikos bendrijų plėtojimui	48
4. DUJŲ RINKA.....	50
4.1. Tinklo reguliavimas.....	50
• Tinklo ir SGD tarifai prisijungimui ir prieigai.....	50
○ Ataskaita apie atitinkamas naujas tarifų reguliavimo nuostatas	50
• Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies a punktas ir 6 dalies a punktas	50
• Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies s ir n punktai	55
• Balansavimas.....	55
• Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 6 dalies b punktas	55
• Tarpvalstybiniai klausimai	56
• Prieiga prie tarpvalstybinės infrastruktūros, įskaitant paskirstymą ir perkrovos valdymą: Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 6 dalies c punktas, 41 straipsnio 9 ir 10 dalys	56
• Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 11 dalis	57
• Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies c punktas.....	57
• Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies g punktas.....	57

• Tinklo kodeksų ir gairių įgyvendinimas	58
• Pajėgumų paskirstymo mechanizmų tinklo kodeksas	58
• Perdavimo tinklų balansavimo kodeksas	58
• Sistemų sąveikos ir duomenų mainų tinklų kodeksas.....	58
• Tarifų tinklo kodeksas	59
4.2. Konkurencijos skatinimas ir rinkos funkcionavimas.....	61
4.2.1. Didmeninė rinka.....	61
• Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra	61
• Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies i punktas	61
• Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies j punktas	62
• Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies k ir l punktai.....	63
• Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies u punktas	63
4.2.2. Mažmeninė rinka	64
• Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra	64
• Vartotojų apsauga ir ginčų sprendimas	68
• Priedo I laikymasis (Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies o punktas)	68
• Prieigos prie vartotojų duomenų užtikrinimas (Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies q punktas, Priedo I h punktas).....	68
• Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 11 dalis, 4 dalies e punktas	68
4.3. Tiekimo saugumas	69
• 41 straipsnio 1 dalies t punktas	69
• 41 straipsnio 1 dalies h punktas.....	69
• Pasiūlos ir paklausos pusiausvyros priežiūra.....	70
• Pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimo priemonės	70

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos 2021–2022 m. (ct/kWh).....	18
2 lentelė. VIAP lėšų biudžetas ir kainos 2020 - 2022 m.....	19
3 lentelė. AB „Energijos skirstymo operatorius“ 2022 m. ir 2021 m. naudojimosi elektros tinklais paslaugos kainų palyginimas	20
4 lentelė. Įkainiai už 1 m elektros tinklo nutiesimą ir 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (100 proc.*), projekto parengimo įkainis (kai projektą rengia operatorius) ir maksimali kompensuojama projektavimo kaina, Eur be PVM.....	21
5 lentelė. Gautos perkrovos pajamos 2021-01-01 - 2021-12-31 laikotarpiu	24
6 lentelė. Gautų perkrovos pajamų panaudojimas 2021-01-01 - 2021-12-31 laikotarpiu.....	25
7 lentelė. Sukauptų perkrovos pajamų panaudojimas.....	25
8 lentelė. Visuomeninio elektros energijos tiekėjo paslaugos, kurioms taikoma išankstinio apmokėjimo sistema.....	39
9 lentelė. AB „Amber Grid“ 2019-2021 m. gamtinių dujų perdavimo ilgalaikių perdavimo paslaugų kainos.....	51
10 lentelė. Gamtinių dujų sektoriaus skirstymo pajamų viršutinių ribų dinamika, tūkst. Eur, 2019-2022 m.	52
11 lentelė. AB „Energijos skirstymo operatorius“ naujų buitinių vartotojų, suvartojančių daugiau nei 300 m ³ dujų per metus, sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainių kitimas 2017-2022 m.	55
12 lentelė. Pagrindiniai gamtinių dujų tinklo techniniai rodikliai.....	60
13 lentelė. Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2014-2021 m., GWh.....	61
14 lentelė. Gamtinių dujų didmeninės rinkos rodikliai 2016-2021 m.	63
15 lentelė. Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams (Eur su PVM/m ³)	65
16 lentelė. Mažmeninės rinkos rodikliai (buitiniai vartotojai)	66
17 lentelė. Mažmeninės rinkos rodikliai (nebuitiniai vartotojai)	67
18 lentelė. Vartotojų apsaugos rodikliai	69

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1 pav. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2021 m.	9
2 pav. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2020 m.	9
3 pav. 2021 m. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius	10
4 pav. ENS ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh.....	23
5 pav. AIT ir šio rodiklio minimalus lygis, min.	23
6 pav. SAIDI ir šio rodiklio minimalus lygis, min. vartotojui	23
7 pav. SAIFI ir šio rodiklio minimalus lygis, kartai vartotojui	23
8 pav. AEI struktūra pagal įrengtąją galią 2019-2021 m., MW	27
9 pav. Gaminančių vartotojų, prijungtų prie skirstomųjų tinklų, skaičius ir suminė elektrinių galia	27
10 pav. Elektros energijos gamyba, importas, eksportas ir bendras šalies elektros energijos poreikis 2018-2021 m.	34
11 pav. Elektros pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal įmones, proc., 2019-2021 m.	35
12 pav. Elektros pirkimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal nepriklausomus tiekėjus, proc., 2019-2021 m.	36
13 pav. Mažmeninės rinkos pardavimo struktūra pagal tiekėjus, proc., 2019-2021 m.	37
14 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2018-2022 I pusr. (ct/kWh be PVM)	39
15 pav. 2017-2021 m. metinis pakeistų tiekėjų indeksas buitinių vartotojų rinkoje pagal elektros kiekį laisvoje rinkoje ir buitinių vartotojų rinkoje pagal apskaitos taškus, proc.	41
16 pav. 2020 m. I pusr. – 2022 m. I pusr. elektros energijos rinkos kainos dalis (proc.) visuomeninėje elektros energijos kainos viršutinėje riboje.....	42
17 pav. 2020 m. I pusr. – 2021 m. II pusr. elektros energijos rinkos vidutinės kainos (ct/KWh) pokytis namų ūkio vartotojams ir elektros energijos vidutinės kainos (ct/KWh) pokytis Nord Pool biržoje	43
18 pav. 2021 m. gautų kreipimūsi elektros sektoriuje pasiskirstymas (proc.) pagal kreipimosi pobūdį	44
19 pav. Elektros energijos persiuntimo nutraukimai dėl įsiskolinimo 2018-2021 metais	45
20 pav. Socialiai pažeidžiamų vartotojų skaičius 2018-2021 m.....	47
21 pav. Gaminančių vartotojų, įsirengusių saulės elektrines, skaičius ir instaliuota galia	49
22 pav. AB „Energijos skirstymo operatorius“ gamtinių dujų skirstymo paslaugų kainos, Eur/MWh be PVM	52
23 pav. Gamtinių dujų tiekimo saugumo papildoma dedamoji prie gamtinių dujų perdavimo kainos	54
24 pav. Gamtinių dujų biržos dalyvių skaičius 2013-2021 m.	62
25 pav. Rinkos struktūra pagal nupirktus gamtinių dujų kiekius 2015-2021 m., GWh ir proc. .	64
26 pav. UAB „Ignitis“ buitinių vartotojų gamtinių dujų tarifo kintamosios dalies struktūra 2022 m. I pusr.	66
27 pav. UAB „Ignitis“ buitinių vartotojų gamtinių dujų tarifo pastoviosios dalies struktūra 2022 m. I pusr.	66
28 pav. 2021 m. gautų kreipimūsi dujų sektoriuje pasiskirstymas (proc.) pagal kreipimosi pobūdį	68

1. PRATARMĖ

2021 m. Valstybinė energetikos reguliavimo taryba (toliau – VERT) kaip Lietuvos energetikos reguliavimo institucija toliau prisidėjo prie sprendimų integruojantis į vieningą Europos Sąjungos (toliau – ES) rinkos bei reguliavimo erdvę, skaidrių, nediskriminacinių, prognozuojamų veiklos sąlygų energetikos sektoriuje užtikrinimo ir vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos. 2021 m. metais sėkmingai užbaigtas „LitPol link“ jungties išplėtimas, užbaigtas šiaurės rytų regiono tinklo optimizavimas ir paruošimas sinchroniniam darbui su kontinentinės Europos elektros tinklais, sėkmingai įgyvendintas Lietuvos elektros energetikos sistemos (toliau – LEES) avarinės pagalbos iš Lenkijos EES per sinchroninę jungtį bandymas. Taip pat 2021 m. Lietuva pradėjo įgyvendinti 200 megavatų (MW) galios ir 200 megavatvalandžių (MWh) talpos baterijos įrengimo projektą, kuris yra didžiausias Baltijos šalyse ir vienas didžiausių tokių projektų Europoje. Projekto įrengimui ES skyrė 87,6 mln. eurų paramos pagal ES Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę. Keturi kaupikliai reikalingi, kad Baltijos šalių elektros sistemos galėtų veikti savarankiškai dar iki atsijungiant nuo sovietinės UPS/IPS sistemos. Momentinį elektros rezervą 200 MW galios baterijos galės teikti nuo 2022 metų pabaigos. 2025 m., įgyvendinus Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizacijos su kontinentine Europa projektą, baterija bus perleista rinkos dalyviams ir galės teikti balansavimo paslaugas. 2021 m. rugsėjo 13 d. VERT patvirtino Lietuvos elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus (PSO) AB „Litgrid“ parengtą Tarpsisteminių jungčių pralaidumo nustatymo ir paskirstymo su trečiosiomis šalimis metodiką. Metodika užtikrino, kad Lietuva–Baltarusija jungtis nebūtų naudojama prekybai Baltarusijoje pagaminta elektros energija, o šioje jungtyje būtų leidžiamas techninis srautas, kuris reikalingas sistemos patikimumui ir saugumui. 2022 m. gegužę elektros energijos biržos operatoriai Nord Pool sustabdžius prekybą rusiška elektra, sustabdytas rusiškos elektros energijos importas Lietuvoje, o šalies poreikius užtikrina vietos elektrinės ir importas per jungtis su Švedija, Lenkija ir Latvija.

2020 m. gegužę priėmus Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (toliau – EEĮ) pataisą, pagal kurias vartotojai gali patys pasirinkti jiems tinkamiausią elektros energijos tiekėją, sėkmingai įgyvendintas pirmasis iš trijų elektros energijos tiekimo rinkos atvėrimo (liberalizacijos) etapas (toliau – I etapas), kurio metu nepriklausomą elektros energijos tiekėją pasirinko 99 proc. (96 585 vartotojai) į I etapą patekusių vartotojų, kurių faktinis elektros energijos suvartojimas objekte ne mažesnis kaip 5 000 kWh per metus. Dėl nestabilios elektros energijos kainų rinkos 2021 m. buvo nutarta II etapo vartotojams (suvartojantiems daugiau kaip 1000 kWh/metus) tiekėjo pasirinkimo ir sutarčių sudarymo terminą pratęsti iki 2022 m. birželio 18 d. Iš viso nepriklausomą elektros energijos tiekėją iki 2022 m. gegužės 11 d. pasirinko 41 proc. (684 274 vartotojų, iš viso I–III etapų vartotojų yra virš 1,666 mln.). III etapo metu iki 2023 m. nepriklausomą elektros energijos tiekėją turės pasirinkti visi likusieji vartotojai (suvartojantys mažiau kaip 1000 kWh/metus). Nuosekliai nuo 2021 m. sausio 1 d. iki 2023 m. sausio 1 d. atsisakoma monopolinių visuomeninio tiekėjo paslaugų ir kuriamos sąlygos aktyviai veikti elektros tiekėjams.

Tačiau galutinio tarifo infrastruktūrinės dedamosios (monopolinės paslaugos) ir toliau bus nustatomos reguliuotojo, atsižvelgiant tiek į nacionalinius, tiek į ES teisės aktuose keliamus reikalavimus. VERT didesnę dėmesį turės nukreipti į tiekimo rinką – ar vartotojams paslaugos teikiamos skaidriais, nediskriminaciniais pagrindais, ar tiekėjai nepiktnaudžiauja savo dominuojančia padėtimi rinkoje. Tuo tikslu 2021 m. sukurta nepriklausomų elektros energijos tiekėjų pasiūlymų palyginimo priemonė, kuria vartotojai naudojami nemokamai ir gali palyginti nepriklausomų tiekėjų pasiūlymus. Taip pat VERT nustatys garantinio tiekimo pažeidžiamiesiems vartotojams paslaugos kainą nuo 2023 m. sausio 1 d.

VERT 2021 m. patvirtino atnaujintą Ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų (LRAIC) apskaitos modelį ir jo rezultatus 2022–2026 metams (naujas reguliavimo periodas nustatytas AB „Litgrid“ ir AB „Energijos skirstymo operatorius“). Minėti pakeitimai leis išlaikyti balansą tarp naudos vartotojams ir įmonių tvaraus įsiskolinimo lygio bei užtikrinti efektyvų esamos infrastruktūros panaudojimą, būtinas investicijas į tinklą, atsižvelgiant į valstybės strateginius tikslus (plačiau apie LRAIC modelį žr. skyriuje „Perdavimo ir skirstymo paslaugų tarifai“).

2022 m. kovą patvirtinti Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo pakeitimai, kuriais patvirtinta Jūrinės teritorijos naudojimo atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių plėtrai ir eksploatacijai konkursų (toliau – Konkursas) schema ir pavesta VERT juos organizuoti. Tuo tikslu VERT turės nustatyti Konkursų organizavimo ir leidimų naudoti jūrinės teritorijos dalis atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių plėtrai ir eksploatacijai išdavimo tvarką, taip pat patvirtinti didžiausios galimos sandorio kainos nustatymo metodiką. Pirmąjį Konkursą numatoma organizuoti 2023 m. rugsėjo mėn. pradžioje, o laimėtoją skelbti – 2024 m. vasario mėn. pabaigoje. Tikimasi, kad pirmoji jūrinio vėjo elektrinė pradės veikti 2028–2030 m.

Gamtinių dujų sektoriuje VERT toliau tęsė bendradarbiavimą regioninėje gamtinių dujų rinkos koordinavimo darbo grupėje (*angl. Regional Gas Market Coordination Group – RGMCG*) dėl bendros Baltijos šalių ir Suomijos gamtinių dujų rinkos, siekiant sukurti bendrą Lietuvos ir FINESTLAT (Suomijos, Estijos, Latvijos) šalių perdavimo paslaugų kainų zoną ir tarp sisteminio kompensavimo mechanizmą (*angl. the Inter-TSO Compensation mechanism – ITC*). 2021 m. Baltijos šalių ir Suomijos nacionalinės reguliavimo institucijos išnagrinėjo atitinkamų šalių PSO pateiktą ITC susitarimą. 2022 m. kovo mėn. pabaigoje PSO pateikė patikslintą ITC susitarimą, kurį vertina nacionalinės reguliavimo institucijos. Tikimasi, kad bendra FINBALT (Suomijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos) perdavimo paslaugų kainų zona pradės veikti nuo 2023 m. spalio mėn.

2022 m. gegužę pradėjus veikti Lietuvos ir Lenkijos dujotiekio jungčiai GIPL (*angl. Gas Interconnection Poland-Lithuania*), Baltijos valstybės ir Suomija tapo integruotos į vieningą ES gamtinių dujų rinką. GIPL dujotiekis kartu su Klaipėdos suskystintųjų gamtinių dujų (toliau – SGD) terminalu tapo energetinį saugumą užtikrinančia infrastruktūra ne tik Lietuvai, bet ir Lenkijai bei visam Baltijos regionui. GIPL tapo svarbus ne tik tiekimo saugumo prasme, bet ir SGD terminalo panaudojimo prasme, o maksimalus SGD terminalo panaudojimas mažina našta dėl dujų saugumo dedamosios. VERT peržiūrėjęs SGD terminalo kainodarą, priimtas sprendimas, kad nuo 2022 m. gegužės 1 d. SGD terminalo kainodara nustatoma kaštais grįstu tarifu, todėl nelieka SGD dedamojoje SGD terminalo (išlaikymo kaštų) dalies. Šis sprendimas lems, kad vartotojai per metus sutaupys 26 mln. Eur už SGD terminalo saugumo dedamąją.

VERT 2021 m. pritarė vidutiniškai 29 proc. mažesnėms AB „Amber Grid“ perdavimo paslaugų kainoms, taikomoms nuo 2022 m. sausio 1 dienos. VERT, siekdama užtikrinti gamtinių dujų importo šaltinių tarpusavio konkurenciją, taip pat skatinti gamtinių dujų tiekėjų konkurenciją bei nesukurti papildomų rinkos barjerų naudoti SGD terminalo dujas, taip pat atsižvelgiant į Latvijos, Estijos ir Suomijos bendros kainų zonos (FINESTLAT) gamtinių dujų perdavimo kainų sprendimus, kuriais remiantis FINESTLAT bendros kainų zonos įleidimo taškuose yra nustatytos vienodos gamtinių dujų perdavimo kainos, nustatė 82,11 proc. sąnaudų priskyrimo proporciją įleidimo taškams ir 17,89 proc. proporciją išleidimo taškams. VERT, atsižvelgdama į tai, kad nuolaida Klaipėdos dujų apskaitos stoties įleidimo taške didins gamtinių dujų rinkos konkurenciją bei skatins SGD terminalo panaudojimą, pritarė Klaipėdos dujų apskaitos stotyje įleidimo taškui taikyti 75 proc. nuolaidos dydį.

Tarybos pirmininkas

Renatas Pocius

2. PAGRINDINIAI POKYČIAI DUJŲ IR ELEKTROS SEKTORIUOSE

2.1. Rinkos plėtra ir priežiūra

- Elektros energetikos rinka

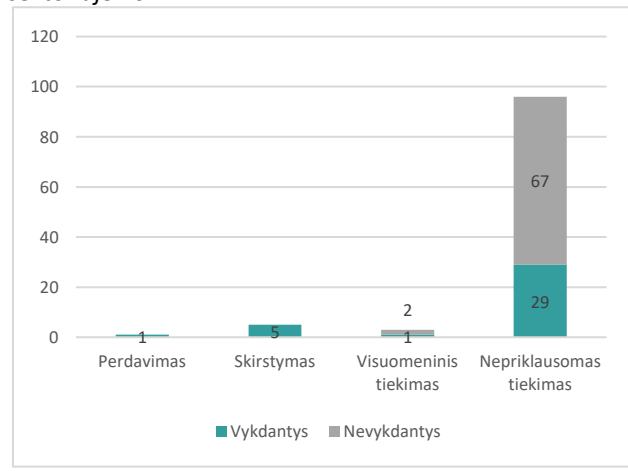
2021 m. Lietuvos elektros energetikos sistemoje (toliau – LEES) importuotas elektros energijos kiekis lyginant su 2020 m. nežymiai padidėjo ir 2021 m. sudarė 86,7 proc. bendro elektros energijos poreikio šalyje (poreikis – 13,7 TWh). 2021 m. šalyje buvo pagaminta 4,69 TWh elektros energijos, elektros energijos importas sudarė 11,91 TWh, o eksportas – 2,87 TWh. Elektros energijos suvartojimas šalyje 2021 m. sudarė 12,76 TWh. Bendra instaliuota galia elektrinėse 2021 m. sumažėjo ir siekė 3667 MW (2020 m. – 3721 MW).

Bendros tinklų investicijos 2021 m., lyginant su praėjusiais metais, išliko panašios: skirstymo sistemos operatoriaus (SSO) investicijos sudarė 102,7 mln. Eur (lyginant su 2020 m., didėjo 3,9 proc.), to paties laikotarpio PSO investicijos siekė 53,13 mln. Eur ir buvo 3,6 proc. mažesnės nei 2020 m. (55,12 mln. Eur). Maksimalus valandinis elektros energijos poreikis (neto) Lietuvoje 2021 m. siekė 2217 MWh (14,38 proc. didesnis, lyginant su 2020 m.), iš jų skirstomajame tinkle – 1990 MWh (5,9 proc. didesnis, lyginant su 2020 m.).

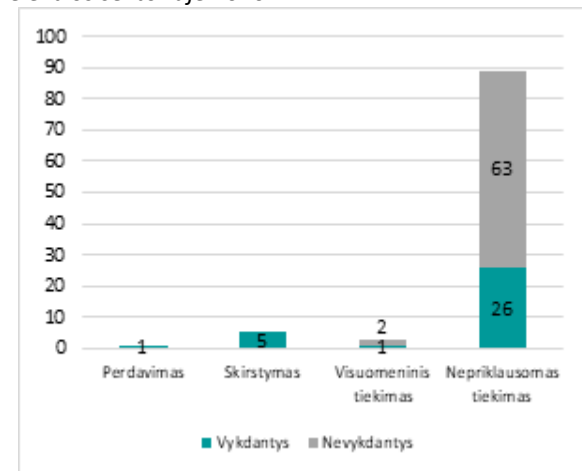
2021 m. elektros energetikos sektoriuje VERT reguliavimą taikė 4017 ūkio subjektų atžvilgiu. Tai apima licencijuojamas arba leidimais reguliuojamas nepriklausomo elektros energijos tiekimo, nepriklausomo elektros energijos telkimo, perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo ir elektros energijos gamybos veiklas, taip pat leidimus plėtoti gamybos pajėgumus. 2021 m. pabaigoje VERT išduotas licencijas turėjo: AB „Litgrid“ – elektros energijos PSO, AB „Energijos skirstymo operatorius“, AB „Achema“, AB „Lifosa“, AB „Akmenės cementas“ ir UAB „Dainavos elektra“ – SSO, UAB „Ignitis“ (buvęs UAB „Lietuvos energijos tiekimas“), AB „Lifosa“ ir AB „Akmenės cementas“ – visuomeniniai elektros energijos tiekėjai. 2021 m. 96 įmonės turėjo nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimus, iš jų 29 vykdė nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą.

2021 m. pabaigoje 3815 ūkio subjektai (fiziniai ir juridiniai asmenys) turėjo VERT išduotus leidimus gaminti elektros energiją, iš šio skaičiaus –1312 gaminantys vartotojai.

1 pav. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2021 m.

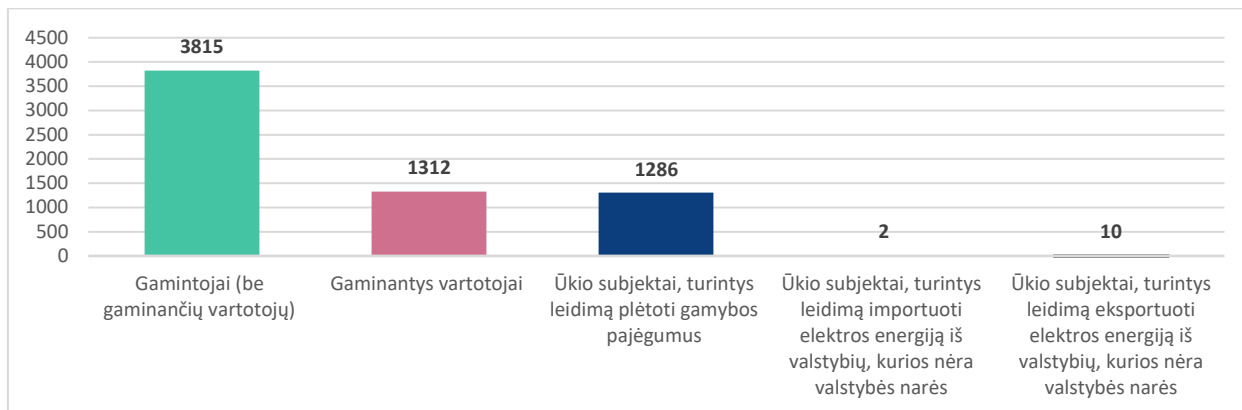

2 pav. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2020 m.

Šaltinis – VERT.

3 pav. 2021 m. VERT reguliuojamų rinkos dalyvių skaičius

Šaltinis – VERT.

2021 m. VERT išdavė 7 nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimus. Ūkio subjektai, norėdami vykdyti veiklą elektros energetikos sektoriuje, privalo gauti VERT leidimą. Kreipiantis dėl leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus, be kitų privalomų dokumentų, reikalinga pateikti ir tinklų operatoriaus išduotų elektrinės išankstinių prijungimo prie energetikos tinklų sąlygų kopiją. VERT leidimas plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus nereikalingas, jeigu asmuo numato statyti ar įrengti elektros energijos gamybos pajėgumus, kurių įrengtoji galia yra ne didesnė kaip 30 kW ir juose gaminti elektros energiją tik savo reikmėms ir ūkio poreikiams, nepatiekiant elektros energijos į elektros tinklus, arba asmuo siekia tapti gaminančiu vartotoju ir numato statyti ar įrengti elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių gamybos pajėgumus, kurių įrengtoji galia ne didesnė kaip 30 kW. VERT leidimas gaminti elektros energiją nereikalingas, jeigu asmuo numato gaminti elektros energiją ne didesnės kaip 30 kW įrengtosios galios elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių gamybos įrenginiuose.

2021 m. buvo išduoti 252 leidimai gaminti elektros energiją, 628 leidimų plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus.

- **Gamtinių dujų rinka**

2021 metais VERT koregavo ir tikslino gamtinių dujų sektoriaus veiklą reguliuojančius teisės aktus. Buvo pakeisti (žr. daugiau 4.1. skyriuje „Tinklo reguliavimas“) šie teisės aktai:

- *Gamtinių dujų, elektros energetikos, suskystintų naftos dujų investicijų vertinimo ir derinimo tvarka;*
- *Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimų aprašas;*
- *Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodika;*
- *Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodika;*
- *Gamtinių dujų įmonių teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašas.*

Sprendimas dėl bendros Lietuvos ir FINESTLAT šalių perdavimo paslaugų kainų zonos sukūrimo bei taikomo ITC mechanizmo 2021 m. nebuvo priimtas. Tačiau 2021 m. Baltijos šalių ir Suomijos atitinkamų šalių nacionalinės reguliavimo institucijos išnagrinėjo PSO pateiktą ITC susitarimą. 2022 m. kovo mėn. pabaigoje PSO pateikė patikslintą ITC susitarimą, kurį vertina nacionalinės reguliavimo institucijos. Tikimasi, kad bendra Lietuvos ir FINESTLAT perdavimo paslaugų zona galėtų pradėti veikti nuo 2023 m. spalio mėn.

VERT 2021 m. pritarė vidutiniškai 29 proc. mažesnėms AB „Amber Grid“ perdavimo paslaugų kainoms, taikomoms nuo 2022 m. sausio 1 d. VERT, siekdama užtikrinti gamtinių dujų

importo šaltinių tarpusavio konkurenciją, taip pat skatinti gamtinių dujų tiekėjų konkurenciją bei nesukurti papildomų rinkos barjerų naudoti SGD terminalo dujas, taip pat atsižvelgiant į Latvijos, Estijos ir Suomijos bendros kainų zonos (FINESTLAT) gamtinių dujų perdavimo kainų sprendimus, kuriais remiantis FINESTLAT bendros kainų zonos įleidimo taškuose yra nustatytos vienodos gamtinių dujų perdavimo kainos, nustatė 82,11 proc. sąnaudų priskyrimo proporciją įleidimo taškams ir 17,89 proc. proporciją išleidimo taškams. VERT, atsižvelgdama į tai, kad nuolaida Klaipėdos dujų apskaitos stoties įleidimo taške didins gamtinių dujų rinkos konkurenciją bei skatins SGD terminalo panaudojimą, pritarė Klaipėdos dujų apskaitos stotyje įleidimo taškui taikyti 75 proc. nuolaidos dydį.

UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje 2021 m. buvo suprekiauta 7 956 662 MWh gamtinių dujų. Palyginti su 2020 m. laikotarpiu, UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje parduotas gamtinių dujų kiekis 9,43 proc. didesnis. 2021 m. didmeninėje gamtinių dujų rinkoje parduota ir (ar) suvartota 23 846 GWh gamtinių dujų, t. y. 1,92 proc. daugiau nei 2020 m., kai buvo parduota ir (ar) suvartota 23 397 GWh gamtinių dujų.

2021 m. importuotų gamtinių dujų apimtys siekė 26 307 GWh ir buvo 21,6 proc. mažesnės nei 2020 m. 2021 m., palyginti su 2020 m., gamtinių dujų sektoriaus pardavimai padidėjo 13,82 proc., nuo 19,360 GWh iki 22,036 GWh. Gamtinių dujų sektoriuje VERT 2021 m. reguliavo 44 ūkio subjektus. Gamtinių dujų sektoriuje licencijuojama arba leidimais reguliuojama perdavimo, skirstymo, laikymo, suskystintų gamtinių dujų (SGD) pakartotinio dujinimo, tiekimo ir rinkos operatoriaus veikla. 2021 m. pabaigoje VERT išduotas licencijas turėjo: AB „Amber Grid“ – gamtinių dujų PSO, AB „Energijos skirstymo operatorius“, UAB „Intergas“, UAB „Gren Lietuva“, AB agrofirma „Josvainiai“, UAB „SG dujos“ – gamtinių dujų SSO, AB „Klaipėdos nafta“ – SGD pakartotinio dujinimo veiklą vykdanči įmonė, UAB „GET Baltic“ – gamtinių dujų rinkos operatorius. 36 įmonės turėjo gamtinių dujų tiekimo leidimus, iš jų 20 vykdė veiklą. 2021 m. buvo išduoti 6 gamtinių dujų tiekimo leidimai.

Gamtinių dujų sektoriaus (perdavimas, skirstymas, SGD pakartotinis dujinimas, tiekimas) pajamos 2021 m. sudarė 913 mln. Eur, t. y. buvo beveik 1,5 karto didesnės nei 2020 m. (366,21 mln. Eur) dėl išaugusios gamtinių dujų produkto kainos. 2021 m. perdavimo ir SGD sistemų operatorių pajamos buvo mažesnės nei 2020 metais, o tiekimo įmonių pajamos ir SSO reguliuojamos veiklos pajamos buvo didesnės nei 2020 m. Gamtinių dujų tiekimo įmonių pajamos didėjo dėl to, kad 2021 m. didėjo importuojamų gamtinių dujų (produkto), įsigyjamų pagal dvišalius sandorius ir biržose, kaina. 2021 m. gamtinių dujų sektoriuje iš viso investuota 56,6 mln. Eur, t. y. 51,8 mln. Eur arba 47,78 proc. mažiau palyginus su 2020 m. (108,4 mln. Eur). Perdavimo veikloje nurodytu laikotarpiu buvo vystomi reikšmingi bendrojo intereso projektai (*angl. Project of common interest – PCI*) – GIPL ir ELLI (*angl. Enhancement of Latvia-Lithuania interconnection – ELLI*).

2.2. Švarios energijos paketo įgyvendinimas

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES (toliau – Elektros direktyva arba Direktyva (ES) 2019/944) nuostatos buvo perkeltos į Lietuvos Respublikos įstatymus nuo 2022 m. sausio 1 d., tačiau dauguma poįstatyminių teisės aktų numatoma priimti per 2022 m. Šiame skyriuje pateikiame pagrindinius su Švarios energijos paketu susijusius sprendimus.

Baltijos šalių regioninio koordinavimo centro pasiūlymo tvirtinimas

ES Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (*angl. European Union Agency for the Cooperation of Energy Regulators – ACER*), kurios veikloje aktyviai dalyvauja VERT, glaudžiai bendradarbiaudama su ES nacionalinėmis reguliavimo institucijomis, paskelbė sprendimą, kuriame apibrėžiami ir patvirtinami sistemos eksploatavimo regionai, kurių pagrindu pagal 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentą (ES) 2019/943 dėl elektros energijos vidaus rinkos (toliau – Reglamentas) bus steigiami regioniniai koordinavimo centrai. **Tikslas** – įsteigti regioninę instituciją, kuri užtikrins aukšto lygio koordinuotą sistemos valdymą ir tiekimo saugumą bei patikimumą.

Baltijos šalių regioninis koordinavimo centras pakeis dabar veikiančią regioninį saugumo koordinatorių ir bus atsakingas už regioninius pralaidumų paskirstymo skaičiavimus, regiono rezervo pajėgumų apimtį nustatymą, saugumo analizes, bendrų tinklo modelių sukūrimą, adekvatumo prognozes ir kitas užduotis, taip pat prisidės prie PSO sistemos apsaugos ir veikimo atkūrimo planų vertinimo. Regioninis koordinavimo centras bus pagrindinis koordinatorius vykdamas Baltijos šalių energetikos sistemos sinchronizaciją su kontinentinės Europos tinklais.

Pagal Reglamento nuostatas visi sistemos eksploatavimo regiono PSO atitinkamoms reguliavimo institucijoms pateikia pasiūlymą įsteigti regioninius koordinavimo centrus. Įgyvendinant šias nuostatas, VERT patvirtino AB „Litgrid“ ir kitų Baltijos šalių PSO parengtą pasiūlymą dėl Baltijos šalių regioninio koordinavimo centro steigimo. Buvo pasiektas bendras Baltijos šalių sprendimas, jog regioninio koordinavimo centro būstinė bus Taline, centro vadovai bus skiriami rotacijos principu, taip pat Baltijos šalių PSO turės vienodą koordinacinio centro akcijų kiekį bei tokį patį kiekvienos šalies ekspertų – atstovų skaičių. Baltijos šalių regioninis koordinavimo centras turi pradėti veikti ne vėliau kaip 2022 m. liepos 1 dieną.

Elektros energijos kainų palyginimo priemonė

Tikslas – sukurti įrankį, palengvinantį nepriklausomo elektros energijos tiekėjų kainų palyginimą ir tiekėjo pasirinkimą. VERT 2021 m. rugsėjo mėn. buitiniams vartotojams pristatė naują elektros kainų palyginimo skaičiuoklę – įrankį, kuris palengvina nepriklausomo elektros energijos tiekėjo pasirinkimo procesą bei užtikrina platesnę informaciją vartotojams apie tiekėjų taikomus elektros energijos tarifus. Skaičiuoklė leidžia palyginti skirtingų nepriklausomų elektros energijos tiekėjų pasiūlymus pagal vartotojams aktualius kriterijus: vartotojo metinį (mėnesinį) elektros energijos suvartojimą, laiko zonų skaičių, atsinaujinančios energijos poreikį, plane siūlomos kainos fiksavimo trukmę (1–12 mėn., 13–24 mėn. ar ilgesnių nei 2 metų trukmės kainų pasiūlymus). Pasirinkus kriterijus, vartotojui yra pateikiami tiekėjų siūlomi planai, rikiuojant juos nuo pigiausio iki brangiausio. Skaičiuoklę galima rasti VERT svetainėje <https://skaiciuokle.vert.lt/>.

VERT patvirtino Nepriklausomų elektros energijos tiekėjų pasiūlymų palyginimo priemonių patikimumo ženklo suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašą, kuris įsigaliojo nuo 2021 m. rugsėjo 1 d. VERT suteikta teisė rinkoje atsirandančioms elektros kainų palyginimo sistemoms suteikti patikimumo ženklą. Patikimumo ženklas indikuos, kad palyginimo priemonė yra nepriklausoma nuo rinkos dalyvių, nepriklausomų elektros energijos tiekėjų planai yra skaidriai, objektyviai lyginami tarpusavyje, o palyginimo rezultatai yra nešališki tiekėjų atžvilgiu. Ūkio subjektas, siekiantis palyginimo priemonei gauti patikimumo ženklą, turės kreiptis į VERT, kuri atliks ūkio subjekto palyginimo priemonės funkcionalumą išbandymus ir priims sprendimą dėl patikimumo ženklo suteikimo arba nesuteikimo.

Dėl ribojimų operatoriams turėti energijos kaupimo įrenginius

Igyvendindama Švarios energijos paketo nuostatas dėl ribojimų operatoriams turėti nuosavybės teise, plėtoti, valdyti arba eksploatuoti energijos kaupimo įrenginius, VERT patvirtino Leidimo elektros tinklų operatoriui turėti nuosavybės teise, plėtoti, valdyti arba eksploatuoti energijos kaupimo įrenginius suteikimo ir sąlygų tvarkos aprašą, kuriame numatyta prašymų teikimo ir nagrinėjimo tvarka ir sąlygos, pagal kurias VERT išduos elektros tinklų operatoriams leidimą turėti nuosavybės teise, plėtoti, valdyti arba eksploatuoti energijos kaupimo įrenginius. Šio aprašo nuostatos turėtų užtikrinti, jog energijos kaupimo veikla Lietuvoje būtų vystoma, kaip rinkos dalyvių konkurencinė ir komercinė veikla, kurios paslaugų kainos nėra reguliuojamos, o operatoriai ją vystytų tik išimtiniais atvejais siekiant užtikrinti sistemos saugumą ir patikimumą.

Taip pat minėtame apraše nustatytos operatorių energijos kaupimo įrenginių pardavimo ir perleidimo rinkai konkurso privalomos gairės, kuriose numatyta galimybė elektros tinklų operatoriams susigrąžinti (kompensuoti) energijos kaupimo įrenginių likutinę vertę, taip užtikrinti operatorių atliekamų investicijų apsaugą.

3. ELEKTROS RINKA

3.1. Tinklo reguliavimas ir techninis funkcionavimas

- Veiklų atskyrimas
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies j punktas: Kryžminis subsidijavimas

2021 m. pasikeitimų dėl EEJ nuostatų, susijusių su AB „Litgrid“ ir AB „Energijos skirstymo operatorius“¹ veiklos ir kontrolės atskyrimu, įgyvendinimo nebuvo. Pagal šias nuostatas VERT kontroliuoja, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos energetikos sektoriuje, užtikrintas energijos perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumas nuo komercinių energetikos veiklos interesų ir būtų išvengta kryžminio subsidijavimo. Šios teisės aktų nuostatos 2021 m. taip pat nesikeitė. VERT nuolat prižiūri ir kontroliuoja, kaip elektros PSO ir SSO, vykdydami savo veiklą, užtikrina EEJ 54 straipsnio 1 ir 3 dalyse nustatytus nepriklausomumo ir veiklos atskyrimo reikalavimus, naudodama šias priemones:

1. Reguluojamos veiklos ataskaitų patikros techninės užduoties taikymas. Nuo 2019 m. VERT patvirtinus reguliuojamosios veiklos ataskaitų patikros techninę užduotį, reguliuojamos veiklos ir apskaitos atskyrimo reikalavimų vykdymas papildomai kontroliuojamas nepriklausomų auditorių atliekamomis detalėmis reguliuojamosios veiklos ataskaitų patikros procedūromis. 2021 m. VERT teikiamų reguliuojamos veiklos ir apskaitos atskyrimo reikalavimų vykdymo patikrų, atliekamų nepriklausomų auditorių, pastebėjimų ataskaitos buvo teikiamos VERT tolimesniam vertinimui. Reikšmingų reguliuojamos veiklos ir apskaitos atskyrimo reikalavimų nesilaikymo nebuvo pastebėta. 2021 m. buvo patvirtinta (pratęsta) metinė Reguluojamosios veiklos ataskaitų patikros techninė užduotis, kuri bus naudojama 2022 m. VERT teikiamų reguliuojamos veiklos ataskaitų patikrai.

2. Reikalavimas reguliariai teikti atitikties ataskaitą. VERT taiko reikalavimą SSO turėti pagal VERT patvirtintus kriterijus (reikalavimus) parengtą atitikties programą. Pagal šią programą SSO teikia VERT ataskaitą dėl elektros energijos tinklų naudotojų nediskriminavimo, nediskriminacinės prieigos prie elektros energijos skirstomųjų tinklų ir pasinaudojimo elektros energijos skirstomaisiais tinklais sąlygų, SSO veiklos nepriklausomumo nuo gamybos ir tiekimo veiklos interesų, priemonių, veiksmų, kuriais išvengiama šių veiklos rūšių kryžminio subsidijavimo. SSO kiekvienais metais iki gegužės 1 d. viešai paskelbia ir pateikia VERT metinę atitikties programos ataskaitą.

- Tinklo plėtra ir optimizavimas
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies k punktas: Investicijų planai

AB „Litgrid“ investicijų planų priežiūra vykdoma pagal sąlygas, įtvirtintas EEJ. PSO AB „Litgrid“ ne rečiau kaip kas 2 metus (iki 2022 m. liepos 1 d.) VERT pateikia 10 metų perdavimo tinklų plėtros planą, kuriame pateikiamas esamos ir numatomos elektros energijos pasiūlos ir paklausos vertinimas, atlikto tikimybinio elektros energetikos sistemos adekvatumo vertinimo išvados. VERT, jį derindama, įvertina PSO jau įgyvendintas investicijas arba atitinkamai koreguoja anksčiau suderintas, bet dar neįgyvendintas investicijas, jų atlikimo terminus, darbų sumas ir kt.

¹ Pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių nebūtų užtikrinamas EEJ 54 straipsnio 1 ir 3 dalyse nustatytų veiklos rūšių ir apskaitos atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo šių aplinkybių pasikeitimo AB „Energijos skirstymo operatorius“ įpareigota informuoti VERT. 2021 m. tokių aplinkybių pasikeitimo neužfiksuota.

2021 m. birželio 30 d. gautas 2021–2030 m. Lietuvos elektros energetikos sistemos (LEES) 400–110 kV tinklų plėtros planas. Dėl minėto plano VERT skelbė viešąją konsultaciją ir, įvertinusi gautas pastabas, VERT 2021 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. O3E-1389 suderino AB „Litgrid“ parengtą 2021–2030 m. plėtros planą.

Elektros energetikos perdavimo tinklo plėtros ir atnaujinimo investicijoms 2021–2030 m. numatyta skirti apie 1 38 mln. Eur., t. y. 6,5 proc. daugiau, palyginus su 2020–2029 m. plane tinklo plėtrai planuota suma.

2021–2030 m. pagrindinės investicijos bus skirtos elektros rinkos infrastruktūros ir sistemos valdymo integracijai į Europos elektros energetikos sistemą – iki 75 proc. šiems darbams atlikti reikalingų lėšų numatoma gauti pasinaudojant Europos infrastruktūros tinklų priemonės (CEF) parama, taip pat elektros energijos perdavimo tinklo projektams, būtiniams efektyviam tinklo naudojimui ir patikimumui užtikrinti (tinklo atstatymas, modernizavimas, kapitaliniai remontai ir kt.).

Per 2021 metus AB „Litgrid“ pasiekė ženklų pažangą įgyvendindama PCI projektus ir kitus strateginius (sinchronizacijos) projektus:

- pabaigtas „LitPol link“ išplėtimo projektas. Šio projekto metu Alytaus keitiklių stotyje buvo įrengti 3 po 600 MVA galios autotransformatoriai;

- tęsiamas „Harmony Link“ projektas (jungtį sudarys aukštos įtampos nuolatinės srovės kabelis bei keitiklių stotys: Darbėnuose (Lietuvos pusėje) ir Žarnovies (Lenkijos pusėje). 2021 m. buvo pritarta „Harmony Link“ jungties ir 330 kV skirstyklos „Darbėnai“ inžinerinės infrastruktūros vystymo plano koncepcijai;

- tęsiamas 330 kV elektros perdavimo linijos Vilnius–„Neris“ statybos projektas. 2021 m. pradžioje buvo atliktas ir patvirtintas projekto inžinerinės infrastruktūros vystymo planas. Šiuo metu organizuojamos projektavimo ir rangos darbų pirkimo procedūros;

- tęsiamas 330 kV elektros perdavimo linijos Kruonio HAE–Bitėnai statybos projektas (nauja linija bus suformuota rekonstruojant esamą 330 kV liniją Jurbarkas–Bitėnai, nutiesus naują linijos ruožą ir panaudojus esamos 330 kV linijos Kruonio HAE–Sovietskai dalį). 2021 m. pradžioje visuomenei buvo pristatytas linijos vystymo planas. Taip pat pasirašytas 330 kV linijos Jurbarkas–Bitėnai rekonstrukcijos projektavimo ir rangos darbų sutartis;

- tęsiamas 330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Bitėnai statybos projektas (nauja linija bus suformuota rekonstruojant esamas 330 kV linijas: Klaipėda–Grobinė, Šyša–Klaipėda, Bitėnai–Šyša bei nutiesus naują 330 kV linijos ruožą). 2021 m. pradžioje visuomenei buvo pristatytas linijos vystymo planas. Taip pat pasirašytas 330 kV linijos Klaipėda–Grobinė rekonstrukcijos projektavimo ir rangos darbų sutartis;

- toliau tęsiamas naujų sinchroninių kompensatorių įrengimo Lietuvos elektros energetikos sistemoje projektas. 2021 m. buvo pasirašyta projektavimo, gamybos ir rangos darbų sutartis. Tai antras didžiausias biudžetą po „Harmony Link“ turintis projektas. Projektu metu bus įrengiami trys sinchroniniai kompensatoriai;

- tęsiama 330 kV skirstyklos „Mūša“ statyba. 2021 metais buvo patvirtintas inžinerinės infrastruktūros vystymo planas ir pradėtos žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūros;

- 2021 m. pabaigoje „Litgrid“ ir Lenkijos PSO PSE atliko bandymą, kurio metu dalis LEES dirbo sinchroniškai su Lenkijos sistema, o kartu – ir su kontinentinės Europos sinchronine zona. Iki sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais yra suplanuoti dar keli itin svarbūs bandymai. 2022 m. planuojama atlikti Lietuvos izoliuoto darbo bandymą, o vėliau – ir bendrą Baltijos šalių elektros energetikos sistemų izoliuoto darbo bandymą.

SSO, vadovaudamasis VERT patvirtintu Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje tvarkos aprašu, ilgalaikę reguliuojamos veiklos investicijų programą rengia reguliavimo periodui ir teikia VERT.

Nuo 2018 m. SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“, kaip SSO, aptarnaujantis daugiau kaip 100 000 vartotojų, vadovaudamasis EEJ 39¹ straipsnyje nustatyta pareiga, savo tinklalapyje skelbia investicijų planus. Prieš paskelbdamas 10 metų skirstomųjų tinklų plėtros, atnaujinimo, modernizavimo ir investicijų planą, SSO vykdo skaidrias ir viešas konsultacijas su kompetentingomis valstybės institucijomis ir kitomis suinteresuotomis šalimis. Šiuo metu yra skelbiamas 2021–2030 metų investicijų planas. AB „Energijos skirstymo operatorius“ planuoja, kad 2021–2030 m. elektros energijos skirstymo tinklo plėtros ir atnaujinimo investicijų poreikis sieks apie 1919 mln. Eur, t. y. bus 0,5 proc. didesnis, palyginus su 2020–2029 m. (1910 mln. Eur). Pagrindinės investavimo kryptys: tinklo patikimumo didinimas (elektros tinklų oro linijų keitimas požeminėmis, prioritetą teikiant nepatikimų ir avaringų linijų keitimui, miškingoms teritorijoms bei įtampos kokybės gerinimo sprendimams), tinklo išmanizacija (per nuotolį dispečerio stebimos ir valdomos ar automatizuotos įrangos diegimas bei išmaniųjų skaitiklių klientams diegimas), kliento patirtys ir rinkos įgalinimas (duomenų apsikeitimo platformos (toliau – Data Hub) sukūrimas, informacinių sistemų atnaujinimas ir pan.).

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies I punktas: Išmaniojo tinklo plėtra

AB „Litgrid“ kiekvienais metais įgyvendina transformatorių pastočių ir elektros perdavimo linijų rekonstravimo projektus, keisdama pasenusią įrangą į naujausias technologijas, matavimo, stebėjimo ir valdymo sistemas. Visa tai leidžia vykdyti LEES pažangų monitoringą ir valdymą. Elektros energijos vartotojų objektų aprūpinimo elektros energija užtikrinimas, elektros energijos tiekimo saugumo didinimas, eksploatacinių ir operatyvinio valdymo sąnaudų mažinimas, pažangiojo elektros tinklų plėtra ir modernizavimas leidžia efektyviau ir patikimiau vartoti energiją, didina atsinaujinančių energijos išteklių integraciją į rinką.

2021 m. SSO toliau vykdė save gydančio tinklo (gedimų metu veikiančio be dispečerio įsitraukimo) sprendimų diegimą. 2021 m. jau sukonfigūruota virš 260 vnt. 10 kV linijų, kuriose gedimų lokalizavimas vyksta automatizuotu būdu DMS sistemoje. 2021 m. pabaigoje buvo virš 280 sukurtų FLIR (*angl. Fault Location Isolation Restoration*) automatikos programų, t. y. FLIR programa kuriama ant jungtuvų ir atsijungus bet kuriam iš logikoje dalyvaujančių jungtuvų pasileis FLIR atstatymo programa. Per 2021 metus siekiant plėsti nuotolinį ir automatinį tinklo valdymą (išmanų tinklą), kaip atskira priemonė įdiegiant per nuotolį dispečerio valdomą įrangą, buvo rekonstruoti 18 vnt. nevaldomų 10 kV skirstomųjų punktų. Didinant 10 kV tinklo valdomumo lygį, rekonstruojamos linijos, diegiami nuotolinio valdymo įrenginiai, kad vieno gedimo metu, naudojant nuotolinio valdymo sprendimus, maksimalus atsijungusių klientų skaičius būtų 600 ir mažiau. 2021 m. automatizuotos 6 vnt. 10 kV linijų. Planuojama ir toliau plėsti komutavimo aparatų diegimą pasirinktuose tinklo segmentuose, kurie patys, be dispečerio įsikišimo, nustatytų pažeistą tinklo ruožą ir jį atjungtų (izoliuotų).

2021 m. buvo pradėta diegti pažangi technologinio turto valdymo sistema (*angl. Asset Management System*). Bendroje informacinėje sistemoje, skirtoje technologinio turto valdymui, bus kaupiami reprezentatyvūs duomenys apie skirstomuosius tinklus, kas sudarys prielaidas perėjimui prie aktyvaus turto ir automatizuoto tinklų priežiūros darbų valdymo. 2021 m. atlikta turto duomenų modelių ir eksploatacinių procesų analizė, suprojektuotas duomenų modelis, programuojama sistema, atlikti testiniai duomenų migravimai. 2022 m. planuojama sistemos diegimas ir paleidimas.

2021 m. atliktas geografinės informacinės sistemos atnaujinimas (toliau – GIS), įdiegta gamtinių dujų skirstymo dalis, išanalizuota elektros dalis. Siekiama įdiegti vieną bendrą GIS sistemą elektros ir dujų sektoriams, leisiančią SSO operatyviau atlikti įrenginių priežiūrą, planuoti

reikalingas investicijas ir tinklo priežiūros darbus, greičiau suplanuoti naujų klientų prijungimą ir efektyviau valdyti elektros energijos nuostolius.

AB „Energijos skirstymo operatorius“ planuoja elektrą vartojantiems klientams įdiegti išmaniuosius elektros skaitiklius. 2021 metais pasirašyta Išmaniosios apskaitos infrastruktūros pirkimo sutartis. Pasirašius sutartį ruošiamas išmaniosios apskaitos diegimo planas. Pagal 2019 metais rugsėjo 19 d. su VERT suderintą investicijų planą, išmanieji skaitikliai bus diegiami dviem etapais – iki 2025 metų ir iki 2037 metų. Masinis diegimas numatomas pradėti 2022 m. kovo mėnesį. Diegimas bus pradėtas nuo daugiausiai suvartojančių vartotojų ir verslo (iki 2025 metų pabaigos bus sudiegta apie 1,2 mln. išmaniųjų skaitiklių), vėliau - visiems kitiems vartotojams. Pirmuoju etapu įdiegti skaitikliai apskaitys apie 90% paskirstomo elektros kiekio.

- Tinklų tarifai
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: tinklų tarifų nustatymo raida

Perdavimo ir skirstymo paslaugų tarifai

VERT, vadovaudamasi Energetikos įstatymo ir EEJ nuostatomis, tvirtina elektros energijos perdavimo, skirstymo paslaugų kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodikas, nustato valstybės reguliuojamų paslaugų ir elektros energijos kainų viršutinės ribas ir vertina paslaugų teikėjų pateiktas kainas ir tarifus. Taip pat vadovaudamasi EEJ nustatytais bendraisiais įkainių nustatymo reikalavimais tvirtina vartotojų ir gamintojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainius, jų nustatymo metodiką, kurioje nustatytos ir įkainių apskaičiavimo sąlygos.

VERT nustatydamą perdavimo sistemos operatoriaus ir daugiau nei 100 tūkst. vartotojų savo aptarnaujamoje teritorijoje turinčio SSO kapitalo kaštus nuo 2016 m. taiko ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų (LRAIC) apskaitos modelį. Atsižvelgdama į ūkio subjektų išsakytas pastabas ir dėl elektros sektoriuje vykstančios transformacijos atsiradusį poreikį atnaujinti LRAIC apskaitos modelį, VERT 2021 m. įgyvendino LRAIC apskaitos modelio atnaujinimo projektą, kurio tikslas - nustatyti pagrindinius techninius ir ekonominius LRAIC modelio suformavimo principus, kuriais vadovaujantis bus nustatomos VERT reguliuojamų paslaugų ilgo laikotarpio vidutinės padidėjimo sąnaudos. Projekte įtvirtinta bendra LRAIC modelio struktūra, kurioje pateikiami pagrindiniai LRAIC modelio formavimo, tinklo modeliavimo, kapitalo bei operacinių kaštų priskyrimo kiekvienam tinklo elementui principai. Atnaujintas LRAIC apskaitos modelis grindžiamas skaidriomis technologijų optimizavimo, sąnaudų apskaičiavimo prielaidomis bei paklausos prognozėmis. Šis projektas buvo įgyvendintas pasitelkiant paslaugų tiekėjus (Projekto vertė – 167 851,20 Eur su PVM).

Projekto metu buvo parengtos ir pristatytos rinkos dalyviams LRAIC apskaitos modelio metodinės gairės ir pagal jas suformuoti LRAIC apskaitos modelio projektai, surinkus reikiamą informaciją iš reguliuojamų ūkio subjektų LRAIC apskaitos modelio pagalba buvo atlikti skaičiavimai ir parengtos viešos ir konfidencialios LRAIC apskaitos modelio versijos ir atliktų skaičiavimų rezultatai pristatyti rinkos dalyviams. Taip pat parengta LRAIC modelio naudojimo instrukcija, pateikti pasiūlymai dėl Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodikos keitimo.

Pagal patvirtintą atnaujintą Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodiką, įgyvendinant atnaujintą LRAIC modelį, 2021 m. buvo apskaičiuotos perdavimo ir skirstymo paslaugos kainų viršutinės ribos 2022 m. (žr. 1 lentelę).

VERT, įvertinusi perdavimo sistemos operatoriaus sąnaudas ir neatitiktis už ankstesnius laikotarpius, 2022 metams nustatė 5,22 proc. mažesnę perdavimo paslaugos kainos viršutinę ribą. Mažėjimą sąlygojo naujam reguliavimo laikotarpiui nustatyta mažesnė nusidėvėjimo sąnaudų ir investicijų grąžos apimtis, dėl patvirtinto atnaujinto LRAIC apskaitos modelio bei įvertintos faktinės investicijų grąžos, palygintos su nustatyta investicijų grąža, neatitiktys už praėjusius laikotarpius.

VERT, įvertinusi daugiau nei 100 tūkst. vartotojų savo aptarnaujamoje teritorijoje turinčio SSO sąnaudas ir neatitiktis už ankstesnius laikotarpius, 2022 metams nustatė 23,56 proc. mažesnę elektros skirstymo paslaugos vidutinės įtampos tinklais kainos viršutinę ribą ir 9,77 proc. mažesnę elektros skirstymo paslaugos žemos įtampos tinklais kainos viršutinę ribą. Šį mažėjimą sąlygojo naujam reguliavimo laikotarpiui nustatyta mažesnė veiklos sąnaudų apimtis, dėl patvirtinto atnaujinto LRAIC apskaitos modelio sumažėjusi nusidėvėjimo sąnaudų ir investicijų grąžos apimtis ir įvertintos faktinės investicijų grąžos, palyginti su nustatyta investicijų grąža, neatitiktys už praėjusius laikotarpius.

Sisteminių paslaugų kaina 2022 m., palyginus su 2021 m., sumažėjo 22,7 procento. Kaina mažėja dėl skirtumo tarp ankstesniais metais faktiškai patirtų sąnaudų ir VERT nustatytų prognozuojamų sąnaudų, taip pat dėl PSO prognozuojamo didesnio elektros energijos kiekio. Ši paslaugų kaina nustatyta atsižvelgiant į rezervinės galios užtikrinimo paslaugų kainų viršutines ribas, izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo ir (ar) totalios elektros energetikos sistemos avarijos prevencijos ar likvidavimo poreikį bei PSO 2022 m. prognozuojamą paslaugų kiekį.

1 lentelė. *Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos 2021–2022 m. (ct/kWh)*

Ūkio subjektas	Reguliavimo laikotarpis, metai	Reguliuojamos paslaugos kainos viršutinė riba (ct/kWh)		Skirtumas, proc.
		2021 m.	2022 m.	
Elektros energijos perdavimas				
Perdavimas (AB „Litgrid“)	2022-2026	0,721	0,684	-5,22
Sisteminės paslaugos	-	0,762	0,589	-22,7
Elektros energijos skirstymas				
ESO	VĮ	1,167	0,892	-23,56
	ŽĮ	2,171	1,959	-9,77
Mažieji skirstomieji tinklų operatoriai				
AB „Achema“	2020-2024	0,52	0,57	+9,62
AB „Akmenės cementas“	VĮ	1,210	0,905	-25,24
	ŽĮ	1,281	1,513	+18,1
AB „Lifosa“	VĮ	2,267	2,34	+3,22
	ŽĮ	3,271	3,482	+6,46
UAB „Dainavos elektra“	VĮ	1,058	1,164	+10,08
	ŽĮ	1,801	2,275	+26,32

Šaltinis – VERT.

Rezervinės galios paslaugų ir izoliuoto darbo paslaugų kainos

Pagal 2019 m. vasario mėn. VERT patvirtinto Elektros energijos rezervinės galios paslaugų rinkų tyrimo rezultatus AB „Ignitis gamyba“ buvo pripažinta turinti didelę įtaką antrinio aktyviosios galios rezervo užtikrinimo paslaugos rinkoje ir tretinio aktyviosios galios rezervo užtikrinimo rinkoje. Atsižvelgiant į tai, AB „Ignitis gamyba“ minėtų paslaugų kainos yra reguliuojamos. Taip pat minėto tyrimo rezultatais tretinio aktyviosios galios užtikrinimo paslaugos rinkoje didelę įtaką turinčiomis buvo pripažintos AB „ORLEN Lietuva“, AB „Panevėžio energija“ ir UAB Kauno termofikacijos elektrinė tik tuo atveju, kai iki tretinio aktyviosios galios rezervo užtikrinimo paslaugos aukciono pradžios, elektros energijos PSO paskelbia, kad bus

užsakomi papildomi izoliuoto energetikos sistemos darbo paslaugą galinčių teikti elektros energijos gamintojų pajėgumai, o izoliuoto darbo energetikos sistemos paslaugos kainos teisės aktų nustatyta tvarka nebūtų reguliuojamos arba teisės aktų nustatyta tvarka izoliuoto darbo paslaugos kainos būtų grįstos visišku izoliuoto darbo paslaugos sąnaudų padengimu, ir šių paslaugų teikimui būtų reikalingi visų gamintojų, galinčių teikti tretinio aktyviosios galios rezervo ir izoliuoto darbo paslaugas, pajėgumai. Rinkoje susiformavus minėtai sąlygai šių įmonių teikiamos tretinio aktyviosios galios rezervo užtikrinimo paslaugos kainos tampa reguliuojamomis. Taip pat pagal EEJ nuostatas susiformavus minėtai sąlygai izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugos kainos taip pat yra reguliuojamos.

2022 metams PSO AB „Litgrid“ pateikė planuojamą vidutinį 397 MW/h antrinio avarinio galios rezervo užtikrinimo paslaugos poreikį ir taip pat iki tretinio aktyviosios galios užtikrinimo paslaugos pradžios informavo, kad izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugai bus reikalingi visų gamintojų, galinčių teikti tretinio aktyviosios galios rezervo ir izoliuoto darbo paslaugas, pajėgumai. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, VERT nustatė AB „Ignitis gamyba“ padalinio Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo užtikrinimo (dažnio atkūrimo rezervo) paslaugos, AB „Ignitis gamyba“ padalinio Lietuvos elektrinės kombinuoto ciklo, 7 ir 8 blokų bei AB „Panevėžio energija“, AB „ORLEN Lietuva“, UAB Kauno termofikacijos elektrinės tretinio aktyviosios galios rezervo užtikrinimo (pakaitos rezervo) paslaugos kainų viršutines ribas 2022 metams. Taip pat VERT nustatė AB „Ignitis gamyba“ avarijų, sutrikimų prevencijos ir jų likvidavimo paslaugos, kurią 2022 m. bendrovė teiks su Kauno Algirdo Brazausko hidroelektrine ir Kruonio hidroakumuliacine elektrine, pajamų viršutinę ribą. Taip pat VERT nustatė izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugos kainų viršutines ribas šių ūkio subjektų įrenginiams: AB „Ignitis gamyba“, AB „Panevėžio energija“, AB „Orlen Lietuva“, UAB Kauno termofikacijos elektrinei ir AB „Achema“. Siekiant sudaryti vienodas konkurencines sąlygas, minėtų paslaugų kainų viršutinės ribos yra konfidencialios ir viešai neskelbiamos.

Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kaina

VERT nustato VIAP biudžeto lėšų poreikį, VIAP kainas ir paskirstymą VIAP teikiantiems asmenims. Bendras 2021 m. VIAP biudžetas nustatytas 110,53 mln. EUR, daugiausia iš jų energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių (toliau – AIE) gamybai – 95,08 mln. EUR. ir VIAP lėšų grąžinimui EEJ 74¹ straipsnio 3 dalyje nustatytus reikalavimus atitinkantiems vartotojams už jų suvartotą, 1 GWh per praėjusius kalendorinius metus viršijantį, elektros energijos kiekį (15,17 mln. EUR). 2022 metų planuojamas biudžetas 72,10 mln. Eur, didžioji dalis lėšų skiriama AEI gamybai.

2 lentelė. VIAP lėšų biudžetas ir kainos 2020 – 2022 m.

	2020 m.		2021 m.		2022 m.
	<i>Planuota</i>	<i>Išmokėta</i>	<i>Planuota</i>	<i>Išmokėta</i>	<i>Planuota</i>
Iš viso VIAP lėšų, mln. EUR, iš jų:	136,70	145,48	110,53	42,47	72,10
Elektros energijos iš AIE gamybai remti (įskaitant balansavimą ir centralizuotą supirkimą), mln. EUR	120,85	132,26	95,08	32,11	59,62
VIAP lėšų grąžinimas pagal EEJ 74 ¹ straipsnį, mln. EUR	15,55	11,46	15,17	10,17	12,26
VIAP kaina, ct/kWh	<i>I pusm.</i>	<i>II pusm.</i>	<i>I pusm.</i>	<i>II pusm.</i>	<i>I pusm.</i>
	0,683	1,251	1,124	1,006	0,321

Šaltinis – VERT.

Pagrindinė priežastis, lemianti skirtumą tarp išmokėtų ir planuotų VIAP lėšų, yra skirtumas tarp prognozuojamos vidutinės elektros energijos rinkos kainos ir faktiškos šios kainos. Būtent siekiant dėl šios priežasties susidariusį skirtumą tarp VIAP lėšų poreikio ir faktiškai surenkamų lėšų sumažinti tiek 2020 metais, tiek 2021 metais buvo patikslinta VIAP kaina II pusmečiui.

Gaminančių vartotojų pasinaudojimo tinklais kaina

VERT nustatė ateinantiems metams elektros energiją iš atsinaujinančių išteklių gaminančių vartotojų (toliau – gaminantys vartotojai) naudoti elektros tinklais paslaugos kainas keturiais variantais pagal įtampas ir paslaugą teikiantį elektros tinklų operatorių. AB „Energijos skirstymo operatorius“ teikiamos paslaugos kainos visais variantais mažėjo. Pagrindinės kainos mažėjimo priežastys I-III variantais – nustatytos mažesnės perdavimo (įskaitant sisteminės paslaugas) paslaugos ir skirstymo paslaugos kainos, o IV variantu – nustatyta didesnė prognozuojama elektros energijos rinkos kaina.

3 lentelė. AB „Energijos skirstymo operatorius“ 2022 m. ir 2021 m. naudoti elektros tinklais paslaugos kainų palyginimas

Variantai	Matavimo vnt.	2022 m.		2021 m.		Pokytis (proc.)	
		VĮ	ŽĮ	VĮ	ŽĮ	VĮ	ŽĮ
I variantas. Vienanarė, mokama už 1 kWh atgauto iš elektros tinklų elektros energijos kiekio	Eur/kWh	0,018	0,037	0,023	0,045	-22	-18
II variantas. Vienanarės, mokama už 1 kW elektrinės įrengtosios galios	Eur/kW	11,86	25,01	16,26	31,68	-27	-21
	Eur/kW/mėn.	0,99	2,08	1,36	2,64		
III variantas. Dvinarė paslaugų kaina	Eur/kWh	0,009	0,019	0,011	0,022	-18	-14
	Eur/kW	5,93	12,50	8,13	15,84		
	Eur/kW/mėn.	0,49	1,04	0,68	1,32		
IV variantas. Elektros energijos kiekio procentinis dydis, kuriuo atsiskaito už naudojamą elektros tinklais	Proc.	21	33	26	41	-19	-20

Šaltinis – VERT.

Prijungimo prie elektros tinklų įkainiai

VERT ne vėliau kaip iki einamųjų kalendorinių metų lapkričio 30 d. apskaičiuoja, tvirtina ir savo interneto tinklalapyje skelbia atitinkamų metų vartotojų įrenginių prijungimo įkainius ir maksimalias projektavimo kainas.

VERT, įvertinusi AB „Energijos skirstymo operatorius“ patirtas faktines sąnaudas prijungiant vartotojus prie elektros tinklų, nustatė vartotojų prijungimo prie elektros tinklų įkainius 2022 metams. Poveikį įkainių didėjimui turėjo kapitalizuotų darbo užmokesčio sąnaudų įvertinimas įkainiuose, rangovų medžiagų kainos didėjimas, o mažinantį poveikį turėjo kai kurių rangos darbų sutarčių įkainių mažėjimas, sumažėjusios vidutinės projektavimo kainos.

4 lentelė. Įkainiai už 1 m elektros tinklo nutiesimą ir 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (100 proc.*), projekto parengimo įkainis (kai projektą rengia operatorius) ir maksimali kompensuojama projektavimo kaina, Eur be PVM

Vartotojų grupė	Įkainis už 1 kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (Eur)		Pokytis, proc.	Įkainis už 1 m elektros tinklo nutiesimą (Eur)		Pokytis, proc.	Projekto parengimo įkainis (Eur)		Pokytis, proc.	Maksimali kompensuotina projektavimo kaina (Eur)		Pokytis, proc.
	2021	2022		2021	2022		2021	2022		2021	2022	
I	15,75	28,82	82,95	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II	96,23	83,06	-13,68	34,28	34,98	2,02	628,61	572,83	-8,87	628,61	572,83	-8,87
III	56,12	40,68	-27,51	37,43	42,66	13,96	835,05	654,79	-21,59	835,05	654,79	-21,59
Vartotojai, kurių naujai prijungiam a ar didinama leistinoji naudoti galia didesnė nei 500 kW	Moka pagal faktinę darbų kainą									1432,72	881,59	-38,47
Vartotojai, kurių naujai prijungiam a ar didinama leistinoji naudoti galia ne mažesnė nei 1 MW	Moka pagal faktinę darbų kainą									4961,93	1981,01	-60,08

* socialiai pažeidžiamiems vartotojams taikomas 20 proc. atitinkantis projekto parengimo įkainis ir 80 proc. kompensuotina projektavimo kaina, kitiems vartotojams** 50 proc. projekto parengimo įkainis ir 50 proc. kompensuotina kaina.

** Kiti vartotojai (išskyrus: (1) pažeidžiamus, (2) vartotojus, kurių pirmą kartą prie skirstomųjų tinklų prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia yra ne mažesnė kaip 1 MW ar kurie didina leistungą naudoti galią ne mažiau kaip 1 MW ir kurie skirstomųjų tinklų operatoriui įsipareigoja 10 m. nuo vartotojo elektros įrenginių prijungimo prie skirstomųjų tinklų nemažinti leistinosios naudoti galios, bei (3) vartotojus, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia yra didesnė kaip 250 kW, ir gamintojus, kurių elektros įrenginiams prijungti prie elektros tinklų reikia įrengti transformatorių pastotes, transformatorines, skirstomuosius punktus, taip pat statytojus (užsakovai) nurodytais atvejais, kurie pageidauja Energetikos ministerijos nustatyta tvarka, suderinę su skirstomųjų tinklų operatoriumi, įrengti šiuos elektros tinklus ir organizuoti jų įrengimo darbus).

Šaltinis – VERT.

VERT apskaičiuoti ir patvirtinti elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (100 proc.), taikomi šioms vartotojų grupėms:

- *I grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia nesiekia 50 kW ir kurių įrenginiams prijungti nėra būtina įrengti, keisti ar rekonstruoti operatoriaus elektros energetikos objektų ir nereikia rengti vartotojo elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų projekto, arba tokį projektą rengti reikia, tačiau jį, rengia ir derina vartotojai.*
- *II grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia nesiekia 100 kW (išskyrus I grupės vartotojus);*
- *III grupė – vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia yra nuo 100 iki 500 kW (imtina).*

Naudojimosi jungiamosiomis linijomis (NJL) tarifas

VERT pagal 2014 m. kovo mėn. įsigaliojusius EEJ pakeitimus nustato naudojimosi jungiamosiomis linijomis tarifą, kuris taikomas elektros energijos eksportui į trečiąsias šalis. VERT 2021 m. patvirtino naudojimosi jungiamosiomis linijomis (toliau – NJL) kainą, taikomą 2022 m., kuri siekia 6,84 Eur/MWh, t. y. 18,8 proc. didesnė nei 2021 m. (5,76 Eur/MWh). Aktuali informacija apie NJL kainą skelbiama VERT interneto svetainėje www.vert.lt (anglų k.), skiltyje „Regarding price of the service of access to interconnection lines“².

- Saugumo ir patikimumo reguliavimas
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies m punktas: Saugumo ir patikimumo standartai

Pagal Energetikos įstatymą ir EEJ VERT nustato elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus bei kontroliuoja, kaip jų laikomasi. VERT 2021 m. įvertino PSO AB „Litgrid“ ir SSO AB „Enerģijos skirstymo operatorius“ ankstesnio reguliavimo periodo (2016-2020 m.) faktinius persiuntimo patikimumo rodiklius ir naujam 2022-2026 m. reguliavimo periodui pagal faktinį persiuntimo patikimumo rodiklių vidurkį nustatė minimalų persiuntimo patikimumo lygį su pagerinimo užduotimi, kuri nustatoma įvertinus per reguliavimo periodą planuojamų investicijų į elektros tinklų rekonstravimą ir modernizavimą įtaką persiuntimo patikimumui. Šis reikalavimas nustatyti pagerinimo užduotį numatytas 2021 m. pakeitus Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus.

Apskaičiuojant minimalius persiuntimo patikimumo rodiklių lygius būsimam 2022-2026 metų reguliavimo periodui yra vertinami visi persiuntimo nutraukimai neskirstant jų pagal priežastis (priešingai nei ankstesniais metais).

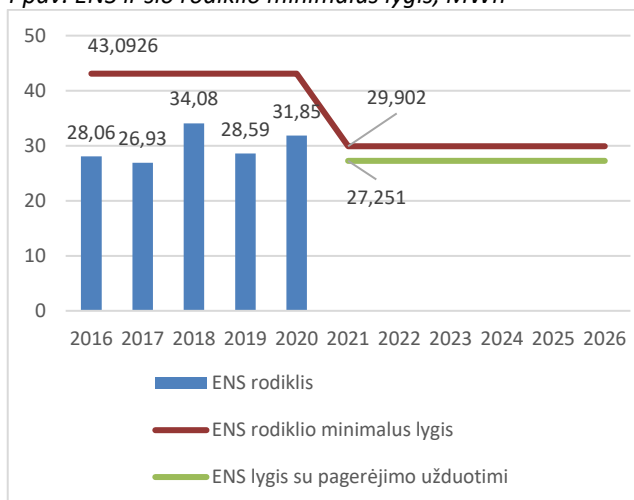
Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodikliai bei jų minimalūs lygiai atskirai skaičiuojami elektros energijos perdavimo sistemai bei skirstymo tinklui (žr. paveikslus žemiau). Kuo rodiklio reikšmė mažesnė, tuo elektros energijos persiuntimo patikimumo lygis yra geresnis.

Elektros energijos persiuntimo patikimumas perdavimo tinklais yra vertinamas dviem rodikliais:

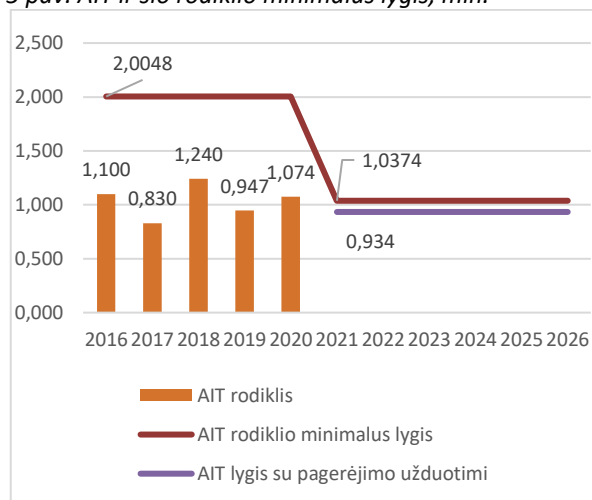
- *Perdavimo tinklu neperduotos elektros energijos kiekiu (angl. energy not supplied) (toliau – ENS);*
- *Vidutine elektros energijos perdavimo nutraukimo trukme (angl. average interruption time) (toliau – AIT).*

² <https://www.vert.lt/en/Pages/regarding-price-of-the-service-of-access-to-interconnection-lines.aspx>

4 pav. ENS ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh

5 pav. AIT ir šio rodiklio minimalus lygis, min.

Šaltinis – VERT.

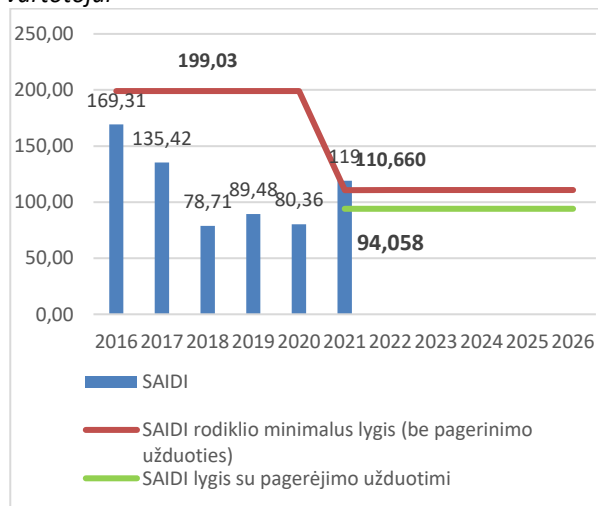
Vertinant ankstesnio reguliavimo periodo duomenis, nustatyta, kad PSO 2019 m. buvo viršyti ENS ir AIT rodikliai – ENS rodiklio reikšmė 5 kartus viršijo nustatytą minimalų lygį, pagal AIT rodiklį – 4 kartus viršijo nustatytą minimalų lygį dėl 2019 m. liepos mėnesį įvykusio išskirtinio įvykio, sąlygojusio sutrikimą ir elektros energijos tiekimo nutrūkimą didelei daliai vartotojų.

Naujam reguliavimo periodui VERT nustatyti patikimumo rodikliai įpareigoja PSO užtikrinti, kad techninė paslaugų kokybė būtų geresnė arba lygi minimaliems reikalavimams, t. y. vartotojams elektros energijos vidutinė nutraukimo trukmė neturėtų būti ilgesnė nei 0,934 min. (su 8,9 proc. pagerėjimo užduotimi), nepersiųstos elektros energijos kiekis būtų ne didesnis kaip 27,251 MWh (su 10 proc. pagerėjimo užduotimi). Lyginant su 2016–2020 metų reguliavimo periodui nustatytu minimaliu lygiu 2022–2026 metų reguliavimo periodu faktinis kokybės rodiklių vidurkis gerėja 31 proc. ENS atveju ir 48 proc. AIT atveju.

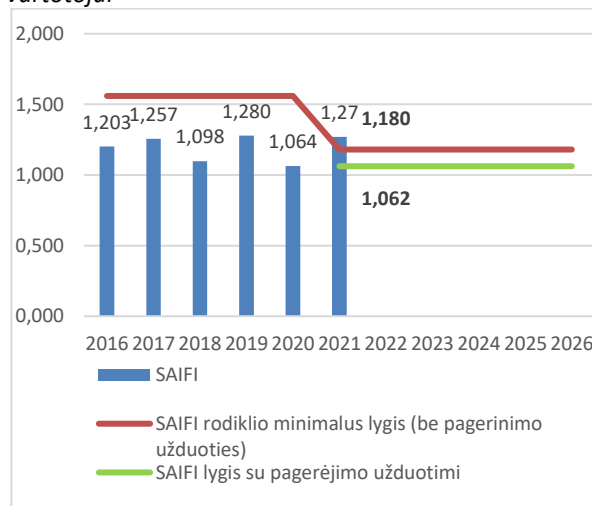
Elektros energijos persiuntimo patikimumas skirstomaisiais tinklais yra vertinamas dviem rodikliais:

- *Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinės trukmės rodikliu (angl. System Average Interruption Duration Index) (toliau – SAIDI);*
- *Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinio dažnumo rodikliu (angl. System Average Interruption Frequency Index) (toliau – SAIFI).*

6 pav. SAIDI ir šio rodiklio minimalus lygis, min.

7 pav. SAIFI ir šio rodiklio minimalus lygis, kartai vartotojui

Šaltinis – VERT.

Vertinant ankstesnio reguliavimo periodo duomenis, nustatyta, kad SSO 2019 m. 13 proc. buvo viršytas SAIFI rodiklio, nes 2019 metais išaugo kabelių gedimų skaičius, taip pat išaugo oro linijų pažeidimai dėl augmenijos poveikio, taip pat padidėjo nenustatytų atsijungimų priežasčių dalis.

Naujam reguliavimo periodui VERT nustatyti patikimumo rodikliai įpareigoja PSO užtikrinti, kad techninė paslaugų kokybė bus geresnė arba lygi minimaliems reikalavimams, t. y. vartotojams elektros energijos vidutinė nutraukimo trukmė (SAIDI) neturėtų būti ilgesnė nei 94,058 min. (su 15 proc. pagerėjimo užduotimi) per metus, vartotojui tenkantis vidutinis nutraukimų skaičius (SAIFI) dėl SSO kaltės neturėtų būti didesnis nei 1,062 karto (su 10 proc. pagerėjimo užduotimi).

Taip pat VERT tvirtinamuose reikalavimuose nustatyti elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų **kokybės rodikliai**. Minimalus kokybės rodiklių, lygis, turi būti ne mažesnis nei 95 proc. kiekvienais kalendoriniais metais. Skirstymo paslaugos teikėjams yra nustatyti tokie rodikliai:

- laiku (per 25 kalendorinių dienų nuo prijungimo įmokos sumokėjimo) prijungtų vartotojų procentinė dalis, vertinant kiekvieną vartotoją;
- laiku (per 2 darbo dienas) atnaujinto elektros energijos persiuntimo vartotojams, apmokėjusiems įsiskolinimą, procentinė dalis per ataskaitinį laikotarpį;
- vartotojui pateiktos informacijos apie planinį nutraukimą nustatytu laiku (ne vėliau kaip prieš 24 val.) procentinė dalis per ataskaitinį laikotarpį;
- apie planinio nutraukimo darbų užbaigimą per vartotojui praneštą laiką procentinė dalis per ataskaitinį laikotarpį;
- laiku (per 5 darbo dienas) pašalintų gedimų vartotojams procentinė dalis per ataskaitinį laikotarpį;
- laiku (III pat. kat. – ne vėliau kaip per 24 val., II – ne vėliau kaip per 2,5 val., I – kiek to reikia automatiniam perjungimui) elektros energijos persiuntimo atkūrimas I, II ir III patikimumo kategorijų vartotojams po neplaninio nutraukimo procentinė dalis per ataskaitinį laikotarpį;
- laiku (per 20 darbo dienų) išnagrinėtų vartotojų ir tinklų naudotojų skundų procentinė dalis per ataskaitinį laikotarpį.

PSO nustatomas tik vienas paslaugų kokybės rodiklis – laiku išnagrinėtų skundų procentinė dalis.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 10 dalis: Perkrovų valdymas

VERT, vadovaudamasi Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalimi, parengia ir skelbia 2021 metų perkrovos pajamų ataskaitą (toliau – Ataskaita), kurią taip pat teikia ir ACER. Ataskaita parengta pagal PSO pateiktus duomenis:

1. Vadovaujantis Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies a punktu, teikiama informacija apie per 12 mėnesių iki ankstesnių kalendorinių metų gruodžio 31 d., t. y. 2021-01-01–2021-12-31 laikotarpį, gautas perkrovos pajamas.

5 lentelė. Gautos perkrovos pajamos 2021-01-01–2021-12-31 laikotarpiu

Jungiamoji linija	Gautos pajamos, Eur
Lietuva–Latvija	7 809 469
Lietuva–Lenkija	13 803 508
Lietuva–Švedija	28 498 971
Iš viso	50 111 948

Šaltinis – VERT.

2. Vadovaujantis Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies b punktu, teikiama informacija, kaip perkrovos pajamos panaudotos pagal 19 straipsnio 2 dalį, įskaitant konkrečius projektus ir į atskirą sąskaitos eilutę pervestų pajamų sumą. Duomenyse AB „Litgrid“ nurodė, kad pajamos panaudotos pagal Elektros reglamento 19 straipsnio 2 dalies a punktą bei b punktą. 2 lentelėje pateikiama detali informacija apie gautų pajamų panaudojimą 2021-01-01 – 2021-12-31 laikotarpiu.

6 lentelė. Gautų perkrovos pajamų panaudojimas 2021-01-01 – 2021-12-31 laikotarpiu

	Panaudotos pajamos, Eur
Paskirstytų pajėgumų panaudojimo užtikrinimas pagal Reglamento 19 straipsnio 2 dalies a punktą	590 077
Investicijos į tinklą pagal Reglamento 19 straipsnio 2 dalies b punktą:	2 954 135
LitPol Link jungties išplėtimo I etapas*	-1 754 178
330 kV EPL Kruonio HAE–Bitėnai statyba	244 703
HARMONY link jungties statyba	3 639 811
330 kV EPL Darbėnai–Bitėnai statyba	226 149
Naujos 330 kV EPL Vilnius–Neris statyba	227 445
Naujų sinchroninių kompensatorių įrengimas Lietuvos EES	310 896
330 kV skirstyklos „Mūša“ statyba	59 308
Likusi pajamų dalis, pervesta į atskirą vidaus sąskaitos eilutę	46 567 736
Iš viso	50 111 948

* Gavus Europos Sąjungos paramą grąžinamos perkrovų lėšos.

Šaltinis – VERT.

3. Vadovaujantis Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies c punktu, turi būti teikiama informacija apie sumą, kuri buvo panaudota skaičiuojant tinklo tarifus.

Perkrovos pajamos nebuvo panaudotos nustatant perdavimo paslaugos kainos viršutinę ribą 2022 metams.

4. Vadovaujantis Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies d punktu, teikiama informacija apie patikrinimą, kad c punkte nurodyta suma panaudota laikantis Elektros reglamento ir pagal Elektros reglamento 19 straipsnio 3 ir 4 dalis parengtos metodikos.

Perkrovos pajamos nebuvo panaudotos pagal Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies c punktą, todėl tolesnis vertinimas pagal Elektros reglamento 19 straipsnio 5 dalies d punktą nėra atliekamas.

5. Sukaupto perkrovos pajamų likučio (2021-12-31) dalis – 60 449 834 Eur buvo prijungta prie UAB „EPSO-G“ grupės sąskaitos (3 lentelė).

7 lentelė. Sukaupų perkrovos pajamų panaudojimas

	Panaudotos pajamos, Eur
Sukauptos pajamos laikotarpio pradžioje	62 519 293
Sukauptos pajamos laikotarpio pabaigoje	109 087 029
Sukauptas lėšų likutis laikotarpio pabaigoje**	104 044 180
t. sk. prijungtas prie UAB „EPSO-G“ grupės sąskaitos – laikinai panaudotas Bendrovės veiklai finansuoti	60 449 834

** Lėšų likučio ir sukaupų pajamų skirtumas susidaro dėl pajamų (sąskaitų) ir įplaukų/išlaidų nesutapimo.

- Paklausos ir pasiūlos balanso stebėseną
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies v punktas: Investicijos į gamybos ir saugojimo pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu

Numatomas Elektrėnų komplekso B-8 kapitalinis remontas. Atlikus kapitalinį 300 MW galios B-8 remontą, jo darbo resursas bus pratęstas iki 50 tūkst. val., bei užtikrinta galimybė ne trumpiau nei 90 parų nepertraukiamai gaminti elektros energiją. Visus kapitalinio remonto darbus planuojama atlikti per 2023 m. sausio–birželio mėn., taip užsitikrinant tinkamą LEES sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais pasirengimą ir B-8 prieinamumą esant ilgalaikės elektros energijos gamybos poreikiui.

2021 m. Lietuvai vykdant sinchronizaciją ir plėtojant gamybą iš atsinaujinančių išteklių, susidarė palankios sąlygos panaudoti baterijų energijos kaupimo sistemas ir užtikrinti patikimo elektros perdavimo tinklo darbą. Elektros PSO „Litgrid“ 2021 m. rugsėjo mėn. prie Lietuvos elektros perdavimo tinklo prijungė pirmąją 1 MW galios kaupimo įrenginį - bateriją. Šis projektas – svarbi tinklų sinchronizacijos su žemynine Europa dalis. Ši baterija yra pirmasis pilotinis tokio pobūdžio projektas Baltijos šalyse, kurio metu PSO „Litgrid“ testuos įrenginio teikiamas galimybes bei veikimą perdavimo tinkle.

2022 m. numatoma įgyvendinti 200 MW kaupimo įrenginio įrengimo projektą. UAB „Energy cells“ („EPSO-G“ valdoma bendrovė), kuri paskirta kaupimo įrenginių operatore, 2022 m. Lietuvoje įdiegs keturis energijos kaupimo įrenginius po 50 MW ir 50 MWh, kurių bendra suminė galia ir talpa sieks 200 MW ir 200 MWh. Šie įrenginiai teiks izoliuoto darbo rezervo paslaugą užtikrinant patikimą ir stabilų Lietuvos elektros energetikos sistemos darbą iki sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais, o ateityje – sparčiai augančių atsinaujinančių energijos šaltinių integracijai. Baterijos bus įrengtos Vilniaus, Šiaulių, Alytaus ir Utenos transformatorių pastotėse.

Didelės talpos energijos kaupiklių sistemą įrengs ir aptarnaus bendrovių „Siemens Energy“ ir „Fluence“ konsorciumas. Jungtinės veiklos pagrindu projektą įgyvendinančios bendrovės laimėjo „Energy cells“ skelbtą tarptautinį sistemos įrengimo paslaugų ir energijos kaupimo technologijų pirkimo konkursą. Remiantis pasirašyta 109 mln. Eur vertės sutartimi „Siemens Energy“ ir „Fluence“ suprojektuos, pagamins ir prie elektros perdavimo sistemos prijungs energijos kaupimo įrenginių sistemą, taip pat 15 metų po sistemos įjungimo teiks garantines aptarnavimo ir priežiūros paslaugas.

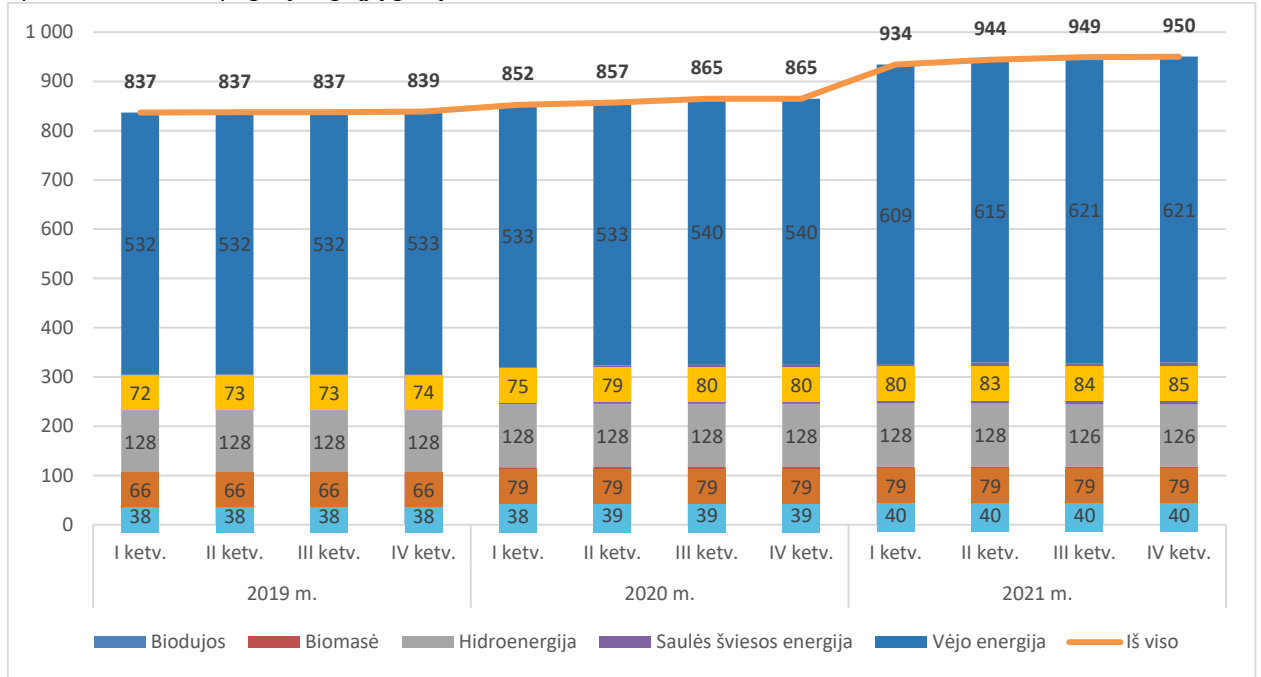
Pagal EEJ nuostatas VERT vykdo tinklų plėtros plano įgyvendinimo stebėseną ir atlieka jo vertinimą. Kasmet AB „Litgrid“ teikia 10 metų elektros tinklų investicijų planus, kuriuose įvertina numatomų naujų gamybos šaltinių plėtros scenarijus. 2021 m. pateiktame plane prognozuojama, kad iki 2030 m. elektros energiją generuojančių šaltinių įrengtoji galia sieks 7016 MW. Apie 70,6 proc. šios dalies sudarytų elektrinės, naudojančios atsinaujinančius energijos išteklius (toliau – AEI).

VERT investicijų į gamybos pajėgumus stebėseną atlieka pagal EEJ nuostatas išduodama leidimus plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus ir gaminti elektros energiją asmenims, išskyrus tuos, kurių gamybos įrenginių įrengtoji galia yra didesnė kaip 30 kW ir šiuose įrenginiuose gaminama elektros energija tik savo reikmėms ir ūkio poreikiams, nepatiekiant elektros energijos į elektros tinklus, ir asmenis, kurie numato gaminti elektros energiją ne didesnės kaip 30 kW įrengtosios galios elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamybos įrenginiuose.

Didžiausią rinkos dalį bendroje atsinaujinančių išteklių įrengtosios galios rinkos struktūroje 2021 m., kaip ir 2020 m., sudarė vėjo elektrinės – 65,4 proc., hidroelektrinės – 13,3 proc., saulės³ – 8,9 proc., biomasės – 8,3 proc., biodujų – po 4,2 proc.

³ Neįtraukiant gaminančių vartotojų valdomų saulės elektrinių.

8 pav. AEI struktūra pagal įrengtąją galią 2019–2021 m., MW

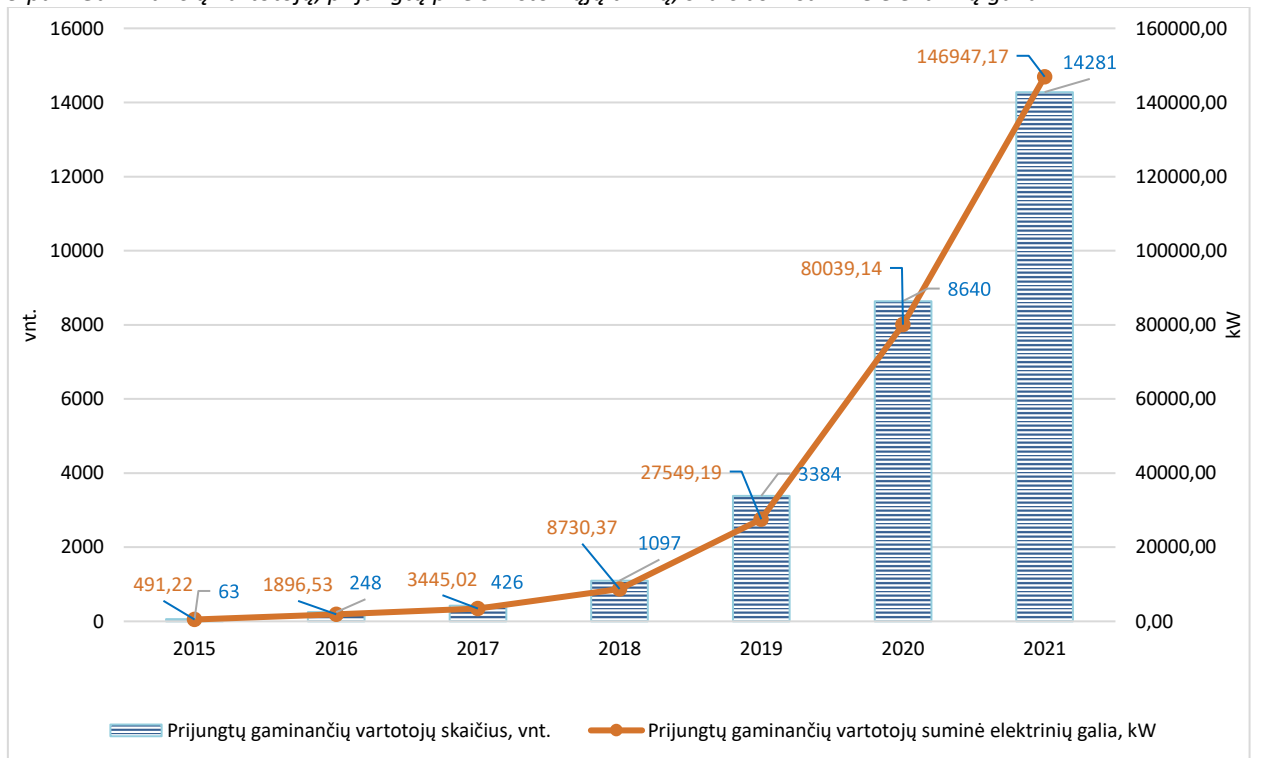

Šaltinis – VERT.

2021 m. AEI elektrinių įrengtosios galios (neskaitant gaminančių vartotojų) dalis bendrame įrengtosios galios balanse sudarė 25,9 proc.

Pagal Atsinaujančių išteklių energetikos įstatymo nuostatas Elektros tinklų operatorius kas mėnesį teikia informaciją VERT apie prijungimo sąlygas, išduotas gamintiems vartotojams ir asmenims, siekiantiems tapti gaminančiais vartotojais ir numatantiems statyti ar įrengti atsinaujančius išteklius naudojančias elektrines, kurioms EEJ nustatyta tvarka leidimas plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus nereikalingas.

9 pav. Gaminančių vartotojų, prijungtų prie skirstomųjų tinklų, skaičius ir suminė elektrinių galia

Šaltinis – VERT.

Per 2021 metus gaminančių vartotojų skaičius padidėjo 5 641, kurių elektrinių įrengtoji galia – 66,908 MW (per 2020 m. gaminančių vartotojų padidėjo – 5 256, elektrinių įrengtoji galia – 52,490 MW). Iš viso 2021 m. pabaigoje gaminančių vartotojų buvo 14 281, o jų elektrinių įrengtoji galia siekė 146,947 MW (2020 m. pab. – 8 640 gaminančių vartotojų, kurių elektrinių įrengtoji 80,039 MW).

- Tarpvalstybiniai klausimai
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies w punktas: Techninis bendradarbiavimas tarp ES ir trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatorių

2021 metais ir toliau išlaikytas esamas techninio bendradarbiavimo lygis su trečiųjų šalių operatoriais, kuris yra būtinas siekiant užtikrinti LEES patikimą veikimą ir elektros energijos kokybę bei laiku ir tinkamai pasirengti desinchronizacijai nuo UPS/IPS sistemos.

Desinchronizacijos nuo UPS/IPS sistemos klausimai, Europos Komisijos oficialiu kreipimusi ir siūlymu, yra svarstomi BRELL (Baltarusija, Rusija, Estija, Lietuva, Latvija) komitete ir operatyvinio planavimo ir valdymo darbo grupėje, kuriuose PSO pristato informaciją apie esamą sistemų plėtros situaciją. Komiteto posėdžiai vyksta 2 kartus per metus, o darbo grupės – pagal poreikį.

VERT, atlikusi elektros tarpsteminė jungčių pralaidumo ir paskirstymo su trečiosiomis šalimis analizę, nustatė, jog 2021 m. pradžioje, prasidėjus Baltarusijos atominės elektrinės komercinei eksploatacijai, fizinis Baltarusijoje pagamintos elektros srautas į Lietuvą reikšmingai išaugo.

2021 m. rugsėjo 13 d. VERT patvirtino PSO AB „Litgrid“ parengtą Tarpsteminė jungčių pralaidumo nustatymo ir paskirstymo su trečiosiomis šalimis metodiką. Metodika užtikrino, kad Lietuva–Baltarusija jungtis nebūtų naudojama prekybai Baltarusijoje pagaminta elektros energija, o šioje jungtyje būtų leidžiamas techninis srautas, kuris reikalingas sistemos patikimumui ir saugumui.

2022 m. sausio 31 d. VERT atnaujino Tarpsteminė jungčių pralaidumo nustatymo ir paskirstymo su trečiosiomis šalimis metodiką, kurioje buvo detalizuoti techninio srauto dydžiai pagal faktinę tinko situaciją ir linijų atjungimus, atnaujinant kiekvieną dieną srautų pasiskirstymą. Nuo 2022 m. kovo 3 d. dėl ekstremalios geopolitinės situacijos Baltijos šalių operatoriai siekdami užtikrinti Baltijos energetikos sistemų dažnio stabilumą susitarė apriboti prekybą iš trečiųjų šalių iki 300 MW (150 MW per Lietuva–Rusija ir 150 MW per Latvija–Rusija tarpsteminės jungtis). 2022 m. gegužę elektros energijos biržos operatoriai Nord Pool sustabdžius prekybą rusiška elektra, sustabdė rusiškos elektros energijos importas Lietuvoje, o šalies poreikius užtikrina vietos elektrinės ir importas per jungtis su Švedija, Lenkija ir Latvija.

- Tinklo kodeksų ir gairių įgyvendinimas

VERT 2021 m. prisidėjo ir prie kitų svarbių sprendimų, susijusių su Europos Sąjungos reglamentais (tinklų kodeksais ir gairėmis) – individualiai ar Baltijos šalių lygiu priėmė 4 teisės aktus, o dalyvaudama ACER veikloje prisidėjo dar prie 4 teisės aktų. Taip pat VERT priėmė dar 3 dokumentus, kuriuos rengti pareiga kyla iš nacionalinių teisės aktų ir kurių tematika yra panaši į tinklų kodeksais ar ES reglamentais reglamentuojamus didmeninės rinkos klausimus. Visi aukščiau išvardinti dokumentai plačiau pristatomi šioje skiltyje.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 7 dalis: Tinklų kodeksai
- Apkrovos prijungimas
- Reikalavimai generatoriams
- Aukštos įtampos nuolatinės srovės jungtys

VERT, įgyvendindama prijungimo tinklų kodeksų reikalavimus, jau yra patvirtinusi Bendruosius techninius prijungimo reikalavimus. VERT nuolat vykdo šių reikalavimų įgyvendinimo stebėseną ir šiais klausimais konsultuoja rinkos dalyvius. Bendrieji techniniai reikalavimai visiems rinkos dalyviams užtikrins sąžiningas konkurencijos sąlygas bei elektros energetikos sistemos saugumą integruojant iš atsinaujinančiųjų išteklių pagamintą elektros energiją, taip pat palengvins prekybą elektros energija visoje Europos Sąjungoje, naudojant veiksmingas priemones.

- Eksploatavimas

ACER patvirtino Europos regioninio koordinuoto tinklo eksploatavimo saugumo analizės metodikos pakeitimus.

2020 m. gruodžio mėn. Europos elektros energijos perdavimo sistemos operatorių tinklo organizacija (ENTSO-E), atstovaujanti Europos perdavimo sistemos operatoriams, pateikė pakeitimus jau praeityje ACER patvirtintai ir galiojančiai koordinuotos tinklo eksploatavimo saugumo analizės metodikai (CSAM). Pakeitimai atlikti 2021 m. yra susiję su taisomųjų veiksmų įtraukimu į atskirus tinklo modelius, svarbių tarpzoninių tinklo elementų koordinavimo ir sąnaudų paskirstymo metodikomis, taip pat su tarpzoniniais taisomaisiais veiksmais susikertančiose zonose (Inter-CCR). ACER peržiūrėjo ir patvirtinto PSO siūlytus metodikos pakeitimus ir pateikė pataisytą CSAM versiją pagal Komisijos reglamento (ES) 2017/1485, kuriuo nustatomos elektros energijos perdavimo sistemos eksploatavimo gairės, 75 straipsnį.

- Avarijų šalinimas ir veikimo atkūrimas

VERT patvirtino Perdavimo sistemos operatoriaus metodiką dėl Rinkos veiklos sustabdymo ir atkūrimo bei atsiskaitymo.

Ši metodika harmonizuos reikalavimus su kitomis ES šalimis dėl techninių ir organizacinių priemonių, kuriomis būtų prisidedama prie to, kad incidentai sistemoje neplistų ar nesunkėtų ir būtų išvengta trikdžių ir totalios elektros energetikos sistemos avarijos išplitimo į kitas sistemas.

Dokumentas numato rinkos veiklų laikino sustabdymo kriterijus ir procedūras, veiklų atkūrimo procedūras, kuriomis turi vadovautis perdavimo sistemos operatorius ir už balansą atsakingos šalys, rinkos veiklų laikino sustabdymo ar atkūrimo ryšio palaikymo principus ir procedūras, kuriomis turi vadovautis kiekviena šalis, dalyvaujanti rinkos atkūrimo procese, taip pat atsiskaitymo už disbalansą, balansavimo pajėgumus ir balansavimo energiją taisyklės disbalanso apskaitos periodams, kuriems buvo sustabdyta rinkos veikla. Numatyta stabdyti tokias rinkos veiklas, kaip, pavyzdžiui, tarpzoninio pralaidumo teikimą paskirstymui ir už balansą atsakingos šalies pareigą teikti balanso grafikus.

Taip pat svarbu ir tai, kad stabdymas vyktų tik tuo atveju, kai būtų tenkinami taisyklėse nustatyti kriterijai ir kai sistemos būseną būtų avarijos, totalios elektros energetikos sistemos avarijos (*black-out state*) ar sistemos atkūrimo būsenose.

- Prognozuojamo pralaidumo paskirstymas

2021 m. spalio 4 d. ACER patvirtino sprendimą dėl ilgalaikių perdavimo teisių garantijų (LTTR) ir kompensacijų išlaidų dalinimosi užtikrinimo ES. Sprendimas nustato dvi taisykles dėl išlaidų dalijimosi tarp PSO: pirmasis principas reguliuoja išlaidas patirtas dėl ilgalaikių tarpzoninių pajėgumų apribojimų prieš ateinančios dienos garantijų terminą, o antrasis principas reguliuoja išlaidas patirtas kompensuojant ilgalaikes perdavimo teises po tarpzoninių pajėgų perskirstymo į vieną kitos paros kainų susiejimo mechanizmą. Principai bus taikomi kartu su regioninėmis pralaidumų skaičiavimo metodikomis.

VERT kartu su Suomijos, Latvijos bei Estijos reguliuotojais parengė vertinimą „Ateities elektros rinkos rizikos apsidraudimo galimybių analizė Suomijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos prekybos zonose“, skirtą nustatyti, ar išankstinių sandorių elektros energijos rinka užtikrina pakankamas elektros kainų skirtumo rizikos draudimo galimybes.

Ataskaitoje pristatyti išanalizuoti elektros kainos rizikos apsidraudimo produktai, kuriuos siūlo NASDAQ finansinių priemonių birža, ir apskaičiuoti įvairūs šių produktų statistiniai efektyvumo vertinimo rodikliai. Bendru Baltijos jūros regiono reguliuotojų sutarimu pripažinta, kad tinkamiausias naujas elektros energijos kainų rizikos draudimo produktas, kurį galės naudoti ir Lietuvos rinkos dalyviai, būtų tarp Suomijos ir Estijos įvedamos ilgalaikės finansinės perdavimo teisės. Šio produkto įgyvendinimas planuojamas nuo 2023 metų, kurį užtikrins Estijos ir Suomijos perdavimo sistemos operatoriai.

Taip pat ACER 2021 m. lapkričio 29 d. paskelbė sprendimą dėl ilgalaikių perdavimo teisių paskirstymo harmonizavimo, skirtą naudoti su elektros energija susijusioms išvestinėms finansinėms priemonėms, kurios padės rinkos dalyviams draustis nuo rizikos, patiriamos dėl didmeninių elektros energijos kainų svyravimo. Pažymėtina, kad Lietuvoje šiuo metu tokiais produktais nėra prekiaujama.

- Pajėgumų paskirstymas ir perkrovų valdymas

ACER priėmė sprendimą, pagal kurį Europos Sąjungos valstybės suskirstomos į skirtingus regionus, kuriuose taikomos harmonizuotos tarpzoninių pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo taisyklės. Lietuva ir toliau priklauso Baltijos pralaidumo skaičiavimo regionui, kuriam taip pat priskirta Estija, Suomija, Latvija, Lenkija ir Švedija.

Taip pat ACER patvirtino perkrovų pajamų paskirstymo metodikos pakeitimus Europos elektros energetikos rinkoms. Patvirtinta metodika užtikrina skaidrų ir nediskriminacinį perkrovų pajamų paskirstymą tarp PSO. Perkrovos pajamos susidaro dėl elektros energijos didmeninėse rinkose susiformavusių kainų skirtumų skirtingose Europos Sąjungos šalių prekybos elektros energija zonose, kurios ribojasi su Lietuvos elektros energijos prekybos zona. Lietuvoje perkrovų pajamas valdo PSO AB „Litgrid“.

- Elektros energijos balansavimas

Svarbu paminėti tris 2021 m. patvirtintus dokumentus, susijusius su balansavimo rinkų funkcionavimu.

Pirmasis yra *ACER priimtas sprendimas dėl rinka pagrįsto Baltijos regiono tarpzoninio pralaidumo paskirstymo metodikos dėl balansavimo pajėgumų mainų*. 2021 m. vasario mėnesį Baltijos regiono nacionalinės reguliavimo institucijos pateikė prašymą ACER priimti sprendimą dėl atitinkamos metodikos patvirtinimo.

Efektyvus tarpzoninio pralaidumo paskirstymas prisidės prie tarpvalstybinių balansavimo pajėgumų rinkos kūrimo. Ši metodika bus naudojama siekiant užtikrinti efektyvų ir skaidrų tarpvalstybinių pajėgumų paskirstymą balansavimo rinkai ar rezervų dalinimuisi, mažėtų

kiekvienai šaliai reikalingų išlaikyti rezervų kiekis ir būtų sumažintos operatorių balansavimo išlaidos – mažėtų ir kainos gautiniams elektros energijos vartotojams.

Antrasis svarbus dokumentas yra VERT suderintos AB „Litgrid“ atnaujintos *Disbalanso pirkimo–pardavimo sutarties standartinės sąlygos*. Atsižvelgus į šio dokumento pakeitimus ir į Komisijos reglamento (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės, reikalavimus, VERT pripažino netekusiu galios Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašą.

Atlikti šie esminiai pakeitimai:

- *Keičiama disbalanso kainos skaičiavimo tvarka. Ši kaina mokama už balansą atsakingos šalies nuo nuokrypio nuo planuoto vartojimo ar gamybos grafiko.*

- *Numatyta, kad operatorius turi teisę sustabdyti rinkos veiklą vadovaudamasis VERT patvirtintomis Rinkos veiklų sustabdymo ir atkūrimo bei atsiskaitymo, kai rinkos veikla sustabdyta, taisyklėmis.*

- *Dokumentu įgyvendinamas ACER sprendimas dėl disbalanso mokesčio nustatymo principų harmonizavimo.*

Atnaujinta tvarka turėtų labiau skatinti rinkos dalyvius išvengti patiriamo disbalanso ir užtikrinti nuoseklų ir labiau harmonizuotą atsiskaitymo už disbalansą taisyklių taikymą, kartu prisidedant prie elektros energijos sistemos efektyvumo didinimo galutinių vartotojų naudai.

Europos dažnio atkūrimo rezervų balansavimo energijos mainų platformoje – pagal 2017 m. lapkričio 23 d. Komisijos reglamentą (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės, numatyta, jog negavus išimties visi perdavimo sistemos operatoriai prie **Europos rankinio aktyvinimo dažnio atkūrimo rezervų** (toliau – **MARI platforma**) turi prisijungti iki 2022 m. liepos 24 d. Vadovaujantis Reglamento nuostatomis, AB „Litgrid“ kartu su Latvijos ir Estijos perdavimo sistemos operatoriais parengė prašymą Baltijos šalių nacionalinėms reguliavimo institucijoms leisti nukrypti nuo numatytos prisijungimo prie MARI datos ir nurodė objektyvias tokio prašymo priežastis.

Baltijos šalių elektros energijos sistemos daugiausia balansavimo energijos gauna iš Šiaurės šalių PSO. Prisijungimas prie MARI platformos vienu metu su Šiaurės šalių PSO rinkos dalyviais yra svarbus siekiant toliau tęsti bendradarbiavimo procesą, kad būtų užtikrinta likvidi balansavimo rinka ir saugus bei ekonomiškai efektyvus Baltijos šalių elektros energijos sistemos balansavimas. Siekiant efektyviai išnaudoti MARI rinką ir neturėti kelių skirtingų balansavimo režimų regione, Baltijos šalių prisijungimas prie MARI platformos turi būti suderintas su kaimynių valstybių, ypač Šiaurės šalių, pasiruošimo ir prisijungimo prie MARI platformos. Tikimasi, kad Šiaurės šalių PSO prie MARI platformos prisijungs 2023 m. III ketv. – 2024 m. II ketv. VERT, atsižvelgusi į šį prašymą, suteikė išimtį, pagal kurią Baltijos šalių perdavimo sistemos operatoriai prisijungs prie MARI platformos kartu su Šiaurės šalių PSO, bet ne vėliau kaip 2024 m. liepos 24 d.

MARI platforma leis ES valstybėms narėms dalytis ištekliais, kuriuos naudoja jų perdavimo sistemos operatoriai, kad būtų užtikrintas balansas tarp elektros gamybos ir vartojimo. Prisijungimas prie MARI platformos padidins sistemos patikimumą, operatorių ir rinkos dalyvių veiklos efektyvumą bei sukurs galimybes integruoti daugiau elektros gamybos iš atsinaujinančių išteklių. Taip pat prisijungimas prie bendrų Europos rinkos platformų ir dalyvavimas bendruose sistemos valdymo ir rinkos mechanizmuose yra viena iš būtinų sąlygų Baltijos šalių sinchronizacijai su kontinentinės Europos tinklais.

3.2. Konkurencijos skatinimas ir rinkos funkcionavimas

3.2.1. Didmeninė rinka

- Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies n ir o punktai

Siekiant užtikrinti galimybę reguliuotojui įsitikinti ūkio subjektų sąnaudų pagrįstumu, priskiriant jas reguliuojamai veiklai, VERT teikiamas ūkio subjektų reguliuojamosios veiklos ataskaitas nuo 2019 m. auditoriai tikrina pagal VERT patvirtintą techninę užduotį, t. y. konkrečius reikalavimus. Techninė užduotis gali būti peržiūrima kasmet, koreguojant nustatytus reikalavimus, arba paliekama galioti esama. VERT 2021 m. patikslino reguliuojamosios veiklos ataskaitų patikros techninę užduotį, t. y. reguliuojamų įmonių veiklos ataskaitų patikrai (auditui) už 2021 m. taikomi patikslinti reikalavimai, lyginant su ankstesniais metais.

Siekiant palengvinti administracinę naštą, elektros ir gamtinių dujų SSO, aptarnaujantys mažiau kaip 100 tūkst. vartotojų, suskystintų naftos dujų (SND) veiklą vykdančios įmonės, taip pat elektros energetikos įmonės, pripažintos turinčiomis didelę įtaką rinkoje teikiant pakaitos rezervų paslaugą ir (ar) teikiančios izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugą, kurios kaina yra valstybės reguliuojama, ir atitinka kitas VERT numatytas sąlygas, gali pasirinkti, pagal kurią techninę užduotį atlikti 2021 m. reguliuojamosios veiklos ataskaitų patikrą – pagal taikomą visoms reguliuojamoms įmonėms arba 2020 m. rugsėjo mėn. patvirtintą atskirą Elektros energetikos ir gamtinių dujų įmonių reguliuojamosios veiklos ataskaitų patikros techninę užduotį.

Elektros energetikos sektoriuje VERT taiko kainų reguliavimą 11 ūkio subjektų atžvilgiu. 2021 m. VERT naujam reguliavimo periodui nustatė viršutines kainų ribas dviem infrastruktūrinėms įmonėms (AB „Energijos skirstymo operatorius“, AB „Litgrid“) ir koregavo kainų viršutines ribas 4 infrastruktūrinėms įmonėms (AB „Achema“, AB „Lifosa“, UAB „Dainavos elektra“, AB „Akmenės cementas“), bei 1 tiekimo įmonei (UAB „Ignitis“). Taip pat nustatė rezervinės galios užtikrinimo ir izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo paslaugų kainas šias paslaugas teikiantiems subjektams (AB „Achema“, AB „Ignitis gamyba“, AB „Panevėžio energija“, AB „Orlen Lietuva“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė).

Vadovaudamasi EEJ nuostatomis VERT nuolat stebi ir kontroliuoja, kaip elektros energijos rinkos dalyviai laikosi EEJ ir kituose teisės aktuose nustatytų skaidrumo, nediskriminavimo ir konkurencijos elektros energetikos sektoriuje reikalavimų, kaip laikomasi licencijuojamos veiklos ar veiklos, kuriai reikalingas leidimas, elektros energetikos sektoriuje sąlygų ir reikalavimų, kaip saugomos ir ginamos vartotojų teisės ir teisėti interesai, įskaitant vartotojams teikiamos informacijos patikimumą. Ūkio subjektai, veikiantys didmeninėje elektros energijos rinkoje, privalo skelbti atskiruose teisės aktuose numatytą informaciją viešai. VERT, vadovaudamasi patvirtintu viešai skelbtinos informacijos aprašu, VERT interneto svetainėje skelbia elektros energetikos sektoriaus ūkio subjektų viešai skelbiamos informacijos sąrašą⁴ (toliau – Sąrašas). Taip pat VERT, vadovaudamasi minėtu aprašu, kiekvienais metais tikrina, kaip ūkio subjektai skelbia Sąraše nurodytą informaciją viešai. Nustačiusi viešai skelbiamos informacijos trūkumus, VERT rengia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams. Vadovaujantis

⁴ <https://www.regula.lt/elektra/Puslapiai/elektros-energetikos-sektoriaus-ukio-subjektu-viesai-skelbiamos-informacijos-sarasas.aspx>

Energetikos įstatymo nuostatomis šios rekomendacijos skelbiamos ne rečiau kaip kartą per 5 metus ir teikiamos Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybai.

Siekdama atlikti rinkos stebėseną VERT, vadovaudamasi VERT patvirtintomis Energetikos, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo įmonių informacijos teikimo taisyklėmis, renka informaciją iš ūkio subjektų, kuriems reikalingos licencijos, leidimai, atestatai ir (ar) kuriems taikomos valstybės reguliuojamos kainos. Ūkio subjektų pateiktos informacijos pagrindu, siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą bei užtikrinti, kad rinkos dalyviai disponuotų patikima informacija, VERT reguliariai rengia pusmetines elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitas ir skelbia VERT interneto svetainėje⁵.

Skaidrumo lygis, susijęs su didmeninėmis kainomis, stebimas vadovaujantis REMIT nuostatomis. Papildomai VERT, vadovaudamasi VERT patvirtintomis Prekybos elektros energija ir gamtinėmis dujomis priežiūros taisyklėmis⁶, yra nustačiusi ribas dėl informacijos, kuri laikoma viešai neatskleista informacija, atskleidimo.

Prekybos elektros energijos rinkoje priežiūra atliekama analizuojant rinkos dalyvių elgseną, tai yra sandorių, įskaitant nurodymų prekiauti, pateikimą, sudarymo sąlygas, rinkos dalyvių paaiškinimus ir kitas aplinkybes, siekiant užtikrinti, kad nebūtų piktnaudžiaujama didmeninėmis elektros energijos rinkomis. VERT kartu su ACER, įgyvendindama 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo (REMIT), vykdė nuolatinę didmeninės elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų priežiūrą, viešai neatskleistos informacijos atskleidimo platformose⁷ skelbiamos informacijos analizę Lietuvos prekybos zonoje (dujų ir elektros sektoriuje nustatyti 9 netinkamai / netiksliai paskelbti skubūs rinkos pranešimai (UMM)).

2021 m. buvo gauti 4 pranešimai apie galimus dalyvavimo elektros rinkoje pažeidimus per ACER pažeidimų pranešimų notifikavimo platformą. VERT neskelbia platesnės informacijos apie atliekamus REMIT tyrimus, nes jų eiga ir tarpiniai rezultatai yra konfidencialūs.

VERT taip pat **vykdė rinkos dalyvių registraciją** (užregistruotas 1 rinkos dalyvis), dvišalių sutarčių dėl didmeninių energetikos produktų vertinimą ir atitiktį REMIT reikalavimams, rinkos dalyvių biržose teiktų pavedimų ir sudarytų sandorių stebėseną.

VERT, siekdama sudaryti prielaidas susiformuoti veiksmingai konkurencijai elektros energetikos rinkose bei užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka elektros energetikos rinkose, vadovaudamasi Rinkų tyrimo taisyklėmis, atlieka rinkos tyrimus. Atitinkamai, VERT savo interneto svetainėje nuolat skelbia ir atnaujina rinkų tyrimų ataskaitas, išskyrus informaciją, kuri laikoma konfidencialia, ir galutinius sprendimus dėl rinkos tyrimo rezultatų ar jų dalis be konfidencialios informacijos. Pažymėtina, kad 2021 metais nebuvo atliktų rinkos tyrimų.

Paminėtina, kad ne rečiau kaip kartą per pusmetį vyksta Nacionalinio bendros Baltijos elektros rinkos plėtros komiteto susitikimai, kuriuose dalyvauja valstybinių institucijų, rinkos dalyvių ir susijusių asociacijų atstovai. Juose keičiamasi aktualia informacija ir sprendžiami probleminiai klausimai, aiškinantis priežastis, bei numatoma, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant efektyvaus elektros rinkos veikimo ir plėtros.

VERT aktyviai dalyvauja kuriant bendrą regioninę elektros energijos rinką, įskaitant ir įvairių bendrų teisės aktų kūrimą bei įgyvendinimą.

Ženklią įtaką konkurencijos skatinimui ir rinkos funkcionavimui turėtų turėti taisyklių harmonizavimas tarp skirtingų ES šalių. Atitinkamos įgyvendintos priemonės susijusios su tinklų

⁵ <https://www.vert.lt/elektra/Puslapiai/elektros-rinkos-apzvalga/rinkos-stebesena.aspx>

⁶ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/fbc3b880c84711e69dec860c1f4a5372/asr>

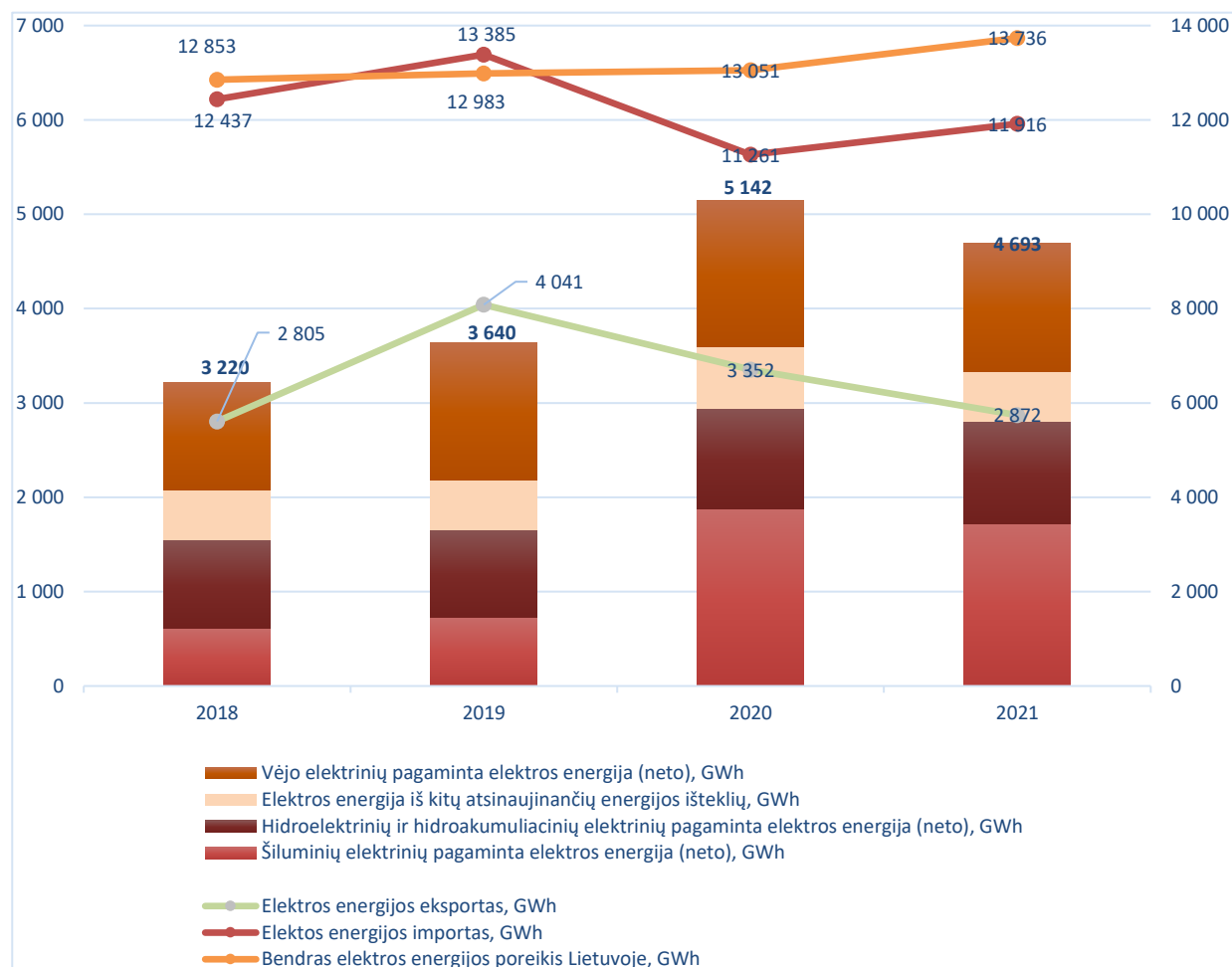
⁷ <https://umm.nordpoolgroup.com/#/messages>
<https://umm.getbaltic.com/public-umm>

kodeksų įgyvendinimu nurodytos ankstesniame skyriuje – „Tinklo kodeksų ir gairių įgyvendinimas“.

VERT, kaip ir ankstesniais metais, siekdama skaidrumo, rinkos dalyvių ir vartotojų informuotumo didinimo, savo interneto svetainėje skelbė visą su savo veikla susijusią informaciją: naujienas, įvairius išaiškinimus, statistinę informaciją, informaciją apie vykstančius susitikimus, viešų posėdžių medžiagą ir pan.

Informacija apie bendrą šalies elektros energijos poreikį, šalyje pagamintą elektros energijos kiekį (neto), importuojamą ir eksportuojamą elektros energijos kiekį pateikiama 10 paveiksle žemiau.

10 pav. Elektros energijos gamyba, importas, eksportas ir bendras šalies elektros energijos poreikis 2018–2021 m.

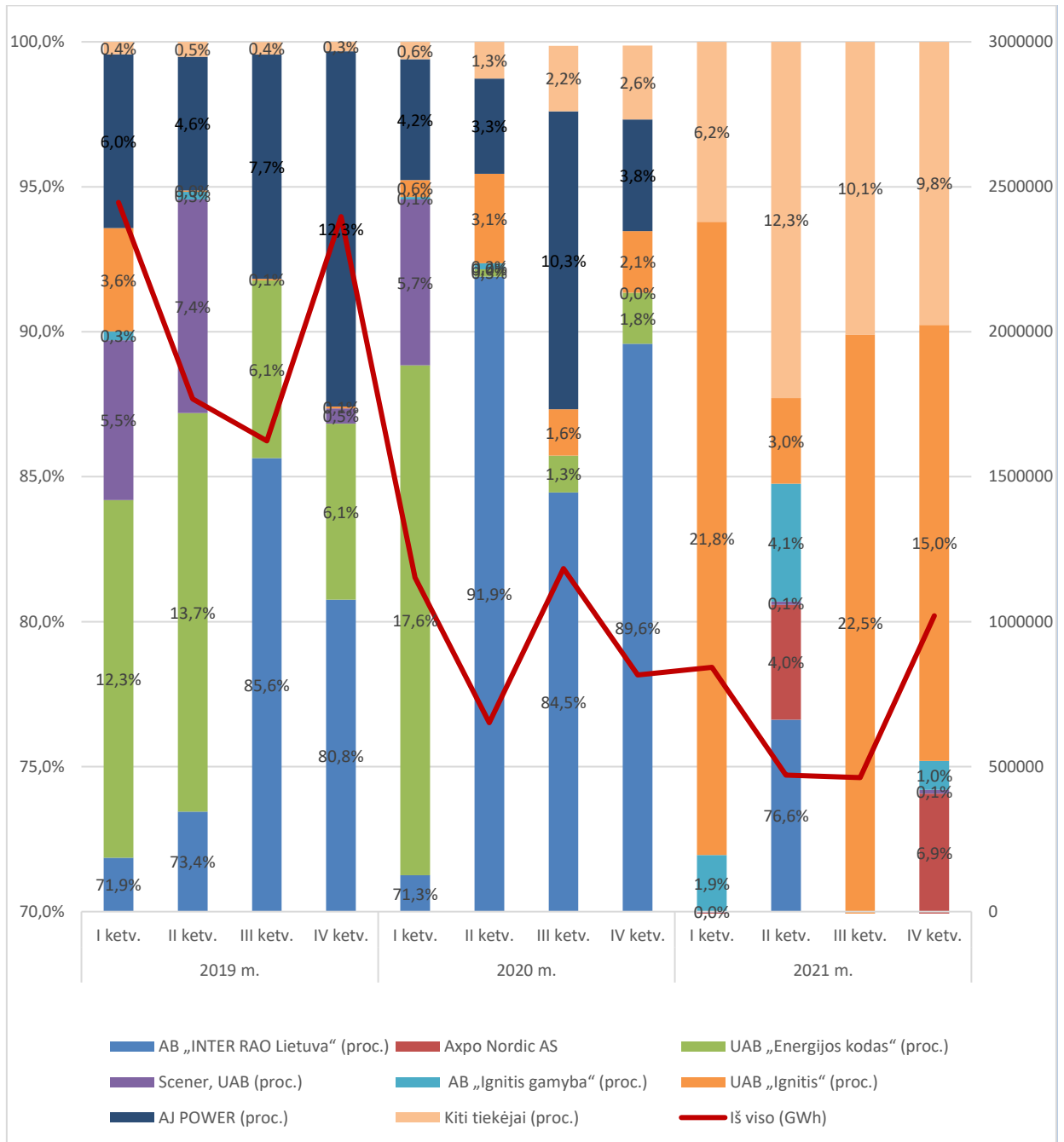
Šaltinis – VERT.

2021 m. elektros energijos kaina Lietuvos rinkoje sudarė 90,45 EUR/MWh. Importuota 86,7 proc. bendro elektros energijos poreikio šalyje. Detalesnę informaciją galima rasti www.nordpoolgroup.com.

Elektros energijos biržoje elektros energijos pardavimus 2021 m. vykdė 19 tiekėjų, o pirkimus vykdė 15 tiekėjų.

2021 m. didmeninėje elektros energijos rinkoje buvo 3 pagrindiniai tiekėjai: AB „INTER RAO Lietuva“, UAB „Ignitis“ ir Axpo Nordic AS. Daugiau nei 66 proc. visų elektros energijos pardavimų elektros biržoje 2021 m. sudarė AB „INTER RAO Lietuva“ parduotas elektros energijos kiekis. Vertinant bendrą AB „INTER RAO Lietuva“, UAB „Ignitis“ ir Axpo Nordic AS rezultata, jis siekė 88 proc. visų elektros energijos pardavimų elektros biržoje 2021 m.

11 pav. Elektros pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal įmones, proc., 2019-2021 m.

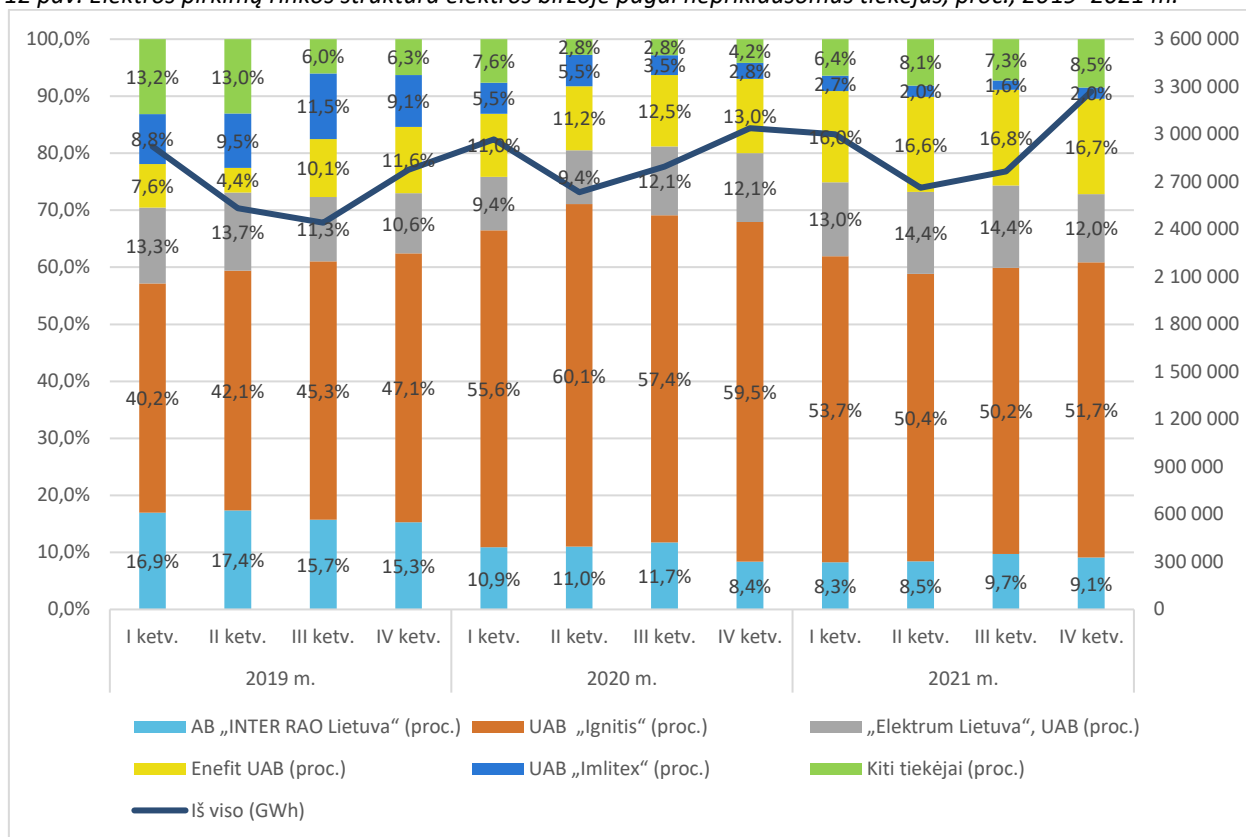

Šaltinis – VERT.

2021 m. daugiau nei 51 proc. visų nepriklausomų tiekėjų elektros energijos pirkimų elektros biržoje sudarė UAB „Ignitis“⁸ pirkimai.

⁸ Energijos tiekimas UAB buvo sujungtas su UAB „Lietuvos energijos tiekimas“. 2019 m. ši bendrovė pakeitė pavadinimą į UAB „Ignitis“

12 pav. Elektros pirkimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal nepriklausomus tiekėjus, proc., 2019–2021 m.

Šaltinis – VERT.

3.2.2. Mažmeninė rinka

- Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Rinkos atvėrimas ir konkurencija

Mažmeninė rinka iš esmės analogiškai stebima ir kontroliuojama tokiais pat principais, kurie numatyti 3.2.1 skyriuje.

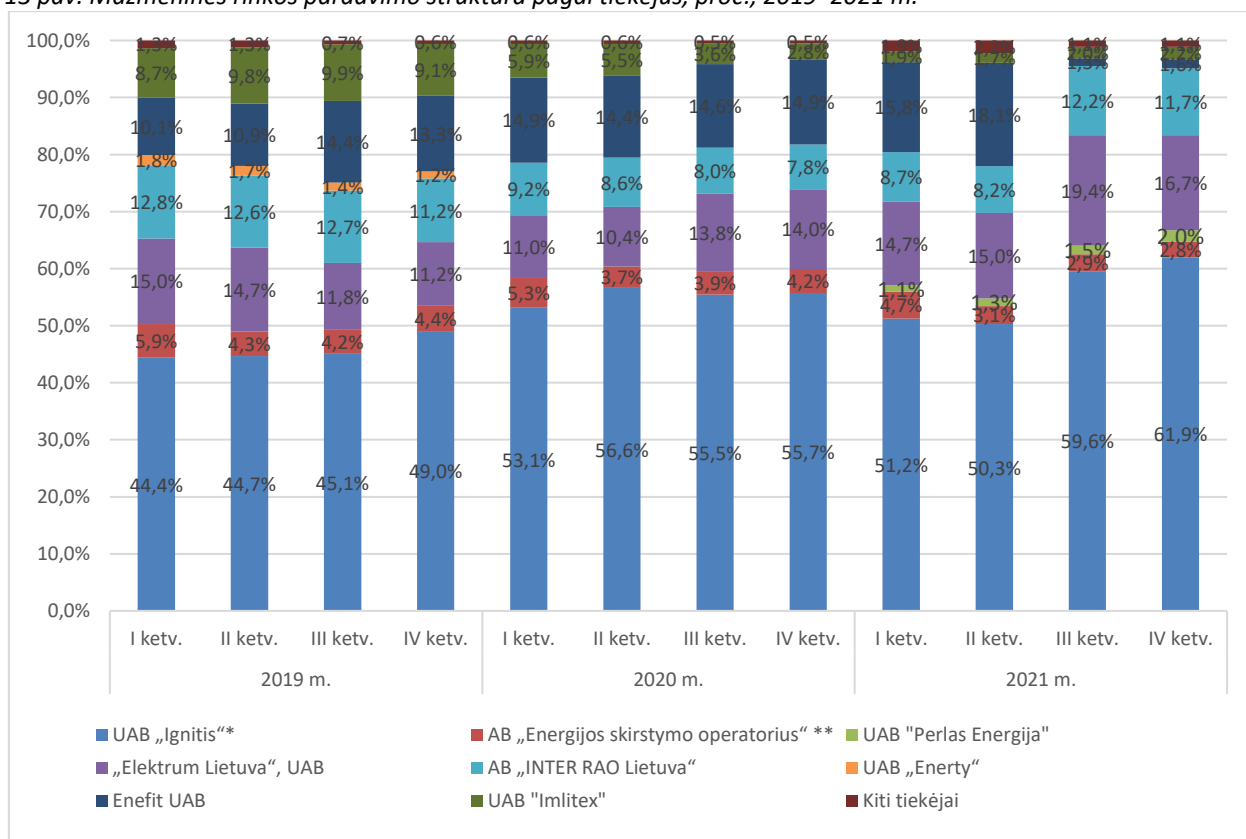
- Nuo 2013 m. visi komerciniai vartotojai atsiskaito už elektros energiją rinkos kainomis, o, esant reikalui, šiems vartotojams garantinis tiekimas užtikrinamas ne ilgiau kaip 6 mėnesius. Buitiniai vartotojai taip pat turi teisę pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją ir pirkti elektros energiją rinkoje arba pagal dvišalius kontraktus.

Šalyje 2021 m., palyginti su 2020 m., vartotojų skaičius augo nuo 1 799 025 iki 1 823 744 vartotojų, iš kurių 165 489 – nebutiniai. Per 2021 m. nebutinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, suvartojimas išliko nepakitęs – 0,097 TWh. Buitinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, per 2021 m. suvartojimas sudarė 2,0 TWh ir buvo mažesnis, palyginti su 2020 m. (2,9 TWh). Atsižvelgus į 2020 m. prasidėjusį buitinių vartotojų elektros rinkos liberalizavimo proceso II etapą, kurio metu gyventojai, vartojantys ne mažiau nei 1 000 kW per metus, turėjo pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją, buitinių vartotojų, pirkusių elektros energiją rinkoje sutartinėmis kainomis, 2021 m., palyginti su praėjusiais metais, išaugo nuo 209 489 iki 590 463.

4 didžiausi nepriklausomi elektros energijos tiekėjai nepriklausomo tiekimo mažmeninėje rinkoje: UAB „Ignitis“, UAB „Elektrum Lietuva“, AB „INTER RAO Lietuva“, Enefit UAB. Jų dalis

mažmeninėje rinkoje sudarė 91,5 proc. pagal elektros energijos kiekį. Tarp didžiausių nepriklausomų elektros energijos tiekėjų 2021 m., palyginti su 2020 m., daugiausia augo UAB „Elektrum Lietuva“ užimamos rinkos dalis.

13 pav. Mažmeninės rinkos pardavimo struktūra pagal tiekėjus, proc., 2019–2021 m.

* Visuomeninis elektros energijos tiekimas. Iki 2018 m. spalio 1 d. visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą vykdė AB „Energijos skirstymo operatorius“. UAB „Ignitis“ 2020 m. vykdo visuomeninį elektros energijos tiekimą ir nepriklausomą elektros energijos tiekimą.

** Garantinis elektros energijos tiekimas.

Šaltinis – VERT.

2022 m. I pusmečiui vidutinė elektros energijos kaina Lietuvos rinkoje lygi 6,214 ct/kWh. Visuomeninio tiekėjo vidutinė metinė mažmeninė kaina tipiniam buitiniam vartotojui – 6,918 ct/kWh (elektros energijos įsigijimas ir visuomeninio tiekimo marža), o pasinaudojimo elektros tinklais arba persiuntimo paslaugos kaina – 5,142 ct/kWh.

2022 m. visuomeninė elektros energijos kaina buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos tinklų, lygi 10,410 ct/kWh (be PVM), arba 1,326 ct/kWh (14,6 proc.) didesnė nei 2021 m. II pusm., perkantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų – 13,573 ct/kWh (be PVM), arba 1,188 /kWh (9,6 proc.) didesnė nei 2021 m. II pusm.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Kainos buitiniams vartotojams

Buitiniai vartotojai, kaip ir komerciniai vartotojai, turi teisę pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją ir pirkti elektros energiją rinkoje arba pagal dvišalius kontraktus. Buitiniams vartotojams, nepasirinkusiems nepriklausomo elektros energijos tiekėjo, bei pažeidžiamais vartotojams elektros energiją visuomenine elektros energijos kaina tiekia licencijoje nustatytoje teritorijoje veikiantis visuomeninis tiekėjas.

Lyginant su praėjusiais metais vidutinis metinis vieno buitinio vartotojo suvartojimas padidėjo nuo 1 859 kWh iki 1 900 kWh.

Nuo 2018 m. spalio 1 d. visuomeninio tiekimo veiklos vykdymą iš AB „Energijos skirstymo operatorius“ perėmė UAB „Lietuvos energijos tiekimas“. Ši bendrovė 2019 m. pakeitė pavadinimą į UAB „Ignitis“. UAB „Ignitis“ vykdo tiek visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą, tiek nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą. Ši bendrovė 2021 m. patiekė 65,6 proc. viso buitinių vartotojų suvartoto elektros energijos kiekio, iš jų 72,5 proc. visuomenine elektros energijos kaina. 2021 m. kaip ir 2020 m. elektros energijos visuomeninio tiekimo dalis mažmeninėje rinkoje išliko panaši – apie trečdalį viso suvartojimo.

Pagal EEĮ nuostatas elektros energijos vartotojams, kurių įrenginiai prijungti prie PSO valdomų elektros tinklų, garantinį elektros energijos tiekimą užtikrina SSO, aptarnaujantis daugiau kaip 100 000 vartotojų, o elektros energijos vartotojams, kurių įrenginiai prijungti prie SSO valdomų elektros tinklų, garantinį elektros energijos tiekimą užtikrina SSO. Garantinio tiekėjo paslaugomis 2021 m. naudojami 61 671 vartotojai (2020 m. 92 600 vartotojai).

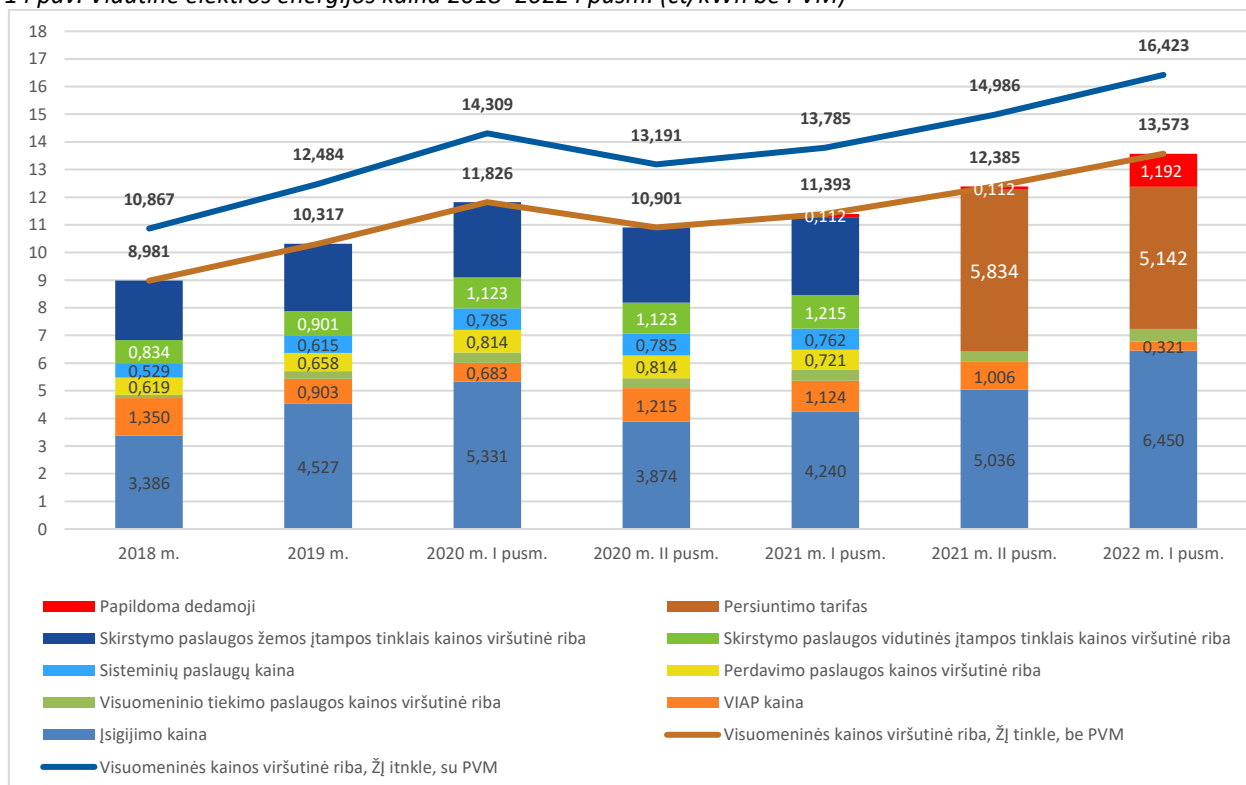
Visuomeninės elektros energijos tiekimo kainos viršutinė riba: UAB „Ignitis“ parduoda elektros energiją vartotojams, atsiskaitantiems visuomeniniais tarifais, todėl VERT, skaičiuodama visuomeninę elektros energijos tiekimo kainos viršutinę ribą, vertino parduotos energijos kiekį buitiniams vartotojams, suvartojantiems elektros energijos mažiau nei 5000 kWh per metus ir nepasirinkusiems nepriklausomo tiekėjo – 2022 m. nustatyta 0,468 ct/kWh visuomeninio elektros energijos tiekimo paslaugos kainos viršutinė riba. Palyginus su 2021 m. (0,397 ct/kWh), ji yra 0,071 ct/kWh didesnė. Esminę įtaką viršutinės ribos augimui 2022 m., palyginus su 2021 m., turėjo prognozuojamo patiekti reguliuojamiems buitiniams vartotojams elektros energijos kiekio mažėjimas dėl elektros energijos tiekimo rinkos liberalizavimo buitinių vartotojų segmente.

Buitiniai vartotojai už elektros energiją atsiskaito visuomeniniais tarifais, kuriuos nustato VERT. Galutiniam vartotojui elektros energijos kaina susideda iš:

- įsigijimo kainos;
- viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos;
- sisteminių paslaugų kainos;
- perdavimo paslaugos kainos;
- skirstymo paslaugos vidutinės ir žemos įtampos tinklais kainos;
- tiekimo kainos;
- papildomos dedamosios.

VERT, nustačiusi visas elektros energijos kainas dedamąsias, 2021 m. patvirtino 2022 m. visuomeninę elektros energijos kainą buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos tinklų, – 10,410 ct/kWh (be PVM), arba 1,326 ct/kWh (14,60 proc.) didesnę nei 2021 m. II pusm., perkantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų – 13,573 ct/kWh (be PVM), arba 1,188 ct/kWh (9,59 proc.) didesnę nei 2021 m. II pusm. Šiuos pokyčius iš esmės lėmė dedamųjų – visuomeninio tiekimo paslaugos kainos viršutinės ribos, visuomeninio tiekimo elektros energijos įsigijimo kainos bei papildomos dedamosios prie skirstymo kainos padidėjimas, ir tam daugiausia įtakos turėjo prognozuojamos elektros energijos rinkos kainos augimas bei planuojamo patiekti elektros energijos kiekio sumažėjimas.

14 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2018–2022 I pusm. (ct/kWh be PVM)

Šaltinis – VERT.

VERT 2021 m. patvirtino naudojimosi jungiamosiomis linijomis (toliau – NJL) kainą, taikomą 2022 m., kuri siekia 6,84 Eur/MWh, t. y. 18,8 proc. didesnė nei 2021 m. (5,76 Eur/MWh). Aktuali informacija apie NJL kainą skelbiama VERT interneto svetainėje www.vert.lt (anglų k.), skiltyje „Regarding price of the service of access to interconnection lines“⁹.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Išankstinio apmokėjimo sistema

Išankstinio apmokėjimo sistema taikoma tokioms didžiausio SSO teikiamoms paslaugoms:

- Atjungimo-pajungimo kliento prašymu;
- Atjungimo-pajungimo apmokėjus skolą;
- Varžų matavimo paslaugos;
- Išmaniosios apskaitos įrengimo paslaugos;
- Kitos.

Vartotojų, perkančių elektros energiją iš visuomeninio elektros energijos tiekėjo, išankstinio apmokėjimo sistema taikoma lentelėje nurodytoms paslaugoms.

8 lentelė. Visuomeninio elektros energijos tiekėjo paslaugos, kurioms taikoma išankstinio apmokėjimo sistema

Paslaugų grupė	Paslaugos paaiškinimas/komentaras
Atlyginimas už antstolio veiksmus	Taikoma klientams, kurių skolos išieškojimas perduotas antstoliams.
Atlyginimas už notarinius veiksmus	Paslauga nėra karto nebuvo suteikta.
Avansinis mokėjimas už sunaudotą elektros energiją	Paslauga nėra karto nebuvo suteikta.
Bauda už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą	Paslauga nėra karto nebuvo suteikta.

⁹ <https://www.vert.lt/en/Pages/regarding-price-of-the-service-of-access-to-interconnection-lines.aspx>

Teismo ieškinio administravimo mokestis (advokato paslaugos, komisinis mokestis už mokėjimo pavedimą ir žyminio mokesčio pavedimo patvirtinimą, kitos išlaidos)	Taikoma klientams, kurių skola buvo perduota teismui, buvo atliekamas teisminis skolos išieškojimas.
Už teismo priteistas palūkanas	Paslauga nėra suteikta.
Žyminis mokestis	Taikoma klientams, kurių skola buvo perduota teismui.

Šaltinis – VERT.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Dinaminės kainos sutartys

2021 m. su buitiniams vartotojais buvo sudaryta apie 1100 dinaminės kainos sutarčių. Kadangi nebuvo pradėti diegti išmanieji skaitikliai (diegimas pavėlintas), vartotojai negalėjo aktyviai pradėti rinktis dinaminės kainos sutartis (2020 m. dinaminės kainos sutarčių skaičius buvo panašus – apie 1100). Vartotojams, turintiems išmaniuosius skaitiklius, SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ siūlo elektros energijos tarifų planą „Išmanusis“, kuriame taikomi laiko intervalai: nakties, ryto, dienos energijos dedamoji bei vakaro energijos dedamosios. Šeštadienio, sekmadienio ir švenčių dienų laiko intervalai skaidomi į atitinkamus Nakties ir Dienos energijos dedamųjų laiko intervalus.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Išmaniųjų skaitiklių naudojimas

Lietuvoje 2021 m. pabaigoje buvo įdiegti 63 673 automatizuoti skaitikliai. Per 2021 m. buitiniams vartotojams buvo įdiegti 9 572 automatizuoti skaitikliai.

SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ masiškai išmaniuosius elektros energijos apskaitos prietaisus planavo pradėti diegti (100 proc. komerciniams vartotojams ir 54 proc. buitiniams vartotojams, suvartojantiems daugiau kaip 1000 kWh/metus) 2021 metų II pusmetį, tačiau siekiant užtikrinti keliamus techninius, duomenų saugumo reikalavimus ir norint pasiekti geriausio rezultato, diegimas pavėlintas į 2022 metų I pusmetį. Išmaniųjų skaitiklių projekte 2021 m. gegužės mėn. buvo pasirašyta išmaniųjų skaitiklių ir susijusių sistemų pirkimo sutartis. Toliau yra vykdomi pasiruošimo diegimui darbai ir planuojamas diegimas. VERT atliks nuotolinę projekto vykdymo stebėseną, t. y. VERT įpareigojo AB „Energijos skirstymo operatorius“ iki 2021 m. gruodžio 31 d. sukurti stebėsenos sistemą ir gauti VERT pritarimą šiai sistemai. 2022 m. ir 2023 m. (ne vėliau kaip iki liepos 1 d.) AB „Energijos skirstymo operatorius“ turės pateikti VERT projekto įgyvendinimo ataskaitas ir pagrindžiančius dokumentus, siekiant įsitikinti, kad sukurtos naudos atitinka VERT suderinto investicijų projektų finansinius ir ekonominius rodiklius. Vėlesniais laikotarpiais ataskaitos bus teikiamos du kartus per reguliavimo periodą.

DataHub projekte per 2021 m. buvo sukurti keli papildomi moduliai – leidžiantys ne tik keisti teikėją per DataHub platformą, tačiau ir administruoti savininko duomenis, taip pat sąskaitybos ir ataskaitų modulis.

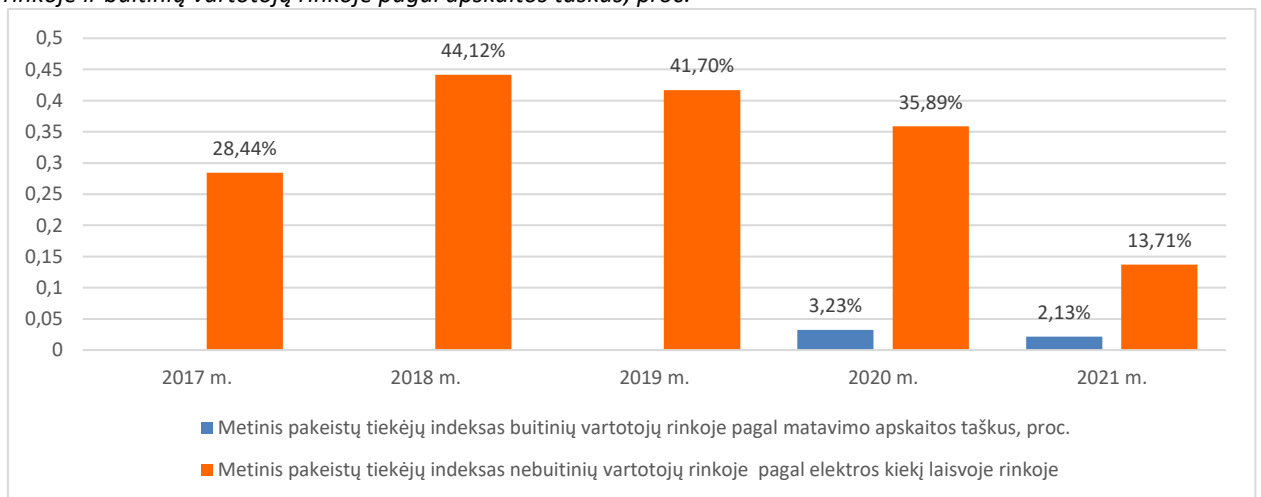
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Elektros energijos tiekėjo keitimo indeksas

2020 m. gegužę priėmus EEJ pataisas ir prasidėjus buitinių vartotojų elektros energijos tiekimo rinkos liberalizavimui kaip buvo nurodyta anksčiau, buitiniai vartotojai, kaip ir komerciniai vartotojai, taip pat turi teisę pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją ir

pirkti elektros energiją rinkoje arba pagal dvišalius kontraktus. Nors buitiniai vartotojai iki 2019 m. nebuvo linkę keisti tiekėjo (nuo 2016 m. iki 2019 m. stebimas nulinis išorinis metinis pakeistų tiekėjų indeksas buitinių vartotojų rinkoje pagal matavimo apskaitos taškus), 2020 m. gegužę priėmus EEJ pataisas ir prasidėjus buitinių vartotojų elektros energijos tiekimo rinkos liberalizavimui matomas žymus pokytis keičiant elektros energijos tiekėją. Iki 2021 m. gruodžio 29 d. nepriklausomą elektros energijos tiekėją pasirinko 99 proc. (96 452 vartotojai) į I etapą patekusių vartotojų, 41 proc. (316 349 vartotojai) į II etapą patekusių vartotojų, o iš viso nepriklausomą elektros energijos tiekėją pasirinko – 590 463 vartotojų. Iš viso nepriklausomą elektros energijos tiekėją iki 2022 m. kovo 23 d. pasirinko 630 386 vartotojų (iš viso I-III etapų vartotojų yra virš 1,658 mln.). 2021 m. buvo nutarta II etapo vartotojams (suvartojantiems 1000-5000 kWh/metus) tiekėjo pasirinkimo ir sutarčių sudarymo terminą pratęsti iki 2022 m. birželio 18 d.

Paveiksle pateikiamas metinis pakeistų tiekėjų indeksas nebutinių vartotojų rinkoje pagal elektros kiekį ir buitinių vartotojų rinkoje pagal matavimo apskaitos taškų skaičių. 2021 m. metinis pakeistų tiekėjų indeksas nebutinių vartotojų rinkoje pagal elektros kiekį laisvoje rinkoje sudarė 13,71 proc., o buitinių vartotojų rinkoje pagal apskaitos taškų kiekį sudarė 2,13 proc. 2021 m. lyginant su 2020 m. metinis pakeistų tiekėjų indeksas nebutinių vartotojų rinkoje pagal elektros kiekį laisvoje rinkoje mažėjo 22,8 proc., o buitinių vartotojų rinkoje pagal apskaitos taškų skaičių mažėjo tik 1,1 proc.

15 pav. 2017–2021 m. metinis pakeistų tiekėjų indeksas nebutinių vartotojų rinkoje pagal elektros kiekį laisvoje rinkoje ir buitinių vartotojų rinkoje pagal apskaitos taškus, proc.

Šaltinis – VERT.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Mokesčiai už techninės priežiūros paslaugas

VERT vertina elektros energijos perdavimo ir pagrindinio SSO (AB „Litgrid“ ir AB „Energijos skirstymo operatorius“), mažųjų SSO (AB „Achema“, AB „Akmenės cementas“, AB „Lifosa“, UAB „Dainavos elektra“) pagal metines reguliuojamosios veiklos ataskaitas remonto, techninės priežiūros ir eksploatavimo, personalo, administracines ir kitas sąnaudas. Ekonomiškai pagrįstos elektros energijos perdavimo veiklos ir elektros energijos skirstymo veiklos techninės priežiūros sąnaudos įtraukiamos nustatant PSO perdavimo paslaugos kainos viršutinę ribą bei SSO skirstymo paslaugų vidutinės ir žemos įtampos tinklais kainų viršutines ribas.

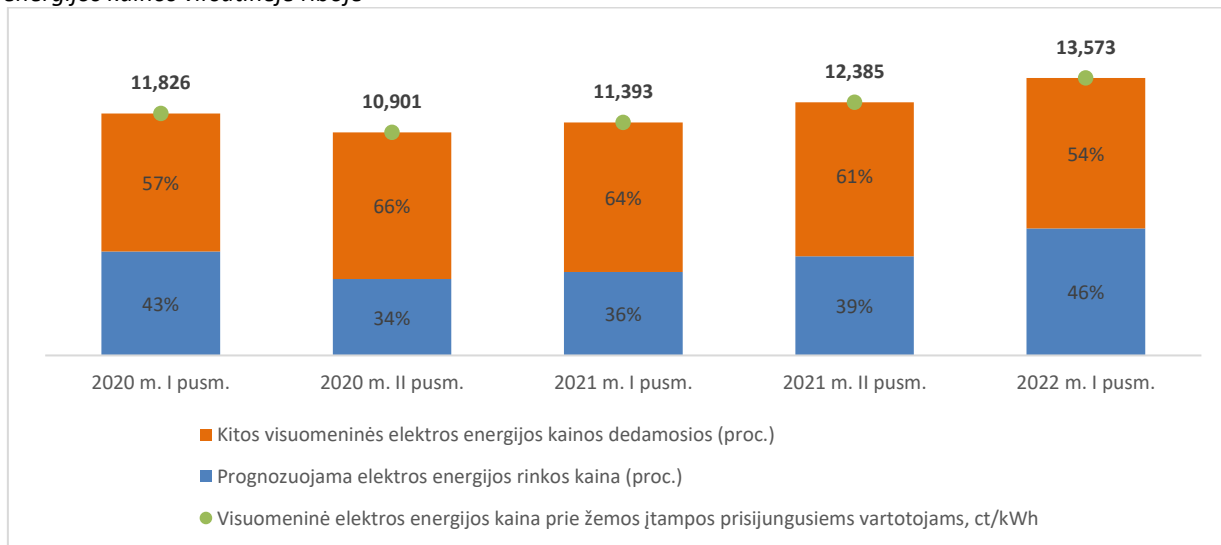
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Elektros energijos kainos buitiniams vartotojams ir didmeninės elektros energijos kainos ryšys

Vadovaujantis VERT patvirtinta Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika viena iš visuomeninės elektros energijos kainos dedamųjų yra elektros energijos įsigijimo kaina, kurią sudaro prognozuojama elektros energijos rinkos kaina, nustatoma VERT vadovaujantis patvirtinta Prognozuojamos elektros energijos rinkos kainos ir atskaitinės kainos nustatymo metodika, ir kitos su elektros energijos įsigijimu susijusios sąnaudos, kaip pavyzdžiui elektros energijos biržos mokesčiai, elektros energijos balansavimo kaštai ir elektros energijos įsigijimo prognozuotų ir faktinių sąnaudų dalies korekcija.

Pažymėtina, kad VERT, vadovaudamasi Prognozuojamos elektros energijos rinkos kainos ir atskaitinės kainos nustatymo metodika, nustato prognozuojamą elektros energijos rinkos kainą ateinantiems arba perskaičiuoja einamiesiems kalendoriniams metams, kaip svartinį vidurkį įvertinusi:

1. *Elektros energijos kainas ir kiekius, suprekiautus elektros energijos biržoje Lietuvos teritorijoje paros prieš prekybos sesijoje, nevertinant minėtos metodikos 3 punkte nurodytu būdu suprekiautų kiekių CET (angl. Central Europe Time) laiku už 12 paskutinių kalendorinių mėnesių, pasibaigusį einamųjų kalendorinių metų rugpjūčio 31 d. arba ne vėliau kaip du mėnesiai iki perskaičiuotos kainos taikymo dienos, jei prognozuojama elektros energijos rinkos kaina perskaičiuojama einamiesiems kalendoriniams metams.*
2. *Elektros energijos kainas ir kiekius, suprekiautus didmeninėje elektros energijos rinkoje pagal šalia elektros energijos biržos sudarytas tiesiogines dvišales sutartis tarp Lietuvos gamintojų ir tiekėjų už 12 paskutinių kalendorinių mėnesių, pasibaigusį einamųjų kalendorinių metų rugpjūčio 31 d. arba ne vėliau kaip du mėnesiai iki perskaičiuotos kainos taikymo dienos, jei prognozuojama elektros energijos rinkos kaina perskaičiuojama einamiesiems kalendoriniams metams.*
3. *Elektros energijos kainas ir kiekius, suprekiautus pagal prekybą pagalbiniais instrumentais energijos išteklių biržoje ir dvišalio susitarimo pagrindu Lietuvos teritorijoje už 12 paskutinių kalendorinių mėnesių, pasibaigusį einamųjų kalendorinių metų rugpjūčio 31 d. arba ne vėliau kaip du mėnesiai iki perskaičiuotos kainos taikymo dienos, jei prognozuojama elektros energijos rinkos kaina perskaičiuojama einamiesiems kalendoriniams metams.*

16 pav. 2020 m. I pusr. – 2022 m. I pusr. elektros energijos rinkos kainos dalis (proc.) visuomeninėje elektros energijos kainos viršutinėje riboje

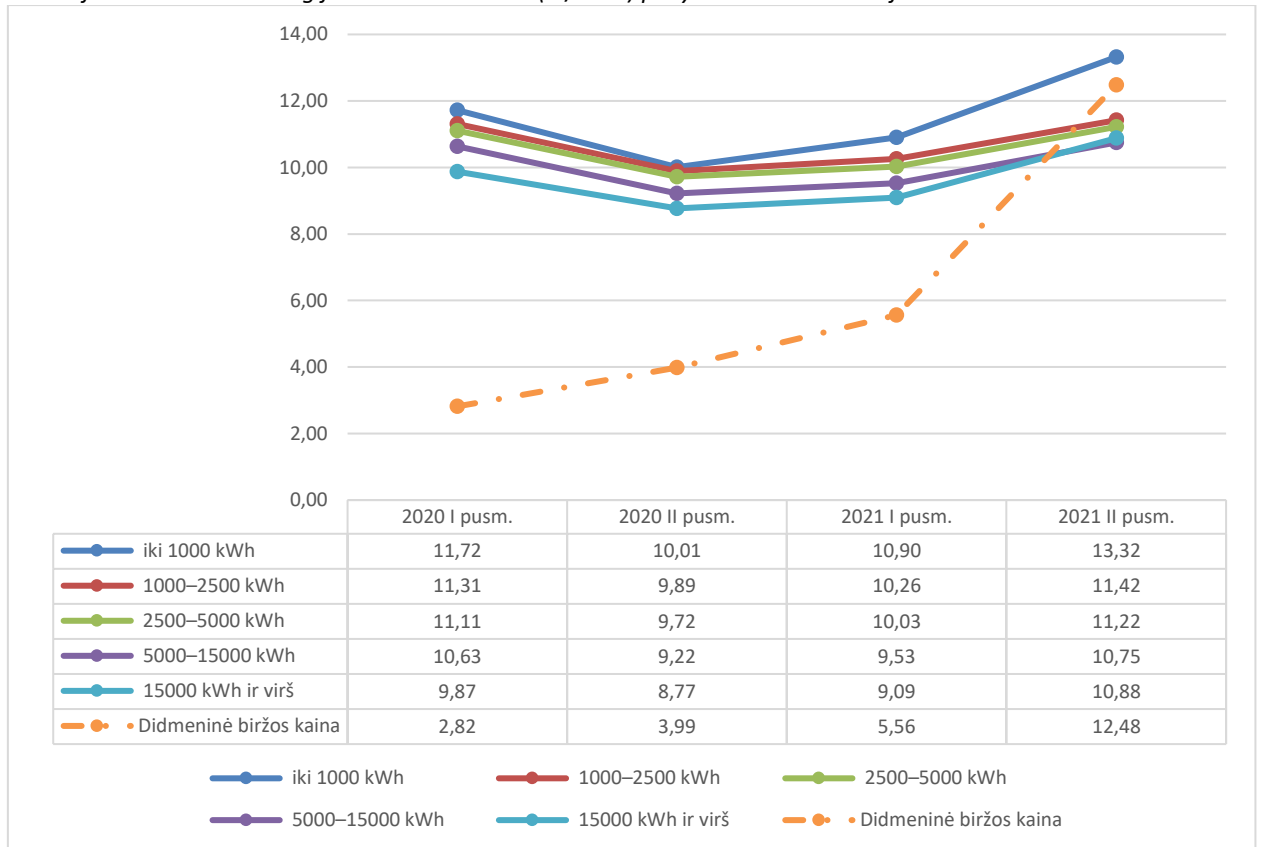

Šaltinis – VERT.

Prognozuojama elektros energijos rinkos kaina visuomeninėje elektros energijos įsigijimo kainoje, kuri yra taikoma buitiniams elektros energijos vartotojams sudaro daugiau nei 30 proc. visos visuomeninio elektros energijos kainos, taikomos prie žemos įtampos tinklų prisijungusiems vartotojams.

2021 m. elektros energijos didmeninėje rinkoje stebimas staigus elektros kainų šuolis. Elektros energijos biržoje (Nord Pool) 2021 m. vidutinė elektros energijos įsigijimo kaina nuo sausio iki gruodžio mėn. pakilo beveik 4 kartus, nuo 53,64 iki 212,22 Eur/MWh. Vidutinė 2021 m. biržos kaina, palyginus su 2020 m. pakilo beveik 2,7 karto.

17 pav. 2020 m. I pusm. – 2021 m. II pusm. elektros energijos rinkos vidutinės kainos (ct/KWh) pokytis namų ūkio vartotojams ir elektros energijos vidutinės kainos (ct/KWh) pokytis Nord Pool biržoje

Šaltinis – VERT.

Pagal Eurostat duomenis (<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>), 2021 m. II pusm. buitiniams elektros energijos vartotojams, suvartojantiems iki 1000 kWh per metus, vidutinė elektros energijos kaina pakilo apie 13,7 proc. (nuo 11,72 iki 13,32 ct/kWh) palyginus su 2020 I pusm. ir beveik susilygino su didmenine elektros energijos įsigijimo kaina biržoje. Kadangi didžioji dauguma buitinių vartotojų (99,3 proc.) yra pasirinkę fiksuotos elektros energijos kainos planus, kainų šuolis šiems vartotojams nepasijautė taip ženkliai, tačiau kainos didėjo 2022 m. I pusm.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Konkurencijos iškraipymas ar apribojimas

Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 15 punkte nustatyta, kad VERT prižiūri, ar nepasitaiko konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos, įskaitant išimtinių teisių sąlygas, kurias taikant stambiams nebutiniams vartotojams gali būti užkirstas kelias arba apribota galimybė vienu metu sudaryti sutartis su daugiau negu vienu tiekėju.

Informacijos apie elektros energijos rinkos iškraipymus ar apribojimus, įskaitant tinkamos informacijos pateikimą, bei atitinkamų atvejų rinkoje tyrimų pateikimo Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos procedūros vykdomos įstatymų nustatyta tvarka. VERT atlieka rinkos tyrimus, siekdama užtikrinti veiksmingą konkurenciją elektros energetikos sektoriuje ir kartu užkirsti kelią rinkos dalyviams dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo taikyti pernelyg dideles kainas arba naudoti kainų spaudimą, tuo darant žalą rinkos dalyviams. Pažymėtina, kad 2021 metais tokių atvejų nenustatyta.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies s punktas, 5 straipsnio 1 dalis: Konkurencingos kainos

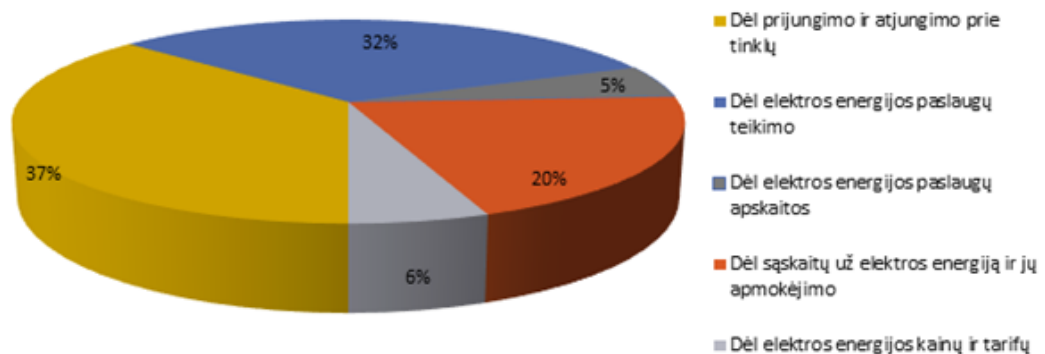
VERT vadovaudamasi Energetikos įstatymo nuostatomis kartą per 5 metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybai. VERT šias rekomendacijas patvirtino 2015 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. O3-373 „[Dėl 2015 m. rekomendacijų, susijusių su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, patvirtinimo](#)“. Jos yra skelbiamos VERT interneto svetainėje¹⁰. Naujas rekomendacijas numatoma paskelbti 2022 m.

Daugiau informacijos apie elektros energijos kainas ir konkurenciją mažmeninėje rinkoje pateikiama skyriuje „Rinkos atvėrimas ir konkurencija“.

- **Vartotojų apsauga ir kreipimusi nagrinėjimas**
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Namų ūkio vartotojų skundai

VERT 2021 m. gavo 915 kreipimusi dėl elektros sektoriaus. Pažymėtina, kad viename kreipimesi dažnai keliami keletas klausimų (pvz., dėl sąskaitų ir dėl taikomų kainų ar dėl sąskaitų ir dėl apskaitos ar dėl paslaugų teikimo ir taikomų kainų), todėl gautų kreipimusių skaičius yra mažesnis, nei kreipimuose keliamų klausimų pagal pobūdį bendras skaičius.

18 pav. 2021 m. gautų kreipimusių elektros sektoriuje pasiskirstymas (proc.) pagal kreipimosi pobūdį

Šaltinis – VERT.

¹⁰ <https://www.vert.lt/Puslapiai/statine/komisijos-nutarimu-sarasas.aspx>.

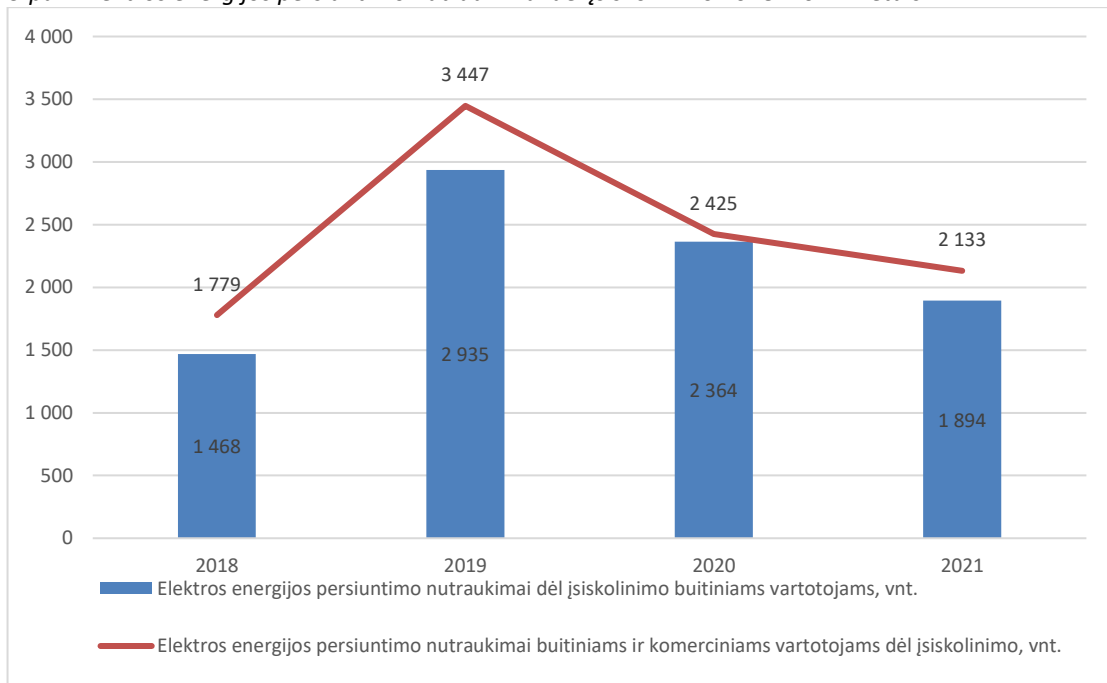
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies o punktas: Vartotojų atjungimas nuo elektros energijos tinklo

2021 m. dėl neapmokėtos skolos AB „Energijos skirstymo operatorius“ I–IV ketvirčiais nutraukė elektros energijos persiuntimą 2 133 klientams, iš jų 1 894 buitiniai vartotojai. Elektros energijos nutraukimas dėl skolų vykdomas bet kuriuo metų laiku. Elektros energijos nutraukimas nevykdomas:

- maksimaliai paros oro temperatūrai esant žemesnei nei minus 15 (penkiolika) laipsnių Celsijaus;
- maksimaliai paros oro temperatūrai esant aukštesnei nei plus 30 (trisdešimt) laipsnių Celsijaus;
- penktadieniais, šeštadieniais, sekmadieniais, švenčių ir prieššventinėmis dienomis.

Vidutinis darbo dienų skaičius nuo pranešimo dienos apmokėti sąskaitą ir atjungimo nesumokėjus yra 22 darbo dienos.

19 pav. Elektros energijos persiuntimo nutraukimai dėl įsiskolinimo 2018–2021 metais

Šaltinis – VERT.

Viso 2021 metais buvo įvykdyti 2 133 vnt. (iš jų 1 894 vnt. buitiniams klientams, 239 vnt. verslo klientams) elektros energijos persiuntimo nutraukimai dėl įsiskolinimo.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies p punktas: Konkurenciją ribojanti sutartinė praktika

2021 m. konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos nebuvo nustatyta.

- Direktyvos (ES) 2019/944 5 straipsnio 2 dalis ir 59 straipsnio 1 dalies s punktas: Pažeidžiamų ir energijos nepriteklių patiriančių vartotojų apsauga

Pažeidžiamų vartotojų apsaugos priemonės numatytos EEJ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 527 „Dėl Papildomų garantijų socialiai pažeidžiamiems elektros energijos vartotojams taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtintame Papildomų garantijų socialiai pažeidžiamiems elektros energijos vartotojams taikymo tvarkos apraše.

Pagal EEJ buitiniai vartotojai, tarp jų ir pažeidžiami vartotojai, turi teisę:

1) vienašališkai neatlygintinai nutraukti elektros energijos persiuntimo paslaugos sutartį ir (ar) elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį, raštu informavę tinklų operatorių ir (ar) tiekėją ne vėliau kaip prieš 2 savaites iki numatomos sutarties nutraukimo dienos. Iki 2021 m. liepos 27 d. šis terminas buvo 3 savaitės.

2) sudaryti neterminuotas elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis su visuomeniniu tiekėju tais atvejais, kai buitinis vartotojas nepasirenka nepriklausomo elektros energijos tiekėjo ar jo pasirinktas nepriklausomas tiekėjas nevykdo prisiimtų įsipareigojimų ir buitinis vartotojas ketina pirkti elektros energiją iš visuomeninio tiekėjo, ir neterminuotą elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį su nepriklausomu tiekėju bei elektros energijos persiuntimo paslaugos sutartį su skirstomųjų tinklų operatoriumi.

Visuomeninis tiekėjas nutraukia elektros energijos tiekimą 2021 m. sausio 1 d. – visiems buitiniams vartotojams, kurių faktinis elektros energijos suvartojimas objekte laikotarpiu nuo 2019 m. birželio 1 d. iki 2020 m. gegužės 31 d. yra ne mažesnis kaip 5 000 kWh, taip pat buitiniams vartotojams, kurių objektai prijungti prie vidutinės įtampos elektros tinklų, tačiau visuomeninis tiekėjas turi tęsti elektros energijos tiekimą pažeidžiamiems vartotojams, kurie laikotarpiu nuo 2019 m. birželio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. bent kartą buvo įgiję pažeidžiamo vartotojo statusą.

EEJ taip pat numatytos papildomos pažeidžiamų vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos priemonės, t. y. pažeidžiamiems vartotojams negali būti apribotas ir (ar) nutrauktas elektros energijos tiekimas ir (ar) persiuntimas, kai jie per nustatytą terminą neatsiskaito už patiektą elektros energiją, nesumoka ar iš dalies sumoka už elektros energijos persiuntimo paslaugą ar kitas su tuo susijusias paslaugas, jeigu šių pažeidžiamų vartotojų įsiskolinimas skirstomųjų tinklų operatoriumi ar tiekėjui yra ar buvo ne didesnis kaip 3 bazinės socialinės išmokos.

Pažeidžiamiems vartotojams per nustatytą terminą neatsiskaičius už patiektą elektros energiją, nesumokėjus ar iš dalies sumokėjus už elektros energijos persiuntimo paslaugą ar kitas su tuo susijusias paslaugas, elektros energijos tiekimas ir (ar) persiuntimas negali būti nutrauktas penktadieniais, šeštadieniais, sekmadieniais, švenčių ir prieššventinėmis dienomis arba kai vidutinė paros oro temperatūra yra žemesnė negu -15°C ar aukštesnė negu $+30^{\circ}\text{C}$, išskyrus tam tikrus atvejus, kai elektros energijos persiuntimas nutraukiamas laikinai ne dėl tinklų naudotojo kaltės ir kai elektros energijos persiuntimas nutraukiamas dėl tinklų naudotojo kaltės. Tokiais atvejais tiekimas vartotojui gali būti nutrauktas kitą dieną po šiame punkte nustatytų aplinkybių pasibaigimo, jeigu pažeidžiamas vartotojas apie tai buvo įspėtas Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklėse ir kituose šio įstatymo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose nustatyta tvarka.

Pažeidžiami vartotojai turi teisę iki paskutinės mėnesio, einančio po kalendorinio mėnesio, per kurį persiunčiama ir (ar) tiekiamas elektros energija ar teikiamos kitos su tuo susijusios paslaugos vartotojui, dienos (išskyrus atvejus, kai pažeidžiamo vartotojo prašymu yra susitarta dėl ilgesnių atsiskaitymo terminų) atsiskaityti su skirstomųjų tinklų operatoriumi ar tiekėju.

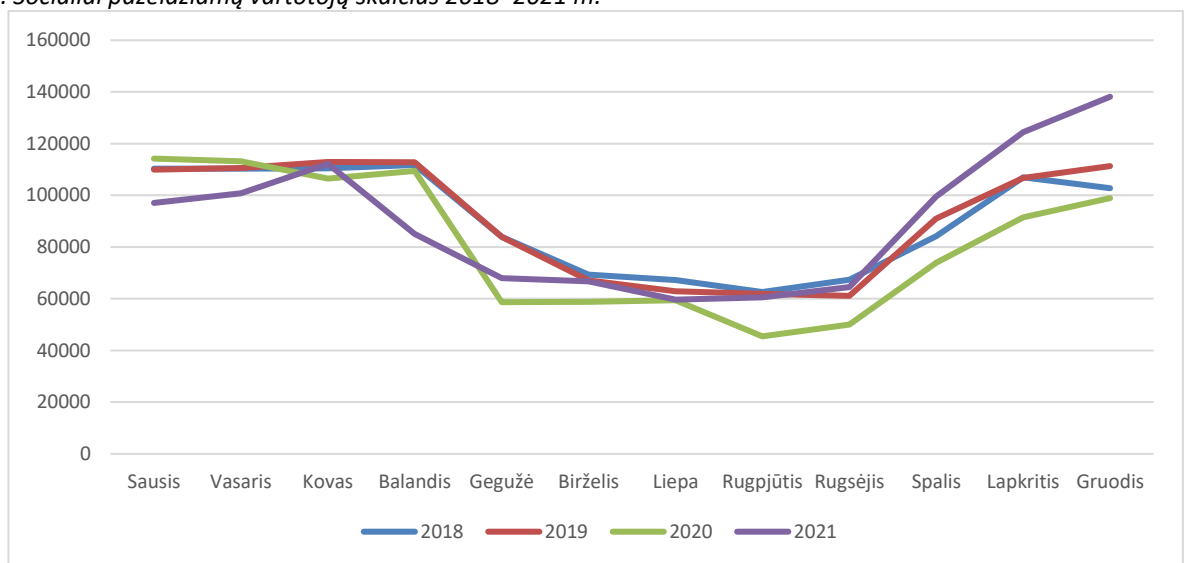
Pažeidžiamiems vartotojams vykdant elektros įrenginių prijungimą prie skirstomųjų tinklų operatoriaus valdomų elektros tinklų, jeigu prijungimo įmoka didesnė kaip 600 eurų, 60 procentų prijungimo įmokos dalis sumokama per 10 kalendorinių dienų nuo vartotojo prijungimo paslaugos sutarties pasirašymo, kita įmokos dalis – per 10 kalendorinių dienų nuo rangos darbų

pabaigos. Prijungimo paslauga pradeda teikti, kai pažeidžiamas vartotojas sumoka pirmąją prijungimo paslaugos įmokos dalį. Apie rangos sutartyje nustatytą darbų pabaigą skirstomųjų tinklų operatorius praneša pažeidžiamam vartotojui ir pateikia jam mokėti reikalingus dokumentus prijungimo paslaugos sutartyje nustatyta tvarka.

Tai pat pažeidžiamiesiems vartotojams per nustatytą terminą neatsiskaičius už patiektą elektros energiją, nesumokėjus ar iš dalies sumokėjus už elektros energijos persiuntimo paslaugą ar kitas su tuo susijusias paslaugas, 3 mėnesius nuo termino praleidimo dienos delspinigiai nėra skaičiuojami.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintame Papildomų garantijų socialiai pažeidžiamiesiems elektros energijos vartotojams taikymo tvarkos apraše numatyta, kad pažeidžiamam vartotojui pageidaujant gauti popierinį apmokėjimo dokumentą, skirstomųjų tinklų operatorius ar visuomeninis tiekėjas negali reikalauti kompensuoti popierinio apmokėjimo dokumento pateikimo vartotojui išlaidų.

20 pav. Socialiai pažeidžiamų vartotojų skaičius 2018–2021 m.

Šaltinis – VERT.

- Direktyvos (ES) 2019/944 5 straipsnio 3, 4 dalis ir 59 straipsnio 1 dalies s punktas: Intervencija nustatant pažeidžiamų namų ūkio vartotojų elektros energijos kainas

Pagal EEJ nuostatas pažeidžiamiesiems vartotojams elektros energiją tiekia visuomeninis elektros energijos tiekėjas už visuomeninę elektros energijos kainą. Ši kaina yra valstybės reguliuojama. Daugiau informacijos apie visuomeninio elektros energijos tiekimo kainas taikomas pažeidžiamiesiems vartotojams pateikta skyriuje „Kainos buitiniams vartotojams“.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies t punktas: Duomenys apie klientų suvartojimą

Pagal EEJ nuostatas vartotojai turi teisę susipažinti su elektros energijos suvartojimo duomenimis, įskaitant suvartotos elektros energijos kiekį, taip pat, sudarę aiškų susitarimą, nemokamai leisti bet kuriam tiekėjui naudotis savo skaitiklių duomenimis, kuriuos nemokamai turi teisę gauti pats vartotojas.

Tinklų operatorius yra atsakingas už jų valdomais elektros tinklais persiųstos elektros energijos matavimo ir apskaitos organizavimą. Tinklų operatorių pagal apskaitos prietaisų rodmenis nustatytas vartotojų, prijungtų prie skirstomųjų tinklų ir perkančių elektros energiją iš visuomeninių ar nepriklausomų tiekėjų, suvartotos elektros energijos kiekis perdavimo sistemos operatoriaus pripažįstamas faktiniu suvartotos elektros energijos kiekiu, kurį privalo nusipirkti visuomeninis ar nepriklausomas tiekėjas.

SSO, pasibaigus kalendoriniam mėnesiui, ne vėliau kaip per 4 (keturias) darbo dienas privalo pateikti tiekėjui – turimus duomenis SSO veiklos licencijoje nurodytoje teritorijoje esančių tinklų naudotojų, sudariusių elektros energijos pirkimo ir (ar) pardavimo sutartis su šiuo tiekėju, gautus iš skirstomojo tinklo ir (ar) atiduotus į skirstomąjį tinklą elektros energijos kiekius.

Jei elektros apskaitos prietaisas neprijungtas prie SSO automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos, komerciniai vartotojai savo elektros energijos suvartojimo duomenis gali:

- *Deklaruoti operatoriaus savitarnos svetainėje;*
- *Suvartotas elektros energijos kiekis gali būti apskaičiuojamas pagal elektros energijos suvartojimo metinį vidurkį, jeigu iki sutartyje numatyto termino vartotojas nepateikia faktinių rodmenų.*

Jei elektros apskaitos prietaisas prijungtas prie SSO automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos, komerciniai vartotojai savo elektros energijos suvartojimo duomenis gali matyti operatoriaus savitarnos svetainėje, deklaruoti pačiam vartotojui nereikia. Pagrindinio tiekėjo UAB „Ignitis“ vartotojai elektros rodmenis gali deklaruoti savitarne, atsiskaitydami už paslaugas internetu ar grynaisiais, klientų aptarnavimo telefonu, el. paštu.

- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies y punktas ir 14 straipsnis: Tiekėjų pasiūlymų palyginimo priemonės prieinamumas

VERT 2021 m. rugsėjo mėn. buitiniams vartotojams pristatė naują elektros kainų palyginimo skaičiuoklę – įrankį, kuris palengvina nepriklausomo elektros energijos tiekėjo pasirinkimo procesą bei užtikrina platesnę informaciją vartotojams apie tiekėjų taikomus elektros energijos tarifus. Skaičiuoklė leidžia palyginti skirtingų nepriklausomų elektros energijos tiekėjų pasiūlymus pagal vartotojams aktualius kriterijus: vartotojo metinį (mėnesinį) elektros energijos suvartojimą, laiko zonų skaičių, atsinaujinančios energijos poreikį, plane siūlomos kainos fiksavimo trukmę (1–12 mėn., 13–24 mėn. ar ilgesnių nei 2 metų trukmės kainų pasiūlymus). Pasirinkus kriterijus, vartotojui yra pateikiami tiekėjų siūlomi planai, rikiuojant juos nuo pigiausio iki brangiausio. Skaičiuoklę galima rasti VERT svetainėje <https://skaiciuokle.vert.lt/>. Ši skaičiuoklė kol kas neapima kintamos kainos sutarčių ir pasiūlymų mažoms įmonėms, tačiau šiuos funkcionalumus numatoma realizuoti 2022 metais.

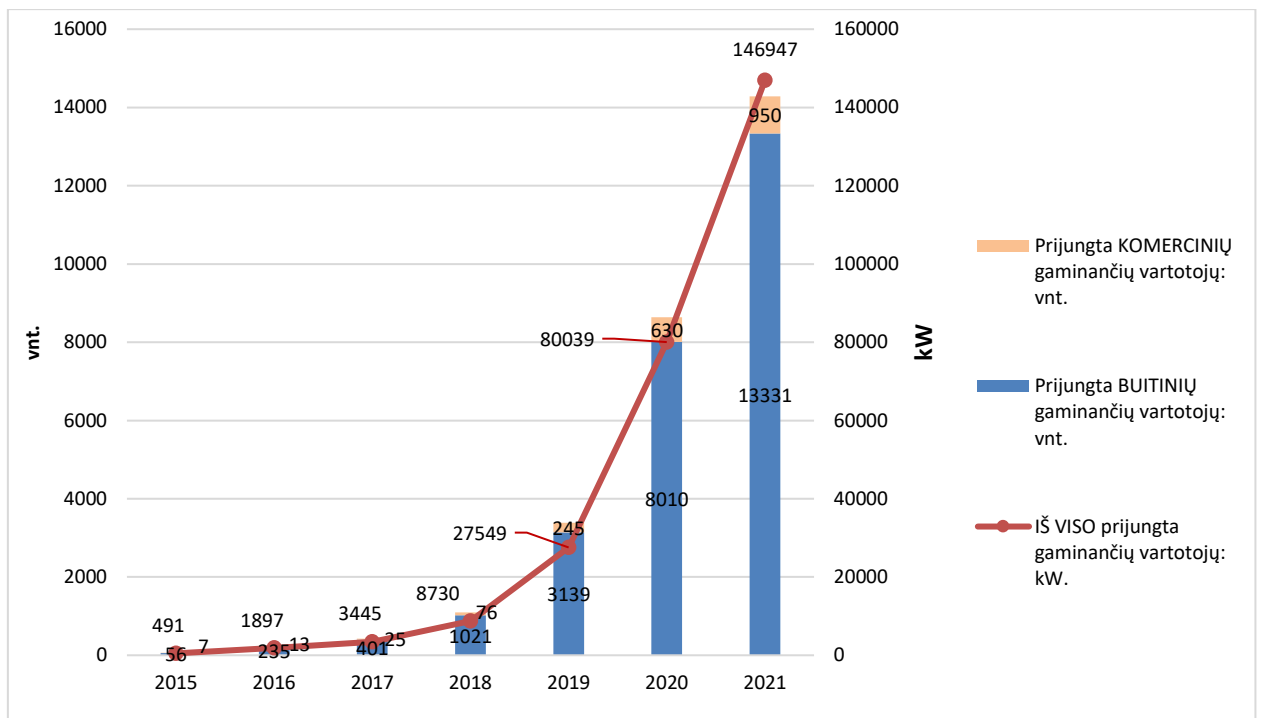
- Direktyvos (ES) 2019/944 59 straipsnio 1 dalies z punktas: Kliūtys ir apribojimai savo pagamintos elektros energijos vartojimui ir piliečių energetikos bendrijų plėtojimui

2021 m. priimtas Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 pakeitimo įstatymas, kuriuo įtvirtintos aktyviųjų vartotojų ir piliečių energetikos bendrijų sąvokos bei šių asmenų teisės ir pareigos. Pagal priimtą įstatymą, tiek aktyvieji vartotojai, tiek piliečių energetikos bendrijos gali vartoti elektros energiją, pagamintą savo valdomose elektrinėse, taip pat parduoti elektros energiją kitiems asmenims ar bendrijos dalininkams.

VERT stebi gaminančių vartotojų, kurie turi teisę vartoti nuosavybės teise ar kitais pagrindais valdomose elektrinėse pagamintą elektros energiją (ją patiekiant į tinklus ir vėliau

atsiimant), pokytį. Spartus gaminančių vartotojų skaičiaus augimas leidžia daryti išvadą, kad esminių kliūčių savo pasigamintos elektros energijos vartojimui nėra.

21 pav. Gaminančių vartotojų, įsirengusių saulės elektrines, skaičius ir instaliuota galia

Šaltinis – VERT.

Per 2021 m. buitinių gaminančių vartotojų, įrengusių elektrines, padidėjo 5321, komercinių – 320, o šių elektrinių instaliuota galia – 66,908 MW (buitinių - 52,337 MW, komercinių – 14,571 MW).

4. DUJŲ RINKA

4.1. Tinklo reguliavimas

- Tinklo ir SGD tarifai prisijungimui ir prieigai
- Ataskaita apie atitinkamas naujas tarifų reguliavimo nuostatas

Pajamų viršutinių ribų nustatymas

VERT gamtinių dujų paslaugų pajamų viršutinę ribą nustato penkerių metų laikotarpiui, ji gali būti koreguojama kartą per metus. VERT kartą per metus patvirtina konkrečias perdavimo, skirstymo ir SGD pakartotinio dujinimo kainas, patikrinsi, ar jos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių ir neviršija nustatytos pajamų viršutinės ribos.

2021 m. buvo pakeistas Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimų aprašas, Gamtinių dujų, elektros energetikos, suskystintų naftos dujų investicijų vertinimo ir derinimo tvarka ir Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodika. Pakeitimais sukurtas skatinamasis mechanizmas energetikos įmonės investuoti į inovacijų projektus, taip pat įgyvendinti investicijas, mažinančias klimato kaitą. Įtvirtinta, kad energetikos įmonėms skiriama papildoma dedamoji, skirta padengti ne didesnei nei pusė inovacijų vertės daliai, tačiau neviršijanti 0,5 proc. nuo įmonės reguliuojamos veiklos pajamų bei pasiteisinus projektui, kuris bus pasiteisinęs bandomojoje aplinkoje 5 metus bus skiriamas 1 proc. punkto investicijų grąžos skatinimas.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies a punktas ir 6 dalies a punktas

Perdavimo veikla

Perdavimo veiklą Lietuvoje vykdo 1 perdavimo sistemos operatorius (PSO) – AB „Amber Grid“. Perdavimo veikloje taikomas įleidimo ir išleidimo taškų kainodaros modelis, pajamų viršutines ribas nustatant ir jas koreguojant perdavimo sistemos įleidimo ir išleidimo taškuose.

VERT AB „Amber Grid“ 2022 m. metams nustatė 40 440,2 tūkst. Eur gamtinių dujų perdavimo pajamų viršutinę ribą (2021 m. bendrovės pajamų lygis – 42 377,44 tūkst. Eur), t. y. 4,57 proc. mažesnę negu 2021 metais.

VERT patikrinsi, ar AB „Amber Grid“ pateiktos gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainos neviršija nustatytos pajamų viršutinės ribos, ar teisingai diferencijuotos, siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo tarp sistemos naudotojų grupių, yra pagrįstos ir objektyvios, pritarė vidutiniškai 29 proc. mažesnėms AB „Amber Grid“ numatomoms taikyti perdavimo paslaugų kainoms nuo 2022 m. sausio 1 d.

9 lentelė. AB „Amber Grid“ 2019–2021 m. gamtinių dujų perdavimo ilgalaikių perdavimo paslaugų kainos

			2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai	Pokytis 2022 ir 2021 m. proc.	
Įleidimo taškuose	Kotlovkos DAS		43,46	142,77	142,77	142,77	0	
				35,96**	35,96**	35,96**	0	
	Kiemėnų DAS		43,46	142,77	142,77	142,77	0	
	Klaipėdos DAS		9,56*	35,69*	35,69*	35,69*	0	
Išleidimo taškuose	Vidiniame išleidimo taške	iki 10,4 TWh	Už užsakomus pajėgumus, Eur/MWh/parą/metus	101,6	57,24	92	57,89	-37,08
			Už vartojimo pajėgumus, Eur/MWh/parą/metus	63,17	50,33	55,55	53,96	-2,86
			Už kiekį, Eur/MWh	0,69	0,74	0,86	0,09	-89,53
		virš 10,4 TWh	Už užsakomus pajėgumus, Eur/MWh/parą/metus	47,26	57,24	92	57,89	-37,08
			Už vartojimo pajėgumus, Eur/MWh/parą/metus	63,17	6,57	7,23	8,46	17,01
			Už kiekį, Eur/MWh	0,18	0,08	0,08	0,09	12,5
	Kiemėnų DAS	Už užsakomus pajėgumus, Eur/MWh/parą/metus	152,95	88,73	162,32	149,59	-7,84	
		Už kiekį, Eur/MWh	0,00	0,06	0,06	0,09	50	
	Šakių DAS	Už užsakomus pajėgumus, Eur/MWh/parą/metus	31,72	39,4	44,12	32,76	-25,75	
		Už kiekį, Eur/MWh	0,07	0,06	0,06	0,09	50,00	
	Santakos DAS	Už užsakomus pajėgumus, Eur/kWh/h				0,0004	-	
		Už kiekį, Eur/MWh				0,09	-	

* Klaipėdos DAS įleidimo taške taikoma 75 proc. nuolaida.

** Kotlovkos DAS įleidimo taške taikoma (vidutiniškai) 74,8 proc. nuolaidą pajėgumams su apribojimais transportuoti dujas į trečiąją šalį.

Šaltinis – VERT.

VERT, siekdama užtikrinti gamtinių dujų importo šaltinių tarpusavio konkurenciją, taip pat skatinti gamtinių dujų tiekėjų konkurenciją bei nesukurti papildomų rinkos barjerų naudoti SGD terminalo dujas, taip pat atsižvelgiant į Latvijos, Estijos ir Suomijos bendros kainų zonos (FINESTLAT) gamtinių dujų perdavimo kainų sprendimus, kuriais remiantis FINESTLAT bendros kainų zonos įleidimo taškuose yra nustatytos vienodos gamtinių dujų perdavimo kainos, 2022 metams nustatė 82,11 proc. sąnaudų priskyrimo proporciją įleidimo taškams ir 17,89 proc. proporciją išleidimo taškams.

VERT, atsižvelgdama į tai, kad nuolaida Klaipėdos dujų apskaitos stoties įleidimo taške didins gamtinių dujų rinkos konkurenciją bei skatins SGD terminalo panaudojimą, pritarė 2022 metais Klaipėdos dujų apskaitos stotyje įleidimo taškui taikyti 75 proc. nuolaidos dydį.

Skirstymo veikla

VERT 2021 metais koregavo keturių SSO pajamų viršutines ribas: AB „Energijos skirstymo operatorius“, UAB „Gren Lietuva“, AB agrofirma „Josvainiai“, UAB „Intergas“.

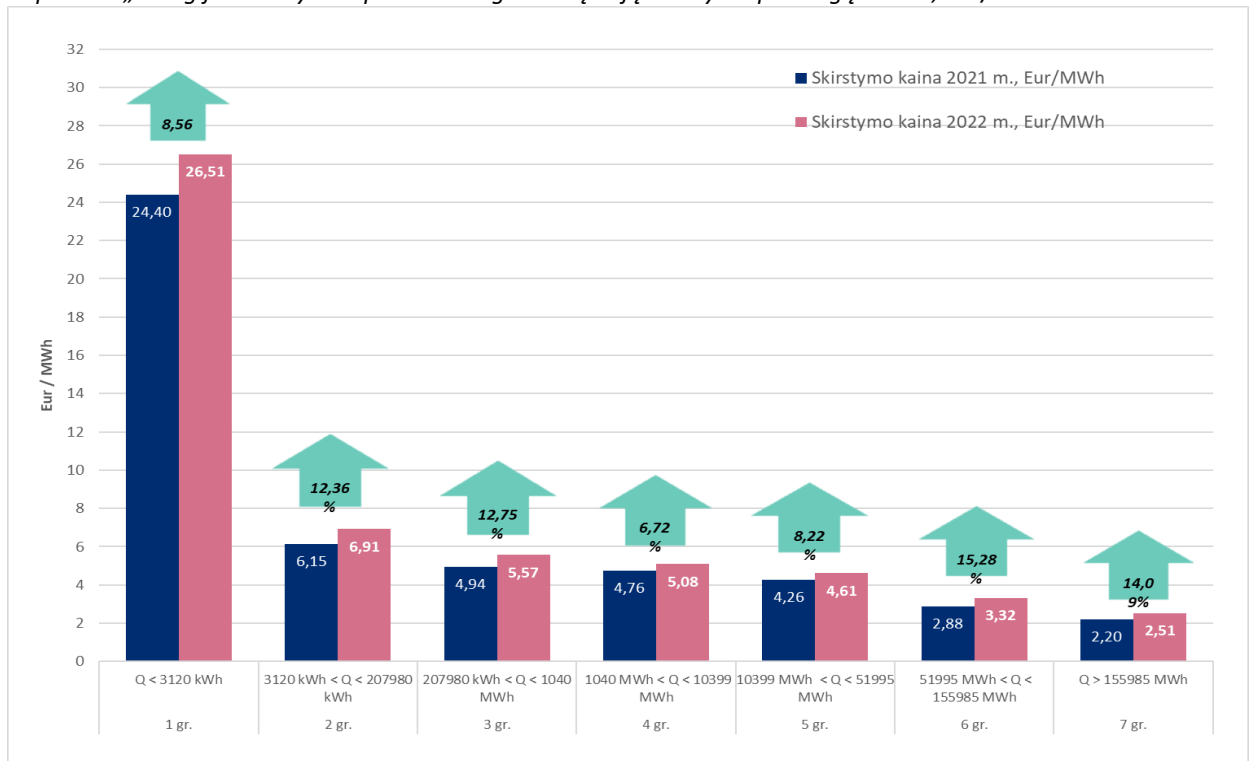
10 lentelė. *Gamtinių dujų sektoriaus skirstymo pajamų viršutinių ribų dinamika, tūkst. Eur, 2019–2022 m.*

Pajamų lygis, tūkst. Eur	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.	Pokytis 2022 / 2021 m., proc.
AB „Energijos skirstymo operatorius“	36 465,031	36 965,477	39 661,616	44 611,722	+12,48
AB agrofirma „Josvainiai“	50,369	54,084	53,349	55,641	+4,30
UAB „Gren Lietuva“	-	132,566	162,827	180,028	+10,56
UAB „Intergas“	-	-	2 589, 286	2 779,566	+7,3

Šaltinis – VERT.

VERT, išanalizavusi AB „Energijos skirstymo operatorius“ 2021 m. faktinius duomenis bei įvertinusi pateiktus prognozuojamus duomenis, 2022 metams nustatė 44 611 722 Eur gamtinių dujų skirstymo veiklos pajamų viršutinę ribą. Palyginus su 2021 m., ji didėja 12,48 proc. Pajamų viršutinė riba iš esmės didėja dėl išaugusių gamtinių dujų technologinių ir darbo užmokesčio sąnaudų.

AB „Energijos skirstymo operatorius“ vidutinė gamtinių dujų skirstymo kaina – 6,01 Eur už MWh – didėja 8,89 proc., palyginus su 2021 m. (5,52 Eur už MWh). Konkretios gamtinių dujų skirstymo kainos diferencijuojamos atskiroms vartotojų grupėms pagal suvartojamų dujų kiekį. Kainų pokytį iš esmės lėmė didesnė 2022 metams nustatyta AB „Energijos skirstymo operatorius“ gamtinių dujų skirstymo veiklos pajamų viršutinė riba.

22 pav. *AB „Energijos skirstymo operatorius“ gamtinių dujų skirstymo paslaugų kainos, Eur/MWh be PVM*

Šaltinis – VERT.

Suskystintų gamtinių dujų terminalas (toliau – SGDT)

VERT pakoregavo ir nustatė AB „Klaipėdos nafta“ SGD pakartotinio dujinimo veiklos pajamų viršutinę ribą 2022 metams – 31 359 743 Eur, t. y. 3,46 proc. mažiau nei buvo nustatyta praėjusiais metais (2021 m. – 32 482 248 Eur). AB „Klaipėdos nafta“ – SGD terminalo operatoriui – pakartotinio dujinimo veiklos pajamų viršutinė riba mažėja dėl šių priežasčių:

- Dėl 3 116 508 Eur 2020 m. pajamų nuokrypio dėl prognozuotų ir faktinių vartojimo pajėgumų skirtumo, kuriuo mažinama suskystintų gamtinių dujų pakartotinio dujinimo pajamų viršutinė riba.
- Dėl 3 988 963 Eur pajamų nuokrypio dėl didesnių nei prognozuota 2020 metų pajamų iš SGD pakartotinio dujinimo kainos kintamosios dalies įvertinimo 2022 m. suskystintų gamtinių dujų pakartotinio dujinimo pajamų viršutinėje riboje.

Konkrečių SGD pakartotinio dujinimo ir perkrovos paslaugų kainų nustatymas

SGD pakartotinio dujinimo kaina susideda iš pastoviosios ir kintamosios dalies: pastovioji dalis skaičiuojama nustatytų perdavimo sistemos naudotojų vartojimo pajėgumų vienetui (Eur/(MWh/parą/metus)), kintamoji dalis – planuojamo išdujinti SGD kiekio vienetui (Eur/MWh).

VERT patvirtino konkrečias paslaugų kainas, kurios galios nuo 2022 m. sausio 1 d.:

- SGD pakartotinio dujinimo kainos pastovioji dalis – 149,88 Eur/(MWh/parą/metus) be PVM, kintamoji dalis – 0,41 Eur/MWh be PVM.

- SGD pakartotinio dujinimo kainos pastovioji dalis sumažėjo 0,99 proc., palyginus 2021 metais galiojusia (151,38 Eur/(MWh/parą/metus) be PVM), kintamoji dalis išliko nepakitusi.

AB „Klaipėdos nafta“ pakartotinio išdujinimo kainos apskaičiuotos įvertinant SGD infrastruktūros kaštus ir konkurencines sąlygas, įleidžiant dujas skirtinguose taškuose. Pastoviosios kainos dalies mažėjimą lemia palyginus su 2021 metais nustatytas mažesnis SGD pakartotinio dujinimo leistinas pajamų lygis 2022 m.

VERT taip pat nustatė 2022 m. SGD perkrovos paslaugos kainą – 0,56 Eur/MWh be PVM. Palyginus su 2021 m. galiojančia, SGD perkrovos paslaugos kaina didėja 5,78 proc. Kaina didėjo dėl perkrovos veiklai priskiriamų 5,78 proc. didesnių sąnaudų.

Nuo 2022 m. sausio 1 d. perkrovos kaina yra diferencijuojama:

- mažųjų SGD krovinių, kurių dydis neviršija 15 000 m³ SGD – 0,56 Eur/MWh;

- vidutinių SGD krovinių, kurių dydis yra nuo 15 000 m³ iki 50 000 m³ SGD imtinai – 0,44 Eur/MWh;

- didžiųjų SGD krovinių, kurių dydis viršija 50 000 m³, tačiau negali viršyti SGD terminalo techninių pajėgumų perkrauti atitinkamo dydžio krovinius – 0,31 Eur/MWh.

2022 m. kovo mėnesį VERT, siekdama, kad kartu su GIPL atsiveriančios gamtinių dujų rinkos perspektyvos būtų išnaudojamos SGD terminalo išlaikymo kaštams, tenkantiems Lietuvos vartotojams, mažinti, peržiūrėjo SGD terminalo kainodarą ir priėmė sprendimą, kad nuo 2022 m. gegužės 1 d. SGD terminalo kainodara nustatoma kaštais grįstu tarifu. Atitinkamai nuo 2022 m. gegužės 1 d. įsigaliojo VERT patvirtinta SGD pakartotinio dujinimo kainos kintamoji dalis – 1,19 Eur/MWh, o pastovioji kainos dalis (kurią moką tik Lietuvos vartotojai) nustatyta lygi nuliui.

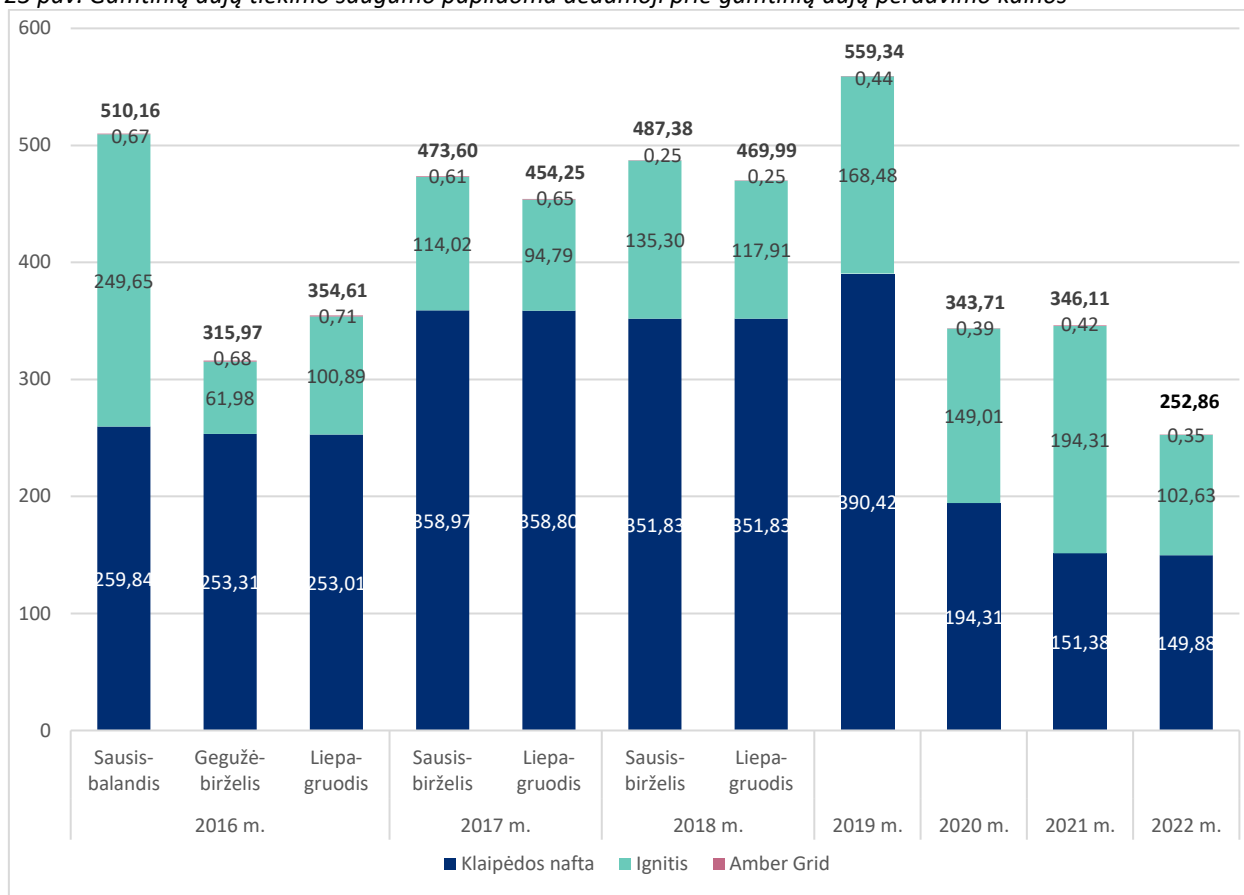
Tiekimo saugumo papildoma dedamoji prie gamtinių dujų perdavimo kainos

SGDT, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudos, kurių nėra galimybės finansuoti iš kitų SGDT projektą įgyvendinančiai bendrovei prieinamų šaltinių, taip pat SGDT, jo infrastruktūros ir jungties visos pastoviosios eksploatavimo sąnaudos, kurios nėra įtrauktos į kitas valstybės reguliuojamas kainas, bei SGDT būtinojo kiekio tiekimo pagrįstos sąnaudos VERT nustatyta tvarka įtraukiamos į Saugumo dedamąją.

Saugumo dedamoji apskaičiuota kaip SGD pakartotinio dujinimo kainos pastoviosios dalies, SGDT būtinojo kiekio tiekimo pagrįstų sąnaudų ir SGD terminalo lėšų administravimo sąnaudų, tenkančių vienam vartojimo pajėgumų vienetui, suma.

VERT 2022 metams nustatė Saugumo dedamąją – 252,86 Eur/(MWh/parą/metus), t. y. 26,94 proc. mažesnę negu 2021 metams (346,11 Eur/(MWh/parą/metus)).

23 pav. Gamtinių dujų tiekimo saugumo papildoma dedamoji prie gamtinių dujų perdavimo kainos

Šaltinis – VERT.

Vartotojų prijungimo įkainiai

VERT 2021 m. pratęsė gamtinių dujų SSO AB agrofiramos „Josvainiai“, UAB „Intergas“ ir UAB „SG dujos“ 2020 metais VERT nustatytų naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainių galiojimą ir patvirtino naujus UAB „Gren Lietuva“ naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainius, kurie įsigaliojo nuo 2021 m. gegužės 1 d. Buitinių vartotojų sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įmoka susideda iš dviejų įkainių: įkainio, taikomo nepriklausomai nuo atstumo, ir įkainio, taikomo už kiekvieną reikalingą nutiesti dujotiekio metrą.

Taip pat VERT 2021 m. patvirtino gamtinių dujų SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainius, kurie įsigaliojo nuo 2022 m. sausio 1 dieną. VERT AB „Energijos skirstymo operatorius“ pirmosios grupės buitiniams vartotojams, suvartojantiems iki 300 m³ dujų per metus, pratęsė iki šiol galiojusius prijungimo įkainius (įkainis nepriklausantis nuo atstumo – 962,46 Eur ir įkainis už nutiestą dujotiekio metrą – 41,17 Eur). Išanalizavusi AB „Energijos skirstymo operatorius“ pateiktus antrosios ir trečiosios grupių buitinių vartotojų, suvartojančių daugiau nei 300 m³ dujų per metus, sistemų prijungimo duomenis, VERT patvirtino AB „Energijos skirstymo operatorius“ 250,74 Eur/vnt. įkainį, taikomą vartotojui nepriklausomai nuo prijungimo atstumo, ir 16,30 Eur/m įkainį, taikomą už kiekvieną reikalingą nutiesti dujotiekio metrą, antrosios ir trečiosios grupių buitiniams vartotojams. Lyginant su 2021 m., AB „Energijos skirstymo operatorius“ naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainiai mažėja atitinkamai 58,16 proc. ir 43,19 proc. Pagrindinės įkainių pokyčio priežastys: didėjanti gamtinių dujų skirstymo paslaugos kainos viršutinė riba, didėjantis vieno vartotojo gamtinių dujų suvartojimas ir mažėjančios investicijos vienam vartotojui prijungti.

11 lentelė. AB „Energijos skirstymo operatorius“ naujų buitinių vartotojų, suvartojančių daugiau nei 300 m³ dujų per metus, sistemų prijungimo prie gamtinių dujų tinklų įkainių kitimas 2017–2022 m.

Rodiklis	Įkainis, nepriklausantis nuo atstumo, Eur	Įkainis už nutiestą dujotiekio metrą, Eur/m
Prijungimo įkainis 2017 m. sausio 1 d. – 2020 m. balandžio 30 d.	228,12	13,67
Prijungimo įkainis 2020 m. gegužės 1 d. – 2020 gruodžio 31 d.	586,99	27,85
Prijungimo įkainis 2021 m. sausio 1 d. – 2021 m. gruodžio 31 d.	599,34	28,69
Prijungimo įkainis nuo 2022 m. sausio 1 d.	250,74	16,30

Šaltinis – VERT.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies s ir n punktai

Gamtinių dujų saugojimas

Šiuo metu Lietuvoje nėra asmenų vykdančių gamtinių dujų laikymo operatoriaus veiklą. Taip pat, operatoriai neteikia gamtinių dujų laikymo vamzdyne ir kitų papildomų paslaugų. Sistemos naudotojai naudojami Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, esančia Latvijos Respublikoje. Dujų saugyklos pajėgumus Latvijos Respublikoje pagal pateiktas paraiškas paskirsto Latvijos PSO ir saugyklos operatorius JSC „Conexus Baltic Grid“.

2021 m. buvo pakeistos Gamtinių dujų įstatymo (toliau – GDĮ) 47 straipsnio nuostatos, kurios pakeitė gamtinių dujų atsargų kaupimo tvarką – tiekimo įmonės privalo imtis priemonių, kuriomis būtų užtikrintas gamtinių dujų tiekimas pažeidžiamiesiems vartotojams kiekvienu Reglamento (ES) 2017/1938 6 straipsnio 1 dalyje nustatytu atveju. Įgyvendindamos 47 straipsnio 1 dalyje nustatytą reikalavimą, tiekimo įmonės visų pirma turi naudoti gamtinių dujų rinkos priemones, taip pat turi teisę kaupti gamtinių dujų atsargas pažeidžiamiesiems vartotojams, kurios gali būti panaudojamos tik laikantis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytos tvarkos.

- Balansavimas
- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 6 dalies b punktas

Balansavimo režimas vykdomas vadovaujantis 2014 m. kovo 26 d. Komisijos reglamento (ES) Nr. 312/2014, kuriuo nustatomas dujų perdavimo tinklų balansavimo kodeksas (toliau – Perdavimo tinklų balansavimo tinko kodeksas), nuostatomis. Atitinkamai dauguma šio reglamento nuostatų, kurios nėra tiesiogiai taikomos, yra įgyvendinamos pagal PSO¹¹, SSO¹² parengtus ir VERT patvirtintus teisės aktus. Šie teisės aktai nustato informacijos mainų taisykles,

¹¹ Naudojimosi AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklės, suderintos VERT 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. O3E-1782 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e626714068ae11eca9ac839120d251c4>)

AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklės, suderintos Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2021 m. gruodžio 30 d. Nr. O3E-1802 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/223312d0695211eca9ac839120d251c4>).

¹² Naudojimosi AB „Energijos skirstymo operatorius“ gamtinių dujų skirstymo sistema taisyklės, suderintos VERT 2019 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. O3E-792 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ec27e5e011d711ea9d279ea27696ab7b>)

disbalanso mokesčio kainodarą, neutralumo mokesčio nustatymą ir kitus balansavimo režimo aspektus¹³. VERT nuolat atlieka minėto reglamento įgyvendinimo stebėseną.

VERT 2021 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. O3E-1802 „Dėl AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklių derinimo“ suderintos perdavimo sistemos operatoriaus AB „Amber Grid“ parengtos atnaujintos AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklės, kuriose atlikti esminiai pakeitimai:

- Numatyta galimybė perleisti balansavimo atsakomybę kitam sistemos naudotojui;
- Numatytas neutralumo mokesčio apskaičiavimas bei taikymas;
- Vietoj įmonių teikiamų tiekimo grafikų numatyta, kad abi dujų pirkimo–pardavimo sandorio šalys teiks sandorio pranešimus (*angl. trade notification*);
- Numatyta, kad sandorio pranešimai turi būti pateikiami ne vėliau nei likus 30 minučių iki dujų paros pabaigos (nelieka galimybės duomenis tikslinti pasibaigus dujų parai, t. y. nelieka „praėjusios dienos produkto“).

VERT 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. O3E-1783 „Dėl Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2018 m. spalio 5 d. nutarimo Nr. O3E-314 „Dėl Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“ pakeista mokesčio apskaičiavimo tvarka, atsižvelgiant į PSO parengtas ir su VERT suderintas Balansavimo taisykles bei neutralumo mokesčio apskaičiavimą.

- Tarpvalstybiniai klausimai
- Prieiga prie tarpvalstybinės infrastruktūros, įskaitant paskirstymą ir perkrovos valdymą: Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 6 dalies c punktas, 41 straipsnio 9 ir 10 dalys

Pajėgumų paskirstymas ir perkrovų valdymas

Pajėgumų paskirstymas ir perkrovų valdymas vykdomas pagal 2017 m. kovo 16 d. Komisijos reglamentą (ES) 2017/459, kuriuo nustatomas dujų perdavimo sistemų pajėgumų paskirstymo mechanizmų tinklo kodeksas ir panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 984/2013 (toliau – Pajėgumų paskirstymo mechanizmų tinklo kodeksas), ir 2015 m. balandžio 30 d. Komisijos sprendimą (ES) 2015/715, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 715/2009 dėl teisės naudotis gamtinių dujų perdavimo tinklais sąlygų I priedas, reikalavimus. Atitinkamai dauguma šių reglamentų nuostatų, kurios nėra tiesiogiai taikomos, yra įgyvendinamos pagal PSO⁴, SSO⁵ ir SGGT operatoriaus¹⁴ parengtus ir VERT patvirtintus teisės aktus. Šios metodikos aprašo siūlomų produktų savybes, jų užsakymo ir paskirstymo tvarką.

VERT 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. O3E-1787 „Dėl AB „Klaipėdos nafta“ naudojimosi suskystintų gamtinių dujų terminalu taisyklių derinimo“ suderino AB „Klaipėdos nafta“ naudojimosi suskystintų gamtinių dujų terminalu taisykles. Šiuo taisyklių pakeitimu užtikrinama paprastesnė prieiga prie SGD terminalo – visiems rinkos dalyviams, norintiems pasinaudoti SGD

¹³ Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodika, patvirtinta Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2018 m. spalio 5 d. nutarimu Nr. O3E-314 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2fd91460c89811e8bf37fd1541d65f38>)

¹⁴ AB „Klaipėdos nafta“ naudojimosi suskystintų gamtinių dujų terminalu taisyklės, suderintos VERT 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. O3E-1787 (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/280e8b1068af11eca9ac839120d251c4>)

terminalu, parengta vienoda bendroji sutartis, o pajėgumų užsakymas bus atliekamas pasirašant specialiąsias sąlygas prie galiojančios sutarties.

VERT 2021 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. O3E-1782 „Dėl Naudojimosi akcinės bendrovės „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklių derinimo“ suderintos PSO AB „Amber Grid“ parengtos atnaujintos Naudojimosi AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklės, kurios įsigaliojo nuo 2022 m. kovo 1 d. Esminiai pasikeitimai padaryti siekiant užtikrinti, kad teisė naudotis AB „Amber Grid“ valdoma gamtinių dujų perdavimo sistema būtų suteikiama objektyviai ir sąžiningai, nediskriminuojant atskirų sistemos naudotojų, ir atsižvelgiant į tai, kad atsiranda nauja Lietuvos–Lenkijos dujų jungtis – GIPL, taip pat taisyklių nuostatas harmonizuojant su taisyklėmis, taikomomis Latvijos, Estijos bei Suomijos dujų rinkose.

Regioninė kainodara

VERT numatyta pareiga užtikrinti, jog gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainodaros modelis, perdavimo sistemų operatorių ITC kompensavimo tvarka, jeigu ji taikoma, ir dujų perdavimo paslaugų kainos, taikomos regiono mastu, teiktų ekonominę naudą šalies vartotojams. Sprendimą dėl Lietuvos prisijungimo prie regioninės rinkos zonos priims Vyriausybė, įvertinusi Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos ir VERT pateiktas išvadas dėl tokio sprendimo ekonominės naudos šalies vartotojams.

Sprendimas dėl bendros Lietuvos ir FINESTLAT (Suomijos, Estijos ir Latvijos) šalių perdavimo paslaugų kainų zonos sukūrimo bei taikomo ITC mechanizmo) 2021 m. nebuvo priimtas.

2021 m. lapkričio mėn. 4 šalių PSO parengė ir pateikė nacionalinės reguliavimo institucijoms susitarimo projektą dėl regioninės dujų perdavimo sistemos įleidimo tarifo ir tarpusavio kompensavimo mechanizmo (toliau – ITC susitarimas) tarp Suomijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos PSO. Atitinkamų šalių nacionalinės reguliavimo institucijos išnagrinėjo pateiktą ITC susitarimą, tačiau negavo pakankamo pagrindimo iš PSO, kad siūlomas ITC susitarimas užtikrina PSO sąnaudų kompensavimo tvarką taip, kad nebūtų neigiamos įtakos PSO renkamoms pajamoms. Atsižvelgiant į tai, 2022 m. kovo mėnesį nacionalinės reguliavimo institucijos išsiuntė PSO raštą su prašymu patikslinti ITC susitarimą, taip, kad ITC užtikrintų PSO sąnaudų padengimą. 2022 m. kovo mėn. pabaigoje PSO pateikė patikslintą ITC susitarimą, kurį vertina nacionalinės reguliavimo institucijos. Tikimasi, kad bendra Lietuvos ir FINESTLAT perdavimo paslaugų zona galėtų pradėti veikti nuo 2023 m. spalio mėn.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 11 dalis

Skundų ir ginčų nagrinėjimas

2021 m. pokyčių nuo pernai metų ataskaitoje teiktos informacijos nebuvo.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies c punktas

Tarpvalstybiniai susitarimai

Žr. Regioninė kainodara

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies g punktas

PSO investicijų derinimas

VERT 2021 m. atliko Gamtinių dujų, elektros energetikos, suskystintų naftos dujų investicijų vertinimo ir derinimo tvarkos pakeitimus:

- Investicijų projektai skirstomi į kategorijas pagal investicijų projekto tikslą (supaprastinta projektų kategorizacija);
 - Priklausomai nuo kategorijos, kuriai priskiriamas investicijų projektas, numatyta individualiai derinamų investicijų projekto finansinio ir (ar) ekonominio vertinimo tvarka bei kriterijai (aiškiai išdėstyti kriterijai, kuriuos turi atitikti projektas pagal priskiriamą kategoriją);
 - Detalizuota, kokias prielaidas turi įvertinti įmonė, nustatydamą investicijų projekto vertę, planuojamų pajamų ir veiklos sąnaudų pokyčių dydžius;
 - Aprašyta techninio investicijų projekto pagrįstumo vertinimo procedūra;
 - Numatyti nauji investicijų derinimo procesai: projektai, skirti pakeisti reguliuojamosios įmonės eksploatuojamą reguliuojamą ilgalaikį turtą, kuriais perkamos paslaugos iš išorės (OPEX projektai) ir su energetikos inovacijų diegimu susijęs investicijų projektas;
 - Numatyti kriterijai projektams, kuriuos įgyvendinusios įmonės galės gauti papildomą investicijų grąžą.

VERT derina investicijų projektus, susijusius su naujų energetikos objektų statyba, esamų energetikos objektų atstatymu, modernizacija, rekonstrukcija ar veikiančių energetikos objektų plėtra ir kt. Energetikos įstatymas numato pareigą VERT vertinti investicijų pagrįstumą. Jeigu investicijos nėra suderintos su VERT, jos negali būti pripažintos pagrįstomis ir nėra įskaičiuojamos į reguliuojamų paslaugų kainas. Taip pat VERT derina ir vertina PSO ir SSO parengtus dešimties metų plėtros planus.

VERT 2021 m. lapkričio mėnesį suderino AB „Amber Grid“ bendrai sąrašu derinamas investicijas, kurių vertė yra ne daugiau kaip 5,420 mln. Eur. Bendrovė, įvertinusi diagnostikos rezultatus, skyrė lėšas atskirų magistralinių dujotiekių atkarpų atnaujinimui, siekiant užtikrinti patikimą ir saugų dujų perdavimo sistemos veikimą. Taip pat bus pakeisti tam tikri dujų sistemos priklausiniai, įsigytas reikalingas turtas, atnaujintos dujų skirstymo stotys, investuojama į reikalingą įrangą Batniavos, Butrimonių, Lekėčių, Nemenčinės, Pravienos, Šakių, Šalčininkų, Vandžiolgos, Visagino, Zapyškio, Pakruojo, Pajiešmenų miestuose ir miesteliuose. Taip pat investuojama į programinę įrangą, skirtą perdavimo sistemos operatoriaus ir sistemos naudotojų efektyviam dujų srautų valdymui ir interaktyviam keitimuisi informacija užtikrinti. Šia investicija padidinamas gamtinių dujų perdavimo sistemos informacijos suteikimo operatyvumą ir patikimumą klientams bei tarptautinėms institucijoms.

- Tinklo kodeksų ir gairių įgyvendinimas
- Pajėgumų paskirstymo mechanizmų tinklo kodeksas
- Perdavimo tinklų balansavimo kodeksas
- Sistemų sąveikos ir duomenų mainų tinklų kodeksas

Esminių pasikeitimų, susijusių su 2015 m. balandžio 30 d. Komisijos reglamento (ES) 2015/703, kuriuo nustatomas sistemų sąveikos ir duomenų mainų tinklo kodeksas, įgyvendinimo tobulinimu, 2021 m. nebuvo. Kitų temų klausimais esminiai pakeitimai pateikti šiuose skyriuose – „Prieiga prie tarpvalstybinės infrastruktūros, įskaitant paskirstymą ir perkrovos valdymą“ ir „Balansavimas“.

- Tarifų tinklo kodeksas

VERT, atsižvelgdama į tai, kad nuo 2022 m. pradės veikti GIPL, 2020 m. gruodžio 16 d. paskelbė viešajai konsultacijai antrąjį dokumentą (pirmasis viešajai konsultacijai teiktas dokumentas skelbtas 2019 metais¹⁵) dėl PSO teikiamų paslaugų kainų nustatymo metodikos likusiam dujų perdavimo kainų reguliavimo periodui (2022–2023 m.). Konsultacija vyko vadovaujantis Tarifų tinklo kodekso 26 straipsniu (periodinė konsultacija, apimanti referencinės kainos metodiką, tarifus ir jų išvedimą ir privaloma bent kartą per 5 metus) bei 28 straipsniu (konsultacijos dėl nuolaidų, daugiklių ir sezoninių koeficientų).

PSO leidžiamųjų pajamų lygmens nustatymas ir ankstesnių metų leistinų pajamų ir kitų rodiklių nuokrypių įvertinimas (reguliavimo sąskaitos tvarkymas) nebuvo šios konsultacijos dalis ir jie bus nustatyti vadovaujantis Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodika.

Numatoma, kad 2022–2023 metais konkrečių kainų taikymo laikotarpis išliks toks pats kaip ir 2019 metais ir sutaps su kalendoriniais metais. Nustatytas kainų reguliavimo periodas yra 5 metai, dabartinis kainų reguliavimo periodas yra 2019–2023 m.

Konsultacija apėmė tik metodines nuostatas likusiam dabartinio reguliavimo periodo laikotarpiui, t. y. 2022 m. ir 2023 m. tarifų metams. Pagal metodiką apskaičiuotos perdavimo paslaugų kainos (įskaitant perdavimo paslaugų kainas esant naujai jungčiai su Lenkija (naujasis tarpvalstybinis sujungimo taškas vadinamas Santaka), jų prognozės ir, atitinkamai, pridedami kainų skaičiavimai buvo parengti vadovaujantis preliminariais duomenimis..

Atsižvelgiant į ACER 2019 m. liepos 4 d. paskelbtame dokumente „Agency Report – Analysis of the Consultation Document on the Gas Transmission Tariff Structure for Lithuania“¹⁶ išreikštą nuomonę, viešosios konsultacijos dokumente buvo siūlomi metodiniai pakeitimai 2022-2023 metams:

- VERT patvirtintas PSO leidžiamų pajamų lygis visa apimtimi priskiriamas perdavimo paslaugai. Dujų tinklų vienetų/atšakų, kuriomis dujos perduodamos išskirtinai Lietuvos vartotojų poreikiams tenkinti, sąnaudos yra identifikuojamos ir tiesiogiai, pagal taikomą referencinių kainų metodiką, priskiriamos atitinkamam vidaus išleidimo taškui: atspindint tikruosius perdavimo kaštus, užtikrinant kryžminio subsidijavimo nebuvimą tarp vidaus išleidimo ir tarpvalstybinių taškų. Šis metodinis pakeitimas neturi tiesioginės įtakos galutinėms perdavimo kainoms;

- pajamų, surenkamų, taikant kainą už kiekį, dydis mažinamas nuo ~ 23 proc. iki 10 proc. nuo viso leidžiamo pajamų lygio, o kaina už perduotą dujų kiekio vienetą yra vienoda visuose išleidimo taškuose (atspindint išlaidų, kurias tiesiogiai lemia perduodamų dujų apimtys, t. y. kintamų išlaidų, dydį), taip užtikrinant atitiktį Tarifų tinklo kodekso 4 skyriaus 3 daliai. Šis metodinis pakeitimas turi tiesioginę įtaką perdavimo kainoms – t. y. mažinama kaina už perduodamą kiekį ir ji suvienodinama visuose perdavimo sistemos išleidimo taškuose ir didinamos vartojimo pajėgumų ir užsakomųjų pajėgumų kainos;

- Siekiant atspindėti susijusias perdavimo sąnaudas bei užtikrinti kryžminio subsidijavimo nebuvimą tarp Lietuvos vidaus vartotojų, remiantis reikšmingumo kriterijumi nustatomi du Lietuvos vidiniai išleidimo taškai:

- vidinis išleidimo taškas – Achema (Achema)
- vidinis išleidimo taškas (kiti Lietuvos PSO sistemos naudotojai).

¹⁵<https://www.vert.lt/en/Pages/PublicConsultationontariffmethodologyandindicative20202023tariffsofLithuanianTSOimplementationoftheNetwor.aspx>

¹⁶ Agency Report - Analysis of the Consultation Document on the Gas Transmission Tariff Structure for Lithuania, http://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Publication/Agency%20report%20-%20analysis%20of%20the%20consultation%20document%20for%20Lithuania.pdf

Šis metodinis pakeitimas tiesiogiai nelemia galutinių kainų pokyčio, o leidžia išlaikyti šiuo metu vieninteliame Lietuvos išleidimo taške taikomo diferencijavimo tarp sistemos naudotojų, per metus per vidinį išleidimo tašką į vieną gamtinių dujų pristatymo vietą transportuojančių iki 10,4 TWh ir virš 10,4 TWh atitinkantį dujų kiekį, tęstinumą.

Visos minėtos priemonės leidžia įvykdyti Tarifų tinklo kodekso 13 straipsnyje nustatytus reikalavimus: išlaidų atspindėjimo, skaidrumo, nediskriminavimo, kryžminio subsidijavimo išvengimo ir veiksmingos dujų prekybos bei konkurencijos skatinimo.

Nustatant trumpalaikių pajėgumų produktų kainas, taikomi daugikliai įleidimo taškuose yra mažesni už Tarifų tinklo kodekso 13 straipsnyje nustatytas maksimalias ribas, tačiau tapatūs daugikliams, taikomiems FINESTLAT. 2022 metais siūloma išlaikyti daugiklius įleidimo taškuose (įskaitant ir naują Santakos (GIPL) tašką) tame pačiame lygyje, kuris buvo nustatytas 2021 m. tarifų metams.

Kiemėnų ir Santakos išleidimo taškuose sezoniniai koeficientai netaikomi, nes šiuose taškuose nėra pasikartojančio ir stipriai išreikšto srautų sezoniškumo. Taigi, Kiemėnų ir Santakos išleidimo taške bus taikomi to paties lygio, kaip ir įleidimo taškuose, daugikliai. Lietuvos vidiniuose ir Šakių išleidimo taškuose taikomi sezoniniai koeficientai (nuo 2022 metų taikomi bendri sezoniniai faktoriai atsižvelgus į tai, kad šiuose taškuose būdinga panaši dujų vartojimo tendencija, t. y. šie taškai pasižymi panašiu sezoniškumu) kartu su daugikliais. Vadovaujantis Tarifų tinklo kodekso 2 straipsnio 1 punktu, daugikliai kituose nei tarpvalstybiniuose taškuose yra neribojami, tačiau Lietuvos vidiniuose ir Šakių išleidimo taškuose maksimaliai (pagal Tarifų tinklo kodekso 15 straipsnio nuostatas) taikomi sezoniniai faktoriai ir daugikliai atspindint sezoniškumą šiuose taškuose.

Po viešosios konsultacijos, įvertinus konsultacijos metu gautas pastabas, pasiūlymus ir ACER rekomendacijas bei galutinį VERT nustatytą leidžiamų pajamų 2022 m. ir 2023 m. dydį, VERT patvirtino perdavimo paslaugų kainas, taikomas nuo 2022 m. sausio 1 d. (žr. skiltį „Tinklo ir SGD tarifai prisijungimui ir prieigai“).

12 lentelė. Pagrindiniai gamtinių dujų tinklo techniniai rodikliai

Rodikliai	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.
Šalies maksimalus vartojimas (TWh/parą)	0,355	0,355	0,405	0,405	0,405	0,405
Dujotiekių įleidimo taškų pajėgumai (TWh/metus)	187,2	187,2	187,2	187,2	187,2	187,6
Dujotiekių išleidimo taškų pajėgumai (TWh/metus)	64,53	64,53	66,35	66,36	66,36	66,36
Maksimalūs išdujinimo techniniai pajėgumai, m ³ /dieną	10244300	10244300	10244300	10244300	10244300	10244300
Bendras SGD talpų tūris, m ³	170000	170000	170000	170000	170000	170000
PSO skaičius	1	1	1	1	1	1
PSO tinklas (km)	2115	2115	2115	2113	2113	2285
SSO skaičius	5	5	5	4	5	5
SSO tinklas (km)	8533	8906	9091	9602	9820	9986

Šaltinis – VERT.

4.2. Konkurencijos skatinimas ir rinkos funkcionavimas

4.2.1. Didmeninė rinka

Didmeninės rinkos dalyviai ir struktūra

2021 m. didmeninėje gamtinių dujų rinkoje parduota ir (ar) suvartota 23 846 GWh gamtinių dujų, t. y. 1,92 proc. daugiau nei 2020 m., kai buvo parduota ir (ar) suvartota 23 397 GWh gamtinių dujų.

13 lentelė. *Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2014–2021 m., GWh*

Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.
Pagal dvišales sutartis Lietuvoje	21548	23711	18329	18856	17463	18831	19710	19 526
Biržoje*	1134	652	299	376	943	2711	3687	4 320
Iš viso	22682	24363	18628	19232	18406	21542	23397	23 846
Pokytis, palyginti su 2020 m., GWh	715	-966	4769	4165	4991	1855	449	
Pokytis, palyginti su 2020 m., proc.	3,15	-3,97	25,60	21,66	27,12	8,61	1,92	

* Vertinami tie gamtinių dujų biržos sandoriai, kai pirkejo prekybos aikštelė yra Lietuvoje.

Šaltinis – VERT.

- Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra
- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies i punktas

Vadovaudamasi GDJ nuostatomis VERT nuolat stebi ir kontroliuoja, kaip gamtinių dujų sektoriuje veikiantys ūkio subjektai laikosi GDJ ir kituose teisės aktuose nustatytų skaidrumo, nediskriminavimo ir konkurencijos gamtinių dujų sektoriuje, licencijuojamos ar leidimais reguliuojamos veiklos sąlygų ir reikalavimų, kaip saugomos ir ginamos vartotojų teisės ir teisėti interesai, įskaitant vartotojams teikiamos informacijos patikimumą. Ūkio subjektai, veikiantys didmeninėje gamtinių dujų rinkoje, privalo skelbti atskiruose teisės aktuose numatytą informaciją viešai. VERT, vadovaudamasi patvirtintu viešai skelbtinos informacijos aprašu, VERT interneto svetainėje skelbia gamtinių dujų sektoriaus ūkio subjektų viešai skelbiamos informacijos sąrašą¹⁷ (toliau – Sąrašas). Taip pat VERT, vadovaudamasi minėtu aprašu, kiekvienais metais tikrina, kaip ūkio subjektai skelbia Sąraše nurodytą informaciją viešai. Nustačiusi viešai skelbiamos informacijos trūkumus, VERT rengia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams. Vadovaujantis Energetikos įstatymo nuostatomis šios rekomendacijos skelbiamos ne rečiau kaip kartą per 5 metus ir teikiamos Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybai.

Siekdama atlikti rinkos stebėseną VERT, vadovaudamasi VERT patvirtintomis Energetikos, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo įmonių informacijos teikimo taisyklėmis, renka informaciją iš reguliuojamų ūkio subjektų. Ūkio subjektų

¹⁷<https://www.regula.lt/dujos/Puslapiai/gamtiniu-duju-sektoriaus-ukio-subjektu-viesai-skelbiamos-informacijos-sarasas-.aspx>

pateiktos informacijos pagrindu, siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą bei užtikrinti, kad rinkos dalyviai disponuotų patikima informacija, VERT reguliariai rengia pusmetines gamtinių dujų rinkos stebėsenos ataskaitas, metines plėtros apžvalgas ir jas skelbia VERT interneto svetainėje.

VERT pagal REMIT ir toliau vykdė užduotis, susijusias su bendra gamtinių dujų ir elektros energijos rinkos stebėseną. Plačiau informacija apie REMIT stebėseną pateikta šios ataskaitos Elektros sektoriaus apžvalgoje.

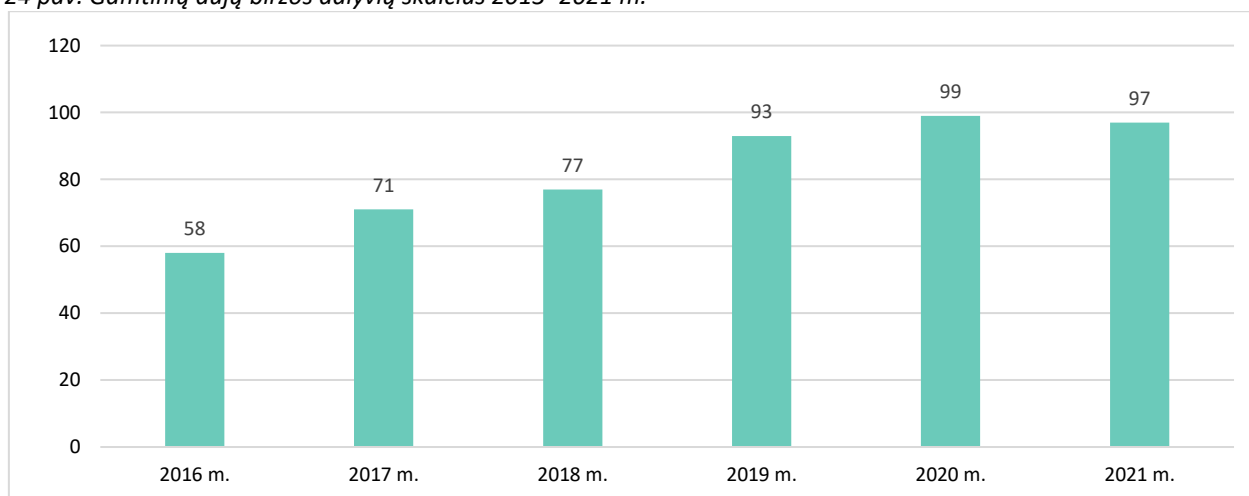
VERT, siekdama sudaryti prielaidas susiformuoti veiksmingai konkurencijai gamtinių dujų rinkose bei užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka gamtinių dujų rinkose, vadovaudamasi Rinkų tyrimo taisyklėmis, atlieka rinkos tyrimus. Atitinkamai, VERT savo interneto svetainėje nuolat skelbia ir atnaujiną rinkų tyrimų ataskaitas, išskyrus informaciją, kuri laikoma konfidencialia, ir galutinius sprendimus dėl rinkos tyrimo rezultatų ar jų dalis be konfidencialios informacijos. Pažymėta, kad 2021 metais nebuvo atliktų rinkos tyrimų.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies j punktas

Prekyba gamtinių dujų biržose

2021 m. pabaigoje UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje buvo registruoti 97 biržos dalyviai, iš kurių 52 aktyvūs.

24 pav. Gamtinių dujų biržos dalyvių skaičius 2013–2021 m.

Šaltinis – VERT.

2020 m. sausio 1 d. Lietuvos, Latvijos ir Estijos rinkose veikianti regioninė dujų birža UAB „GET Baltic“ sėkmingai pradėjo veiklą Suomijoje, tapdama vieninga regionine prekybos platforma Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkoms. UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje 2021 m. buvo suprekiauta 7 956 662 MWh gamtinių dujų. Palyginti su 2020 m. laikotarpiu, UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje parduotas gamtinių dujų kiekis 9,43 proc. didesnis.

Vidutinė gamtinių dujų kaina UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje 2021 m. buvo 40,21 Eur/MWh, arba 228,92 proc. didesnė nei 2020 m. (12,22 Eur/MWh). 2021 m. prekybos apyvarta biržoje sudarė 319,9 mln. Eur ir buvo 263,17 proc. didesnė nei 2020 m.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies k ir l punktai

VERT gamtinių dujų tiekimo saugumo užtikrinimo srityje prižiūri pagrindines gamtinių dujų tiekimo sutarčių sąlygas dėl gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo tarp gamtinių dujų tiekimo įmonių ir vartotojų. Tuo tikslu tiekimo įmonės kasmet VERT teikia informaciją apie pagrindines sudarytų gamtinių dujų tiekimo sutarčių sąlygas ir turi teisę pareikalauti, kad gamtinių dujų įmonės patikslintų sutartis, kad šios atitiktų GDJ ir kitų teisės aktų nustatytus reikalavimus. Jeigu gamtinių dujų įmonė neįvykdo šio reikalavimo, VERT, gindama viešąjį interesą, turi teisę kreiptis į teismą dėl sutarties pakeitimo. 2021 m. konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos nebuvo nustatyta.

14 lentelė. Gamtinių dujų didmeninės rinkos rodikliai 2016-2021 m.

	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.
Gamtinių dujų gamyba	-	-	-	-	-	-
Aktyvių didmeninės rinkos dalyvių skaičius	9	8	11	9	12	14
Biodujų dalis gamtinių dujų tinkle	-	-	-	-	-	-
Gamtinių dujų paklausa, GWh*	18,628	19,232	18,406	21,542	23,397	23,846
Energijos gamintojų dujų paklausa	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Importas, GWh	24,222	27,374	23,639	28,402	30,487	24,290
Transportuota perdavimo tinklais į kitas ES šalis, GWh	368	2,599	2,308	5,990	7,960	1,890
Pagrindinis importo šaltinis ir dalis, proc.	Dujotiekis (60,32)	SGDT (54,84)	Dujotiekis (64,68)	SGDT (65,32)	SGDT (65,30)	SGDT (67,26)
Gamtinių dujų tiekimo šaltinių skaičius	2	2	2	2	2	2
Trijų didžiausių didmenininkų rinkos dalis, proc.	31,40	22,14	24,30	24,09	30,37	32,29
Suprekiatas gamtinių dujų kiekis momentinėje (<i>spot</i>) gamtinių dujų rinkoje, GWh	299	442	1 084	2 438	6 641	7 956
Suprekiatas gamtinių dujų kiekis ateities sandorių gamtinių dujų rinkoje, GWh	-	-	-	420	565	14
Iš viso suprekiauta gamtinių dujų biržoje, GWh	299	442	1 084	2 858	7 206	7 957
Vidutinė momentinė (<i>spot</i>) gamtinių dujų kaina, Eur/MWh	18,07	17,47	22,87	18,42	12,05	41,43

*pagal dvišales sutartis ir gamtinių dujų biržos sandoriai, kai pirkėjo prekybos aikštelė yra Lietuvoje.

Šaltinis – VERT.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies u punktas

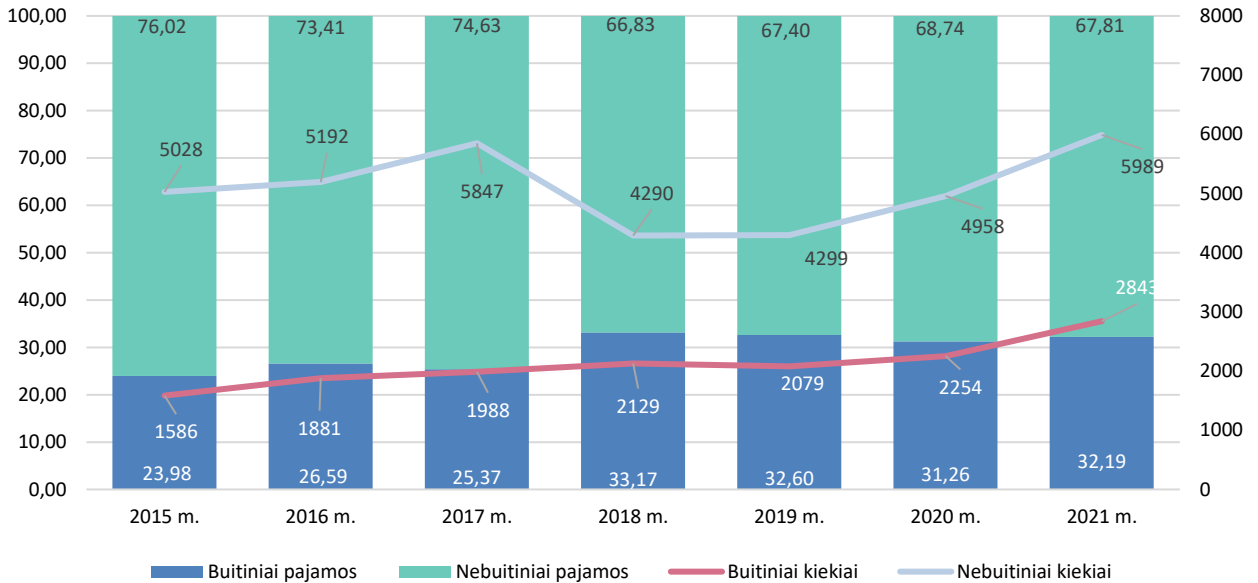
Esminių pasikeitimų, susijusių su keitimosi duomenimis procesų suderinimo tobulinimu svarbiausiems rinkos procesams regioniniu lygmeniu, 2021 m. nebuvo. Papildomai žiūrėkite skyrių „Tarpvalstybiniai klausimai“.

4.2.2. Mažmeninė rinka

- Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygio bei efektyvumo priežiūra

Gamtinių dujų mažmeninės rinkos statistika pateikiama, vertinant gamtinių dujų tiekimo įmones, rinkos dalyvius (fizinius ar juridinius asmenis), kurie sudaro gamtinių dujų tiekimo sutartis su galutiniais vartotojais¹⁸.

25 pav. Rinkos struktūra pagal nupirktus gamtinių dujų kiekius 2015–2021 m., GWh ir proc.

Šaltinis – VERT.

2021 m. Lietuvoje buvo 617,7 tūkst. gamtinių dujų vartotojų, iš kurių – 609,6 tūkst. buitiniai ir 8,1 tūkst. – nebutiniai. 2020 m. buvo 602,9 tūkst. buitinių ir 7,5 tūkst. – nebutinių vartotojų.

Buitiniai vartotojai, kurie pagal vartotojų skaičių užima 98,68 proc. visos mažmeninės vartotojų rinkos, suvartojo tik 27,77 proc. gamtinių dujų, kurios buvo patiektos mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje. Nebutiniai vartotojai nupirko 72,23 proc. mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje patiekto gamtinių dujų kiekio, nors jų, kaip vartotojų, skaičius, palyginti su buitinių vartotojų skaičiumi, buvo labai mažas – tik 1,32 proc.

Buitinių vartotojų segmentas

2021 m. mažmeninėje rinkoje dujas buitiniams vartotojams tiekė 4 įmonės. 2021 m. buitiniai vartotojai suvartojo 2 843 GWh gamtinių dujų (26,1 proc. daugiau nei 2020 m.). Buitiniai vartotojai už gamtines dujas sumokėjo 57,788 mln. Eur (23,3 proc. daugiau nei 2020 m.). Pajamų didėjimą lėmė padidėjęs gamtinių dujų suvartojimas. UAB „Ignitis“ ir toliau išlieka pagrindinis gamtinių dujų tiekėjas buitiniams vartotojams: 2021 m. šios įmonės užimama rinkos dalis sudarė 99,81 proc. visų pardavimų buitiniams vartotojams.

Tarifai buitiniams vartotojams

¹⁸ Išskyrus gamtinių dujų tiekimo sutartis galutiniais vartotojams, kurių gamtinių dujų vartojimo pajėgumas didesnis už REMIT 2 straipsnio 1 dalies 5 punkto antroje pastraipoje nustatytą ribą (600 GWh)

Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams perskaičiuojami du kartus per metus. Gamtinių dujų tarifas buitiniams vartotojams susideda iš pastoviosios dalies, kuri mokama kas mėnesį, nepriklausomai nuo suvartojamų gamtinių dujų kiekio, ir kintamosios dalies – mokama už suvartojamą gamtinių dujų kiekį. Metų viduryje perskaičiuojama tik kintamoji tarifo dalis. Į gamtinių dujų tarifą buitiniams vartotojams įskaičiuojama:

- prognozuojama gamtinių dujų kaina;
- tiekimo paslaugos kaina;
- tiekimo saugumo kainą;
- perdavimo kaina (įvertinus ir Saugumo dedamąją);
- skirstymo kaina;
- skirtumas tarp ankstesnio tarifų galiojimo laikotarpio prognozuotų ir faktinių gamtinių dujų (produkto) kainų.

2021 m. lapkritį VERT atliko Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos pakeitimus, kuriais:

- Įtraukta nauja nuostata, apibrėžianti faktinę įmonės skolinto kapitalo kainą ir numatanti, jog tai svertinė įmonės turimų tikslinių ilgalaikių paskolų, skirtų finansuoti reguliuojamas veiklas, palūkanų norma. Jeigu įmonė neturi sudariusi tokių tikslinių ilgalaikių paskolų, tokiu atveju naudojama svertinė visų įmonės turimų ilgalaikių paskolų palūkanų norma.

- Numatyta, jog įmonės siūlymu, skaičiuojant gamtinių dujų tarifus, gali būti vertinama sumažinta prognozuojama gamtinių dujų įsigijimo (produkto) kaina.

- Numatyta, kad VERT gali priimti sprendimą dėl prognozuojamos gamtinių dujų (produkto) kainos mažinimo ir dėl faktiškai negautų ar viršytų įmonės numatytų pajamų dėl į tarifą įtrauktos bei faktinės gamtinių dujų (produkto) kainos skirtumo išdėstymo per ne ilgesnį kaip 5 metų laikotarpį. VERT priėmus sprendimą dėl prognozuojamos gamtinių dujų (produkto) kainos mažinimo, skirtumas, susidaręs tarp to laikotarpio sumažintos prognozuotos ir faktinės gamtinių dujų (produkto) kainos, išdėstomas per VERT nustatytą laikotarpį ir įvertinamas nustatant papildomą dedamąją prie gamtinių dujų skirstymo paslaugos kainos, taikomos buitiniams vartotojams.

- Šie pakeitimai padėjo amortizuoti gamtinių dujų produkto kainų augimą tarifuose gamtinių dujų buitiniams vartotojams.

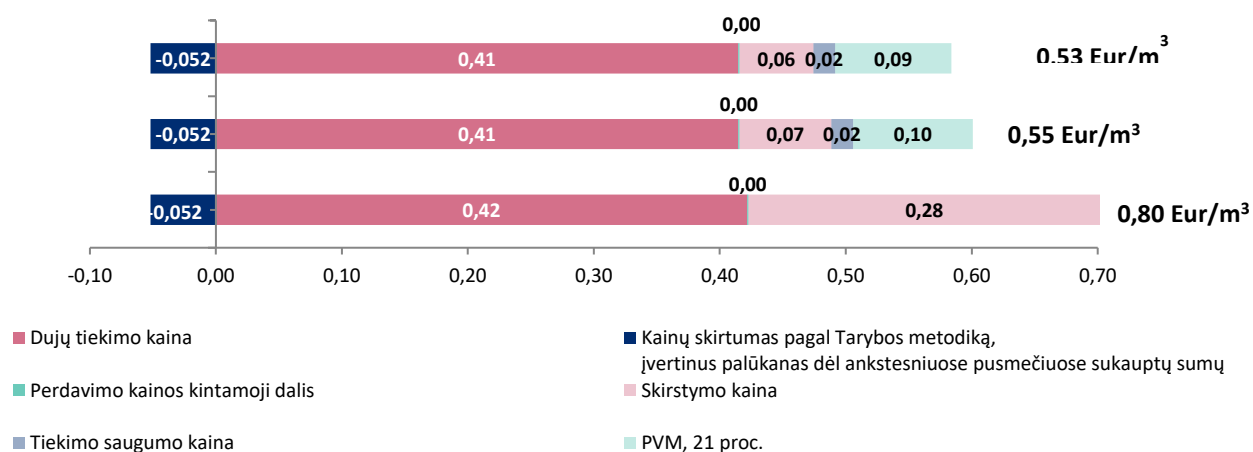
2022 m. I pusmetyje, palyginus su 2021 m. II pusmečiu, visų tiekėjų pastovioji tarifo dalis (mokama nepriklausomai nuo suvartoto gamtinių dujų kiekio) nesikeitė. Kintamoji tarifo dalis (už 1 m³) keitėsi dėl išaugusios gamtinių dujų importo kainos.

15 lentelė. *Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams (Eur su PVM/m³)*

Įmonė	Grupė	2021 m. I pusm.		2021 II pusm.		2022 m. I pusm.		Pokytis, Eur	
		Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis	Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis	Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis	Pastovioji tarifo dalis	Kintamoji tarifo dalis
UAB „Ignitis“	I gr.	0,56	0,50	0,56	0,63	0,56	0,80	0,00	0,17
	II gr.	3,99	0,28	3,99	0,41	3,99	0,55	0,00	0,14
	III gr.	3,99	0,26	3,99	0,39	3,99	0,53	0,00	0,14
UAB „Gren Lietuva“	II gr.	3,94	0,39	3,94	0,55	3,94	0,89	0,00	0,34
AB agrofirma „Josvainiai“	I gr.	0,63	0,29	0,63	0,40	0,63	0,85	0,00	0,45
	II gr.	3,99	0,20	3,99	0,32	3,99	0,75	0,00	0,43
UAB „Intergas“	I gr.	1,45	0,32	1,45	0,49	1,45	0,61	0,00	0,12
	II gr.	1,45	0,27	1,45	0,44	1,45	0,56	0,00	0,12

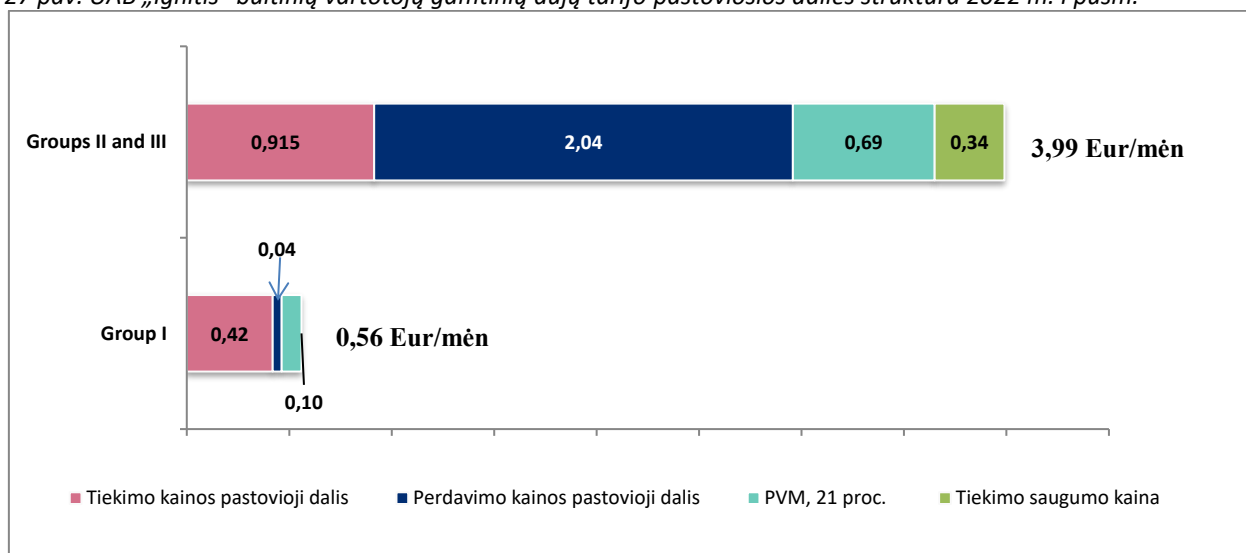
Šaltinis – VERT.

26 pav. UAB „Ignitis“ buitinių vartotojų gamtinių dujų tarifo kintamosios dalies struktūra 2022 m. I pusm.

Šaltinis – VERT.

27 pav. UAB „Ignitis“ buitinių vartotojų gamtinių dujų tarifo pastoviosios dalies struktūra 2022 m. I pusm.

Šaltinis – VERT.

Pastovus mokestis per mėnesį mokamas dujų sistemos funkcionalumui palaikyti bei galiai (pralaidumo užsitikrinimui) magistraliniuose dujotiekiuose rezervuoti, užtikrinant, kad kiekvienas vartotojas bet kuriuo momentu galėtų gauti kokybišką paslaugą. Taip pat į pastovų mokestį yra įskaičiuotos apskaitos, sutarčių sudarymo (tiekimo kaina) išlaidos.

Konkurencija ir rinka: mažmeninė rinka

16 lentelė. Mažmeninės rinkos rodikliai (buitiniai vartotojai)

Mažmeninės rinkos rodikliai (buitiniai)	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.
Gamtinių dujų suvartojimas, GWh	1 879	1 986	2 127	2 079	2 254	2 843
Vartotojų skaičius	566 200	575 314	587 570	595 253	602 978	609 740
Registruotų tiekėjų skaičius	4	4	4	4	4	4
Aktyvių tiekėjų skaičius	4	4	4	4	4	4
Rinkos dalis trijų didžiausių tiekėjų pagal matavimo priemonių skaičių	99,96	100,0	100,0	99,98	99,84	99,98

Tiekėjų, užimančių daugiau kaip 5 proc. rinkos dalies, skaičius	1	1	1	1	1	1
Tiekėjų, turinčių daugiau kaip 5 proc. rinkos vartotojų, skaičius	1	1	1	1	1	1
<i>Pakeitusių tiekėjų vartotojų dalis (paskirstytą dujų kiekį), proc.</i>		0,09	0	0	0	0
<i>Pakeitusių tiekėjų vartotojų dalis (pagal matavimo priemonių skaičių), proc.</i>		0,46	0	0	0	0
Teisės aktuose numatyta tiekėjo keitimo trukmė	3 sav.	3 sav.	3 sav.	3 sav.	3 sav.	3 sav.
Vidutinė tiekėjo keitimo trukmė	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Vartotojų atsiskaitančių pagal reguliuojamą tarifą skaičius	566 200	575 314	587 570	595 253	602 978	609 740
HHI pagal pardavimus	9 972	9 981	9 979	9 978	9 968	9 962
HHI pagal matavimo priemonių skaičių	9 899	9 992	9 992	9 991	9 991	9 988
Atjungimų skaičius dėl neapmokėtų sąskaitų	0	0	0	3	0	12
Vidutinė kaina vartotojo per metus suvartojančio 9000 kWh, Eur/metus	353	383	379	442	289	393

Šaltinis – VERT.

17 lentelė. Mažmeninės rinkos rodikliai (nebutiniai vartotojai)

Mažmeninės rinkos rodikliai (nebutiniai)	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.
Gamtinių dujų suvartojimas, GWh	5 192	5 847	4 290	4 299	4 958	5 989
Vartotojų skaičius	6 959	7 168	7 380	7 732	7 458	8 150
Registruotų tiekėjų skaičius		40	33	23	30	36
Aktyvių tiekėjų skaičius		16	15	16	20	15
Rinkos dalis trijų didžiausių tiekėjų pagal matavimo priemonių skaičių	98,37	99,33	92,41	94,94	93,20	85,04
Tiekėjų, užimančių daugiau kaip 5 proc. rinkos dalies, skaičius	2	2	2	3	2	5
Tiekėjų, turinčių daugiau kaip 5 proc. rinkos vartotojų, skaičius	1	1	1	1	1	1
<i>Pakeitusių tiekėjų vartotojų dalis (paskirstytą dujų kiekį), proc.</i>		0,22	6,76	10,68	16,80	24,67
<i>Pakeitusių tiekėjų vartotojų dalis (pagal matavimo priemonių skaičių), proc.</i>		0,43	1,96	1,96	3,80	7,47
Teisės aktuose numatyta tiekėjo keitimo trukmė	3 sav.	3 sav.	3 sav.	3 sav.	3 sav.	3 sav.
Vidutinė tiekėjo keitimo trukmė	-	-	-	-	-	-
Vartotojų atsiskaitančių pagal reguliuojamą tarifą skaičius	0	0	0	0	0	0
HHI pagal pardavimus	7 004	6 958	6 752	5 897	3 704	3 338
HHI pagal matavimo priemonių skaičių	9 634	9 666	9 480	9 183	8 150	7 885

Šaltinis – VERT.

Mažmeninės gamtinių dujų rinkos priežiūra, Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies i, j, k, l ir u punktai

VERT atlieka reguliuojamų gamtinių dujų įmonių planinius patikrinimus, siekdama nustatyti, kaip įmonės laikosi nustatytų sąnaudų ir kainų lygio. 2021 m. VERT gamtinių dujų įmonių planinių reguliuojamos veiklos patikrinimų neatliko.

- Vartotojų apsauga ir ginčų sprendimas
- Priedo I laikymasis (Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies o punktas)

VERT, vadovaudamasi Energetikos įstatymo 4 straipsnio 3 dalimi, atlikdama energetikos veiklos reguliavimo, priežiūros ir kontrolės funkcijas, pagal kompetenciją užtikrina valstybės politikos vartotojų teisių apsaugos srityje įgyvendinimą energetikos sektoriuje. Vartotojų apsaugos priemonės yra numatytos GDĮ 57 straipsnyje. 2021 m. pakeitimų nebuvo.

- Prieigos prie vartotojų duomenų užtikrinimas (Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 1 dalies q punktas, Priedo I h punktas)

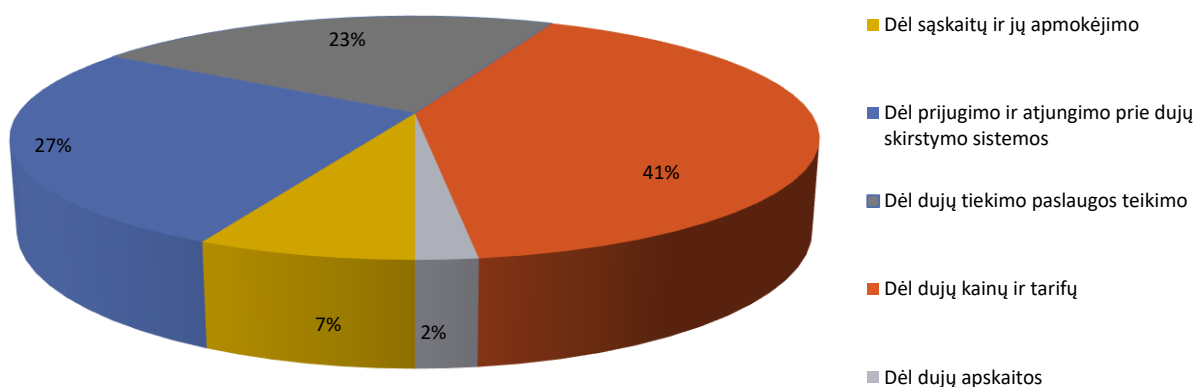
2021 m. vartotojų duomenų prieigos sąlygos iš esmės nesikeitė. Vadovaujantis teisiniu reglamentavimu, gamtinių dujų vartotojams privalo būti sudarytos tinkamos ir pakankamos sąlygos prieigai prie informacijos ir duomenų apie faktinį energijos suvartojimą, mokėjimus už jiems patiektą energijos kiekį ir (ar) su energijos tiekimu susijusias paslaugas. Tinkamomis ir pakankamomis prieigos priemonėmis laikoma sąskaitos pateikimas vartotojui arba elektroninė prieiga prie vartotojo mokėjimo duomenų ar kitos pagrįstos priemonės. Dujų vartotojai gauna paslaugas ir aptarnavimą vienoje vietoje bei toje pačioje savitarnos svetainėje www.e.ignitis.lt/.

- Direktyvos 2009/73/EB 41 straipsnio 11 dalis, 4 dalies e punktas

2021 m., kaip ir 2020 m., galiojo ta pati skundų teikimo ir nagrinėjimo tvarka, pakeitimų nebuvo.

2021 m. VERT gavo ir išnagrinėjo 97 kreipimusis. Gautų kreipimųsi pasiskirstymas pagal kreipimosi pobūdį pateiktas paveiksle žemiau.

28 pav. 2021 m. gautų kreipimųsi dujų sektoriuje pasiskirstymas (proc.) pagal kreipimosi pobūdį

Šaltinis – VERT.

18 lentelė. Vartotojų apsaugos rodikliai

Vartotojų rodikliai	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.
Buitinių vartotojų skaičius	575314	587570	595253	602978	609749
Vartotojų, kuriems teikiamas garantinis tiekimas, skaičius	2683	17	15	0	0
Kalendorinių dienų skaičius tarp įspėjimo susimokėti sąskaitą ir atjungimo numatytas teisės aktuose	15	15	15	15	15
Atjungtų vartotojų dėl neapmokėtų sąskaitų skaičius	0	0	3	10	12
Vartotojų, patiriančių energijos nepriteklių, skaičius	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Vartotojų, atsiskaitančių pagal socialinį tarifą, skaičius	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A

Šaltinis – VERT

4.3. Tiekimo saugumas

- 41 straipsnio 1 dalies t punktas

VERT nėra atsakinga už būtinųjų laikinų apsaugos priemonių, reikalingų staiga įvykus energijos rinkos krizei ar iškilus grėsmei asmenų fizinei saugai ar saugumui, arba aparatūros ar įrenginių arba sistemos vientisumo saugumui, nustatymą ar jų įgyvendinimą.

- 41 straipsnio 1 dalies h punktas

Paslaugų kokybė

GDJ numato pareigą VERT nustatyti gamtinių dujų įmonių paslaugų kokybės, įskaitant patikimumo, rodiklius ir jų įvertinimo tvarką.

2021 m. VERT pakeitė Gamtinių dujų įmonių teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašą. Pakeisti gamtinių dujų įmonių teikiamų paslaugų kokybės rodiklių skaičiavimo ir jų minimalių lygių nustatymo principai bei sumažinta administracinė našta gamtinių dujų tiekimo įmonėms atsisakant dalies jų teikiamų ataskaitų. Pagal VERT patvirtintą Gamtinių dujų teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašą, minimalūs kokybės lygiai kiekvienai dujų įmonei nustatomi individualiai konkrečiam kainų reguliavimo periodui.

Pagrindiniai nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo kokybės rodikliai:

- vidutinė nutraukimų trukmė vienam vartotojui (SAIDI);
- vidutinis nutraukimų skaičius, tenkantis vienam sistemos vartotojui (SAIFI) per ataskaitinį laikotarpį.

SAIDI ir SAIFI rodikliai diferencijuojami pagal nutraukimo priežastis.

VERT 2021 m. spalio mėn. konstatavo, kad AB „Amber Grid“, UAB „Intergas“, UAB „Gren Lietuva“, AB agrofirma „Josvainiai“ ir UAB „SG dujos“ faktiniai veiklos kokybės rodikliai tenkina konkrečiai dujų įmonei nustatytus minimalius kokybės lygius.

AB „Energijos skirstymo operatorius“ 2 faktiniai veiklos patikimumo kokybės rodikliai, t. y. vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė vienam vartotojui dėl operatoriaus atsakomybės (SAIDI) ir vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui dėl operatoriaus atsakomybės (SAIFI), netenkina konkrečiai dujų įmonei nustatytų minimalių kokybės lygių. Atsižvelgiant į tai, ir vadovaujantis Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos

nustatyta tvarka, VERT nutarimu buvo pakoreguota AB „Energijos skirstymo operatorius“ nustatyta 2020 m. gamtinių dujų skirstymo veiklos investicijų grąža, mažinant ją 4 procentais.

- Pasiūlos ir paklausos pusiausvyros priežiūra

PSO kas dvejus metus, pasikonsultavęs su suinteresuotais subjektais bei atsižvelgdamas į esamą ir numatomą pasiūlą bei paklausą, VERT nustatyta tvarka parengia ir pateikia VERT dešimties metų tinklo plėtros planą. Tinklo plėtros plane nurodomos veiksmingos priemonės, skirtos sistemos pajėgumų pakankamumui ir tiekimo saugumui užtikrinti.

Taip pat PSO ir SSO VERT kasmet teikia įmonės metinės veiklos ir saugumo užtikrinimo ataskaitas, kuriose pateikia per einamuosius ir ateinančius dvejus metus planuojamus sistemos naudotojams perduoti, skirstyti ir tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją transportuoti dujų kiekius. PSO nurodo apibendrintą informaciją apie perdavimo sistemos aktualių taškų panaudojimą, nurodant ataskaitinio laikotarpio maksimalų pajėgumų panaudojimą procentais kiekvieną mėnesį, palyginus su aktualių taškų techniniais pajėgumais.

Pastaraisiais metais perdavimo sistema perduodamų dujų kiekis Lietuvos rinkos poreikiams kasmet nežymiai kinta: 2018 m. – 22,3 TWh, 2019 m. – 23,5 TWh, 2020 m. – 25,1 TWh, 2021 m. – 24,14 TWh dujų. Pastaraisiais metais į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį perduodamas dujų kiekis svyravo tarp 26 ir 28 TWh. 2019 m. tranzitu perduotų dujų kiekis, lyginant su 2018 m., šiek tiek sumažėjo – buvo perduota 26,0 TWh, 2020 m. - 24,9 TWh, 2021 – 26,69 TWh dujų.

Pasinaudojant SGD terminalo Klaipėdoje sukurta alternatyva, per Lietuvą pradėta tiekti dujas į kitas Baltijos šalis. 2018 m. per Kiemėnų tarpvalstybinį išleidimo tašką kitų Baltijos šalių vartotojams / tiekimo įmonėms buvo perduota 2,3 TWh, 2019 m. – 6 TWh, 2020 m. – 7,9 TWh, 2021 m. – 1,9 TWh dujų.

- Pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimo priemonės

Esant įprastinėms perdavimo sistemos veikimo bei tiekimo į Lietuvą sąlygoms, pikiniai dujų suvartojimai yra visiškai tenkinami. Esant dujų transportavimo sutrikimams būtų naudojamos šios priemonės:

- *sistemos naudotojai, pasirašę su tiekimo įmone nenutrūkstamo tiekimo sutartis, turi dujų atsargas Inčiukalnio požeminėje saugykloje;*
- *gamtinių dujų perdavimo sutartyse su sistemos naudotojais, tiesiogiai prijungtais prie perdavimo sistemos, yra nustatyti gamtinių dujų tiekimo ir transportavimo prioritetai bei nurodytas dujų tiekimo ribojimo ir laipsniško nutraukimo eiliškumas ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju;*
- *tiekimo įmonės privalo vykdyti PSO ir SSO nurodymus ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju, kaip tai nustatyta Nacionaliniame gamtinių dujų tiekimo ekstremaliųjų situacijų valdymo plane.*